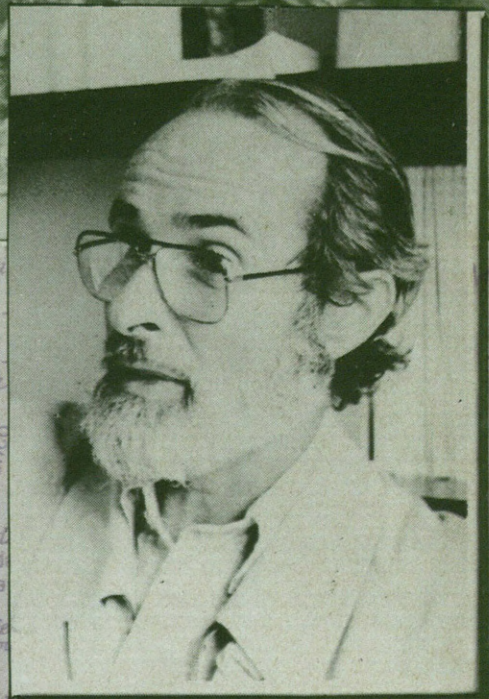

ARGIA

Uztaila 17 - XLVI garren urtea 982 zenbakia 90 peza

**XABIER GOROSTIAGA,
EUSKALDUN
SANDINISTA**

ADARRA: IRAKASLEAK IKASTEN

**138
BULEGO**

**500.000
BEZERO**

**75.000
MILIOI**

**AURREZKIA, BAKARRIK
21urtetan**

Eskerrikasko!

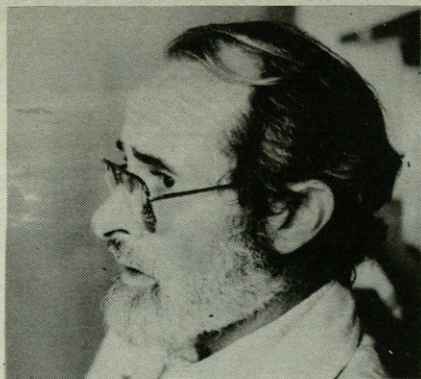

CAJÁ LABORAL POPULÁR

LAN KIDE AURREZKIAT

Euskadiko Kutxa

NON-ZER

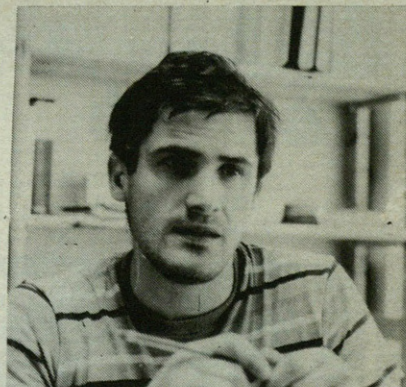

Azken urteotan hitzetik hortzera erabiliriko gaia dugu **Nicaragua**, eta ale honetan argitaratzen dugun elkarritzeta irakurri ondoren, dudarik ez dago horretaz maiz hitzegiten jarraitu beharko dugula. **Xabier Gorostiaga** jatorriz euskalduna izanik duela hogeitapiko urte Nicaraguara joandakoa dugu, bertan pertsonaia nagusia izatera iritsi delarik. Exklusiba modura eman dizkigun zenbait politika orrietan aurkitu ahal izango dituzue, bero-bero zuentzat.

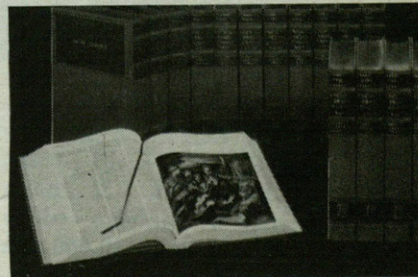

Dagoeneko ohizkoak bilakatu dira Adarrak, Irakasleen Elkartek eta beste erakunde batzuk urtero antolatutako **Pedagogi Ihardunaldiak**. **Oñaitin** izango dira, edo — hobe esanda — izan dira, zeren hau publikatu orduko ia amaiturik egongo dira. Halere, halere guri interesgarria iruditut zaigu eta erdiko orrialdeetako txokoa eskaini diogu gai horri.

2. Aste giroa.
4. Xabier Gorostiaga, euskaldun sandinista; elkarritzeta.
10. Herriko plaza: Azken hauteskundeak. **Salbiderena**.
13. Unibertso harrigarria : Antimateriaren bila. **Lizardui**.
16. Soziologi Elkartea. **Jo**.
18. «Armiarma», aldizkari berri bat. **J. L.**
20. Euskal Herriko Pedagogi Ihardunaldiak. **Joxe Mollarri**.
24. Euskal Telebista dela eta. **Xabier Gartzia**.
26. Iñaki Garmendiaren «Elika». **Iñaki Kamino**.
27. Felix Ibargutxi: prentsa didaktikoaren nahi eta ezina. **J. O.**
30. Oporretan best-sellerrik ez, mesedez. **Antton Azkargorta**.
32. «Radio Requeté»n, euskaraz. **Artaso**.
34. U.E.U.n antzerkia lehen aldiz. **M. A.**
36. Nobelak, elaberriak, kontakizunak. **Koro E.**
38. Jo... adarra.
39. Bertsoak. Carabanchelgo muti lei.
40. Azkenekoa. **Mikene Antzola**.

Trajektoria labur baina dentsoa izan duen kazetaria dugu **Felix Ibargutxi**. Guk bereziki «Zeruko Argia»n pasatako garaiak ditugu gogoan, baina horrezaz gain «Egin»en ere izan da eta gaur egun «Habe»n dihardu bertako arduradun gisa. Bere historia zenbait gauzaren nahiko adierazgarria denez, horretaz mintzatu gara batik bat, nahiz eta gaurko egoerari buruz hitzegiteko parada ere aurkitu dugun.

Uda irakurtzeko sasoi aproposa omen da, eta aste honetako kultur orrialdeak horren lekuko. Alde bateatik, **Antton Azkargorta** best-selleren kontra ari zaigu zenbait proposamen zapoetsu eskainiz; bestaldetik, **Koro E.** kolaboratzaile ez-ohizkoak azken aldiko hiru euskal erlatoei buruzko kritika moduko zerbait zerbitzatu digu.

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia kooperatiba.

Zuzendari kazetaria: Koldo San Julian.

Donostiako Erredazioa: Josu Landa, Joxemi Zumalabe, Pello Zubiria, Iñaki Uria, Xalbardin, Jon, Joseba Alvarez.

Gasteizen: Xabier Etxaniz.

Bilbon: ANAITASUNA taldea.

Iparaldean: Ladix Arrosagarai, Mikel Hiribarren, Allande Sokarros.

Iruñean: Pello Lizarralde.

Kolaboratzaileak: Martxel Aizpurua, Enrike Amonarriz (Jo... Adarra), Mikel Antza, Joxe Azurmendi, Balere Bakaikoa, Luis Mari Bandres, Iñaki Kamino (Aste Giroa), Emilio Lopez Adan «Beltza», Alfontso Martinez, Mikel Nabarro «Trikuharri», Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Andoni Sarriegi «Murmendi», Joseba Sarrionandia, Pablo Sastre, Joxean Gezalaga «Zaldubi».

Marraskilariak: Joxemi, Julio, Zut.

Argazkilariak: Kristina, Txema Ormazabal, Luis Otaegi.

Administrazioa: Iñaki Ugarteburu, Pepi Zabaleta, Joxe Mari Ostolaza.

D. L.: 80-1963.

Helbidea: ARGIA

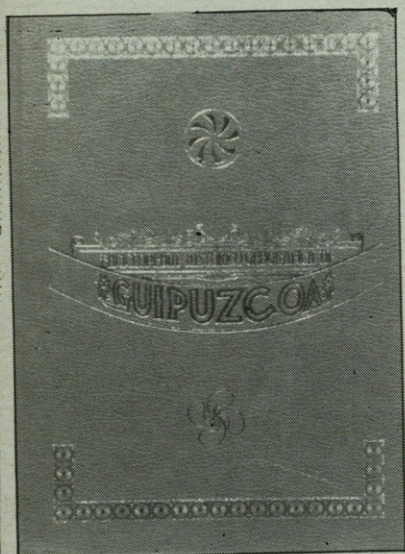
Virgen del Carmen, Z/G
Ramonenea, behea
DONOSTIA-12

Telefonoa: (943) 28 33 99.

Inprimategia: GRAFICAS SEMI.
Plaza Lasala, 3. Donostia.

Hego Euskal Herria	
Estatu Espainola	3.000 pta.
Ipar Euskal Herria	
Beste atzerriak	4.200 pta.
Airez	6.480 pta.
Ale bakarra	90 pta.

ASTE GIROA

ENCICLOPEDIA HISTÓRICO GEOGRÁFICA DE GUIPUZCOA. 2. bolumena. Haranburu editor S.A. 374 orri. 20.000 pta lau bolumenek.

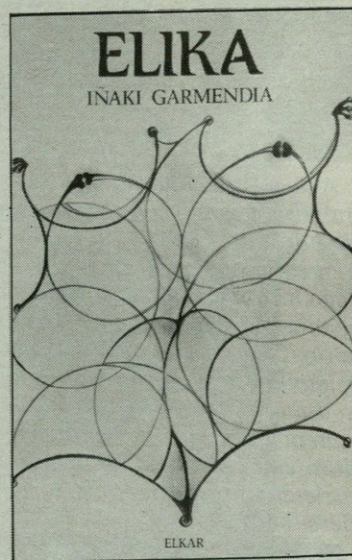
Haserako bolumena orokorra bazen, hau herriz herri doana da. Herri bakoitzeko geografia eta historiaz dihardu. Eremu neurriak, mendiak, auzoak, 1900etik 1975 arteko populaketaren aldaketak, poula-ketaren adinak, sektorekako datuak, nekazaritza, artzantza, arrantza eta industrigintza datuak. Historiazko datuak, artea, egun gogoangarrienak, erregekiko gertaerak, migraketak, bide eta errepideak, 79.eko apirileko udal hauteskundeetako datuak ere. Guzti honetaz gain, argazki asko dator, herri bakoitzak duen garrantziaren arabera, zuen adibiderako, Eibarrekoan 27 eta Elduaingoan 9 datozela esatea. Herriak hauexek dituzue: Abaltzisketa, Aduna, Aia, Aizarnazabal, Albiztur, Alegi, Alkiza,

Altzo, Amezketa, Andoain, Anoeta, Antzuola, Arama, Aretxabaleta, Asteasu, Ataun, Azkoitia, Azpeitia, Beasain, Beizama, Belauntza, Berastegi, Berrobi, Bidegoian (Saiatz), Deba, Eibar, Elduain, Elgeta, Elgoibar, Eskoriatza, Ezkioga, Itxaso, Zegama, Zerain, Zestoa eta Zizurkil.

1983.eko Ekainaren 15.-ekoa. 23. zenbakia. 100 pta-6 libera. 40 orri. HABE

Ehun eta hamar kilo dituen Iparraldeko rugbilari-rik ospetsuena den Pello Dospital-ekin elkarriketa, zinea, hirugarren «Herriz Herri» martxan dela, UEU ere prest dela, musika, egutegien aldaketez, iragarki politiko eta komertzialen azterketa, koloreen sendagarritasuna, Bidasoako hegazti gordetegia, Araban euskararentzat garai hobek omen datozela, La Voz ekoekin hizketan, bertsoak, ipuinak, jolasak, horoskopoa, komikia argazki sariketa...

IÑAKI GARMENDIA. ELIKA. Elkar. Orhi 15. 550 pta. 283 orrialde.

«Halamiren» irakurri zuenak erraz gogoratuko du zein zen zaila liburu hura irakurtzea. Eta izan ere egia da, eta noski bere bigarren liburua ez da ezertan hura baino errazagoa, askozaz luzeagoa aldiz. Zalantzarik gabe idazterakoan ireki egiten du Iñaki Garmendiak bere lumak duen iturria eta ez du zeharo asetu arte hersten. Nobela honetan gai asko azaltzen da, eta bakoitza oso sakonki eta luzaz narratzen eta deskribitzen da, pertsonaien barne ibilbideen zertzelada guztiak emanez. Bestalde ere euskara aberatsa nahi duenak zailki izango du bere lexikoa ugaritzeko hau baino liburu hobea gorik hiztegia izan ezik. Hala ere liburu honetaz azterketa antzeko zerbait aurkituko duzue zenbaki honetan bertan, hemen baino gauza sakonagorik esanez.

ARANTXA
URRETAVIZCAYA

ASPALDIAN
ESPERO ZAITUDALAKO
EZ NAGO SEKULA BAKARRIK

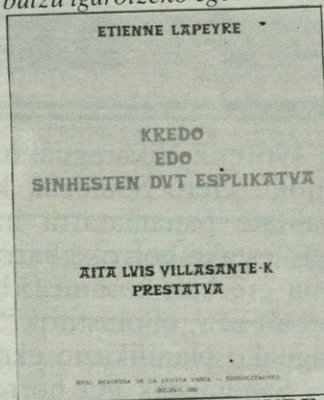
**ARANTXA URRETA-
BIZKAIA. ASPALDIAN
ESPERO ZAITUDALAKO
EZ NAGO SEKULA BA-
KARRIK. Erein litera-
tura 8.400 pts. 92 orrialde.**

Honez gero asko zarete liburu honen zain zaudetenak, baina dagoeneko kalean da zuen eskuragarri. Hiru ipuinen bilduma dugu.

Lehenengoa Arantxaren liburuko ipuinik landuena eta luzeena. Landuena diogu, estiloa oso neurtua duelako, gaiaren aldetik ere beste biak baino lortuagoa iruditu zaigu. Gure abururako, Arantxak Carmenen mitoa deuseztatu nahi izan du gaztetako fantasia eta sentsazio betekor berri batzutatik ezkontzaren arruntasunera doan bidea erakutsiz. Agertzen diren sendimendu aitorkizunek, neska gazteen kezkek eta kontaeraren goxoak (batzutan Arantxaren idaztankera zinez ezinobea eta betegarria delako) ikaragarri interesgarria egiten dute ipuin hau. Bigarren ipuina motzena dugu, periodismo teknikaz burutua, erreportero batek gertatutakoak kontatuko bailituen. Lekaima gaztetxo bat dugu hemen nagusi. Gabonetan jangelaren aurrean lasto tartean jartzen duten ha-

rrizko Jesus haurtxo batek liluratua uzten digu lekaimetxoa. Gertaerak oso bare doaz, denbora guztian ibilera barean murgildurik, azkenean baretasun hori ez da hausten, ez baita ezer berezirik gertatzen. Agian ipuinaren xarma kontaketaren neutrotasun geldia eta barean datza, zentzumenen berotasunik gabeko objektibotasunean. Hirugarrena ere aski motza da, Maria Luisa deitu andre zahar eta xamurra da oraingoan. Gaztetan izandako galarazte baten ondorioz bide ilun eta itunetatik doaz emakume honen egunak zahartzarora iritsi arte. Hemen andre zahar baten sentiberatasuna, eta izaera apetatsua nola litezkeenaren atzetik doa idazlea. Kontaera andre zahar baten bizitzaren geldotasunarekin nahasten da. Maria Luisaren egunerokotasuna haustera datorren adiskide hankasarleak pikutara bidaliko ditu ordura arteko itxaropen eta usteak.

Hizkuntza, Arantxaren-
gan ohizkoa den bezala
oso erraza da, soila guztiz.
Fantasiaz beteriko hiru
ipuin irakurritz une goxo
batzu igarotzeko egokiak.

**ETIENNE LAPEYRE.
KREDO EDO SINHE-
STEN DUT ESPLIKATUA.
AITA LUIS VILLA-
SANTE-K PRESTATUA.
EUSKALTZAINDIA. Eus-
kararen lekukoak 5. 800
pta. 332 orrialde.**

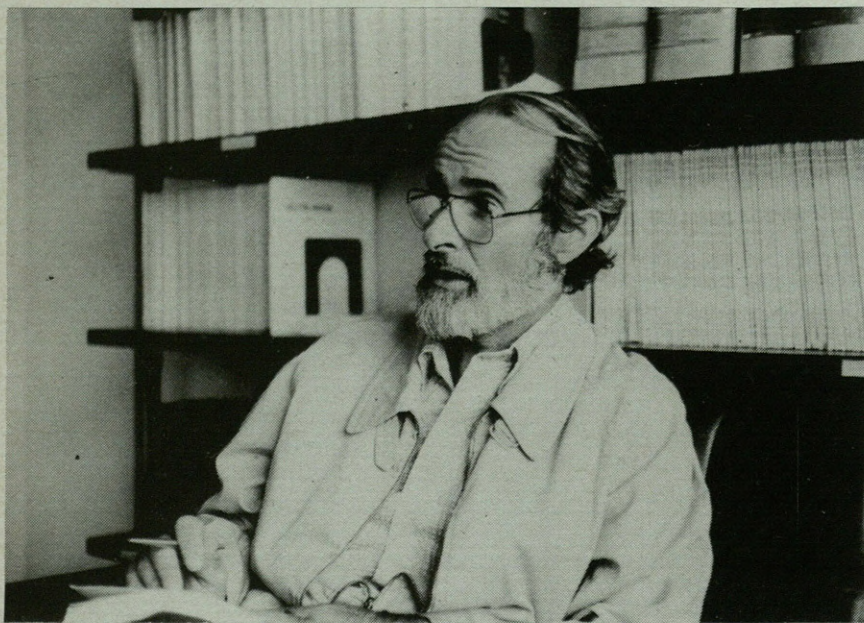
Aspaldi atera zen liburu hau, baina bere garrantziagatik ez dugu aurkeztu gabe utzi nahi. Zabarkeria batengatik ez dugu gure orrietara lehenago ekarri.

Prošista dugu Lapeyre, Azkainen jaioa, ifarraldeko hizkuntza aztertzekegokia beraz. Villasanteren ustez tradizio zaharrekoa, garbizaletasunaren eraginik gabekoa, hiztegi behatsu eta gramatika ez oso onekoa, baina hizkuntzaren bidez nahi duena adierazten dakiena, tresnaz baliatzen dakiena. «prosa eszeptikoa» dio Villasantek. Mende bukaeran Ifarraldean euskal literaturari pizturaldia eragin zioenetakoa dugu Lapeyre. Kristau fedearen azalpen sistematikoa azaltzen du. Herriak ulertzeko eran idazten du. Fedea gizonarentzat argi gidaria dela... Batasun handiko liburua, arrazoi-
ketek zama handia, Per-
paus luze xamarrek maiz
agertzen dira. Joskeran
malgutasun falta nabari ohi
dio Laffitek. Ortografia
eraberritua dator. Bestalde
Villasantek gramatikazko
laburpen batean kausalak,
nori adizkien ordez egin-
dako nor adizkien azter-
keta laburra, ahalezko
aditz-jokoak, gaztela-
niazko «sobre» «a cerca
de» en euskal ordainak La-
peyrerengan, aditz moda-
leko perpausai dagozkien
laguntzaileaz, edo- ala,
«ere» loturazkoa, pasi-
boak, erlatiboak, konpara-
tiboak, esaldi barneko osa-
gaien hurrenkera, idazlea-
ren beste bereizgarriak.
M. Pilar Lasartek erakus-
leei buruz ere beste lan lla-
burra dauka liburuan
bertan.

Agian gaia norbaiti
astuna gerta badakioke ere,
garai hartako prosaren
azterketa egiteko lan polita
dirudi.

Xabier Gorostiaga, euskaldun sandinista

NIKARAGUA, HIRUGARREN MUNDUAREN ITXAROPENA

Ertamerikako hizkera erantsi zaio 1961etik Nikaraguako nazionalitatearen jabe den euskaldun honi. Gero Somozak kenduko zion pasaportea, eta nazionalitate panamatarra hartu behar izan zuen. Iraultza sandinista erdiesteko borroka barrutik ezagutu behar izan du, eta garaipena ere bai, zorionez; bere hainbat kide bide bazterrean geratu bait zen, odolusturik. Garaipen militarren ondoren, Nikaraguako planifikazio ekonomikoa antolatzea eskaini zion Junta Sandinistak eta horretan aritu da, plan ekonomikoen buru... gerrak plan guztiak moztu dituen arte, 1982an. Orain berriz « Instituto de Investigaciones Económicas y Sociales » delakoan ari da. Xabier Gorostiaga.

Iraultzaren barruan ari da, eta igerri zaio. « Zertan ari den bazekik honek » atera zaigu, joan zaigunean, guztioi aho batez. Iraultza, egin gabe ez bait da ezer. Eta egiteko... ari egin behar!

INIES hori Karibe eta Ertamerika hartzen dituen koordinadora zabalago batean ari da lanean; horko estatu txikietako arazo ekonomikoa (Mexiko, Venezuela eta Kolombiarena beste maila batekoa bait da) aztertzen dair. Horko estatuak txikiak dira, 2-3 milioi biztanle inguruan dabilta; Kuba da haundiena eta 10 milioi ditu. El Salvadorrek 4, Guatemalak 6, baina besteak tarte horretan.

« Nikaraguako iraultza bere eskualdean kokatu behar dugu, ulertu eta biabile egin nani skubadugu. Euskalde osoa bait dago krisix erabateko batean. Berehala konturatzen zara guztion krisia egituretatik datorrela; denok gauza berak produzitzen ditugu: kafe, kotoi, azukre, haragi, arrain, banana... Eta produktu guzti horien prezioak behera joan dira; gure harreman ekonomikoak gero eta hondatuagoak daude. Garbi dago beraz: agintea hartu eta iraultza bat egiten saiatu arren, eskualde osoaren gain badaude ezarritako egitura batzuk, multinazionalak ezarri dizuten produktu-sistema, hor daukazku. Eta planifikazio bat egiten saiatu zaitetz baina zenbait errealitate materialak ihes egiten digu eskuartetik. »

Etsipena sortzeko modukoa izan da alde horretatik sandinisten esperientzia: sekula ez bezalako uztak lortu zortzi produktutan, inoiz baino kafe eta azukre gehiago bildu, eta hala ere produktu bakoitzean 30-40 milioi dolare galdu, merkatu internazionalen prezioak jetxi direlako.

SUBDESARROILOAN HAZ- TEA... KATEA GOGORTZEA

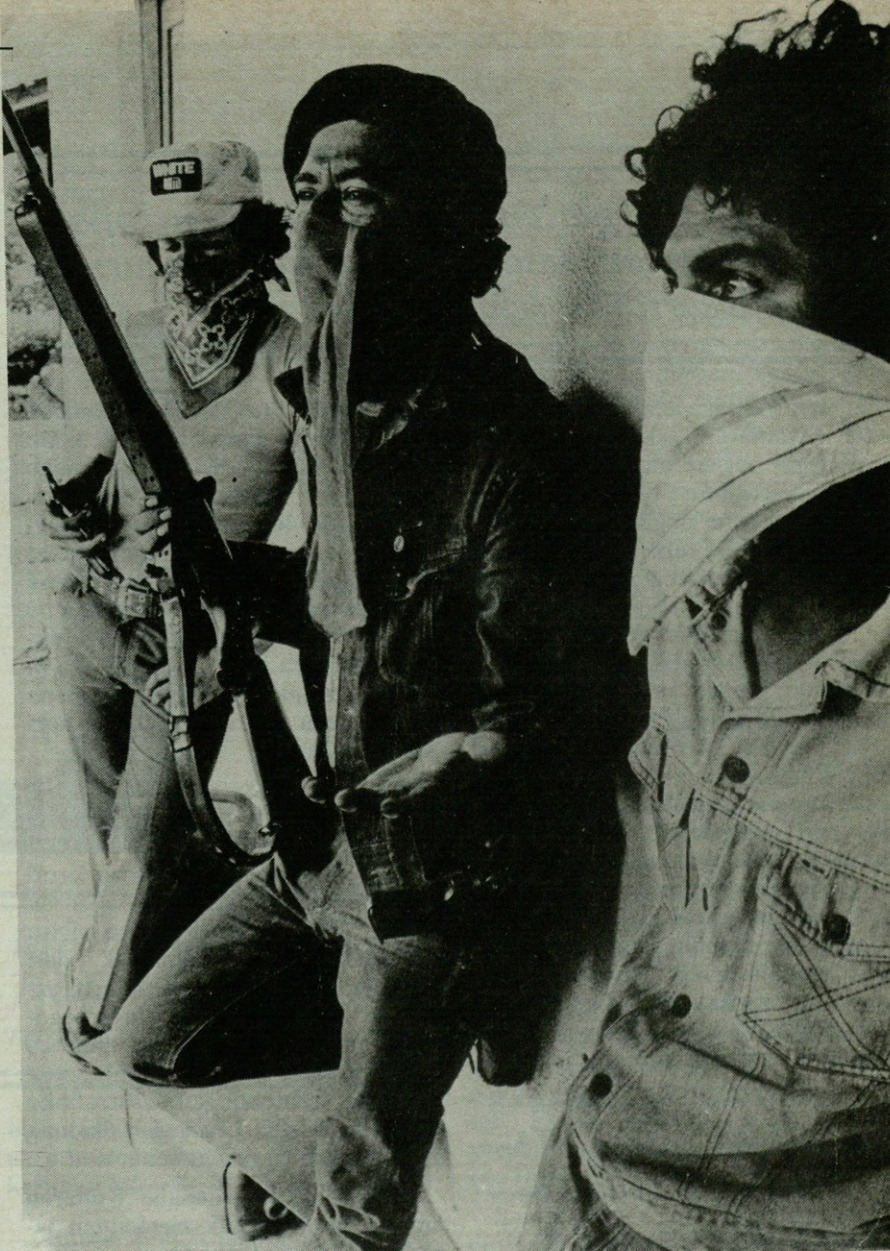
Horri erantsi behar zaio Nikaraguako azukreari ezarri zaion boikota, banana-multinazionalak alde egitean saltzeko izan dituzten zailtasunak.... «Eta azken finean, oinarrian daukazu arazoa zera da: internacional mailan leku bat eman zaizu, subdesarrolatu izatearena; eta hor barruan desarrolatuz zoazen neurrian zure subdesarrola sendotzen ari zara. Kafe gehiago produzi dezakezu, azukre gehiago, baina prezioek hondoratuko zaituzte. Ez duzu-eta kontrolatzen ez merkaturik, ez teknologiarik,...»

Karibe eta Ertamerika osoa dago zulo horretan sarturik; eta Xabier Gorostiagak zuzentzen duen Instituto horrek alternatibak bilatu nahi lituzke. Alternatiba herrikoi bat, kapital haundiaren interesei ez baizik herrien beharrei erantzun dien irtenbide bat. Eta horri buruz, intelektual «organikoak» bildu, herri interesen alde daudenak.

«Pentsa ezazu El Salvador eta Guatemalan gu geunden bezalatsu daudela; egitea hartuko dute eta gurea baino are eta suntsituagoa aurkituko dute ekonomia... eta bat ere planik gabe. Horrela, prozesu iraultzaileak edo demokratikoak behintzat ematen diren herrietan hasi gaitzela egitura berri bat eraikitzen».

Egitura horrek behar batzuk baditu: nazioarte mailan askoz ere efizienteago izan dadila, herri hauek indar bat euki dezatela nazioartean; bestetik, herri hauen arteko konpetitibitatea hautsi (baten uzta onak erosleari bakarrik egiten dio mesede, denek gauza berak egiten dituztelako) eta konplementario bihurtu, kafea, kotoia, eta abar razionalizatu....

Eta bihi edo ale oinarritzkoetan ahalik eta azkarren beren buruak hornitzea. «Arto, arroz, frijolak,... horiek dira beharrezkoenak, eta gure lurrak oso aberatsak dira. Ba al dakizue joan den urtean eskualde horretan 3.500 milioi dolaretako janariak inportatu behar izan ditugula? Eta exportatzen ari behar genuke. Baina kapitalismoan bide bat dago bihi horiek errentabilizatzeko: soro oso zabaletan eta teknologia aurreratu, mundu osora exportatzeko»

Hor dago kokxa; area horretan biztanleen %5 direla lurrik gehienaren jabe. Eta behar dena laboraria mobilizatzea da autosufizientzientziara iristekotan. «Laboraria da gure traktorea». Eta hortik kooperatiben garrantzia.

SOZIALISMORUNTZ, OINAK LURREAN

Behin lurraren jabegoa ikutuz gero bazegoen galdera nahitaezko bat: ea nola zegoen banatua lurra Nikaraguan. Ekonomia osoari loturik erantzun digu Xabier Gorostiagak. «Iraultzaren laugarren urte honetan, oraindik ere Nikaraguako barne produktua %60 esku pribatuetan dago; eta %40 dago han «área de propiedad del pueblo» deitzen diogun hartan. %60go pribatu

horretatik 30 sektore haundienek produzitzen dute, eta beste hainbeste txikiagoek». Noski, han 100 langile dituen bat kapitalista haundi bat da, ez hemen bezala. Lurjabe txikiak dira gehienbat gaur egun kooperatibizaturik daudenak.

Baina badu berezitasun bat Nikaraguako prozesuak: ez dago kapital mixtorik (Estatua eta pribatua). Ala pribatua da ala publikoa. Baina denak, %100 planari atxikiak, «lógica de las mayorías» horren zerbitzuan dago. «Zu oinetakoak egiten dituen enpresario haundi bat bazara, Estatuaren planak esanen dizu ze behar duen eta zein baldintzatan; zuk hori egiten baduzu nik finantzia-tuko zaitut, exportatzeko baimenak emango dizkizut,... Ez duzula nahi? Zapata italianoak egin nahi dituzula, interesatzen ez zaizkigunak? Zeuk ikusi, baina ez dizugu exportazio baimenik emanen».

«Sistemak leku bat eman dizu: subdesarroiloa. Eta hor barruan desarroilatzen zaren neurrian zure subdesarroiloa sendotzen ari zara».

Finantza sistema eta atzerri merkatua Estatuaren esku daudenez, enpresa gizonak ez daukate planari burua makurtu beste biderik. Planaren elaboraketan langileek, nekazarien ordezkariak, etxeoandreenak eta abar parte hartzen zutela esaten zigun Xabierrek. Eta horren ondorioz, planaren helburuak garbi daude: autosufizientzia. Diktadurak txirtxilatua, gerrak xehatua, 1972ko lurrikarak txikitua, oraindik ere beren buruak osatzen nahiko lan dute Nikaraguarrek. «Eta tristea da hori gurea bezalako Herri batean gertatzea, hain aberastasun ugari eta populazio gehiegi ez duen lur batean. Dena dela, jadanik Nikaraguan goserik ez dela ezagutzen esan dezakegu, oraindik ere hainbat beharretan eskasia haundia izanik ere. Baina lau urtetan urrats haundi bat eman da. Baldintza zail horietan, kanpoko boikotarekin eta gerrarekin».

ALTXATZEN HASI ETA... GERRA

Benetako gerra bat dago—eta Nikaraguan. Oraindik, hala ere, 30.000 boluntario ari dira gerra lanean. Ez da erabili nahi gudaloste sandinista, txarrena etortzeko dagoelakoan. «Urte honen azken alderako espero dugu eraso gogorra: Hondurasko armadarekin eta beharbada, posible da, USAko marineekin». Eta 30.000tik gorako boluntario horiek dira noski iraultzarekin gehien identifikatzen direnak, baserri eta fabriketako liderrak. Eta horrek xahutzen ditu indarrak.

«1980 urtean Latinameriketako hazkunderik izugarriena egin genuen gure produzioan: %10; 1981—ean %6. Baina joan den urtean —3 jetxi ginen. Gerra hau irabaztea bait da lehenengo lana, eta naita nahiezkoa».

Eta gerraren gora behera da hainbeste aldiz aipatzen dena gure artean. Ze itxaropen daukate Nikaraguarrek, tiroak nondik doazela iruditzen zaie, zertara doaz yankiak?

«Lau puntu ditu USAren ofentsiba honek. Batetik eraso militarra. Istilu gogorrak ditugu bai Nikaraguako iparraldean, 8.000 somozista eta talde miskito batzuekin; eta baita hegoaldean ere Eden Pastorarekin, 1.200 bat merzenarioekin. Pentsa ezazu iparraldean muga inguruan 40 kilometrotako saila hutsik utzi dugula: ezin dira aritu bi lanean eta bi fusilez erreparaka. 500 pertsona galdu ditugu horrela... eta lur hori oso da aberatsa».

Bigarren eraso ekonomikoa da. Nikaraguako herriari heredentzia polit bat utzi zion Tacho Somoza: 1.200 milioi dolar. Somoza erori baino bi hilabete aurretik ere sosak luzatu zizkion Nazioarteko Diru Hondoak. Eta sandinistek hasi behar izan zuten herriari onarterazten zor hori bueltatu beharra zegoela. Izan ere, Nikaraguak ez dauka halmenik atzerriarekin komertzioarrik gabe irauteko: subdesarroloko herri bat denez, beharrik txikiak ere kanpotik inportatu behar ditu.

«Eta guk ez geneukan Kubaren aukera egiterik: guk merkatuan jarraitu beharra geneukan».

Horrela, zorra kitatzen saiatuko zela agindu zuen publikoki Junta sandinistak, munduko estatu guztiei laguntza eskatuaz, egoeraren larriaz kontura zitezela. Helburua ongi pentsatua zegoen: atzerriko kapital finantzieroa ere konprometi zedila Nikaraguako ekonomia operatibo egiten. «Baina Iparramerikak ongi egiten du lana eta iturri guztiak joan zaizkigu itxiz. Eta azkenean, orain-txe hiru aste, esan behar izan dugu: jaunok, baldintza hauetan ezin dugu jarraitu zorra ordaintzen. Baina joan den abendua arte gu ginen

zorra txintxo—txintxo pagatzen ari ziren bakarrik Latinamerika osoan!». Munduko estatuei dagokie laguntza eskaintzea, eta USAko gobernuari presio egitea; berak kontrolatzen bait ditu bai banka pribatua eta baita nazioarteko bankuak ere.

USA—REN MENPE EZ EGON NAHI

Duela urte gutxi arte USA—rekin zen Nikaraguaren merkatalgoaren %70. Somoza han hezia, Guardia Nazional zelakoa yankiek antolatua. Orain berriz beren merkatua zabala goa egin nahi dute. Ahal badute %25 Estatu batuekin. «Inguruena bera daukagu, betiko gure merkatua da eta aberatsena gainera. Baina Europako Ekonomi Elkartearekin asko hedatu ditugu harremanak, Estatu Espainolarekin. Baita Latinamerikarekin ere. Eta oraindik inoiz egin ez zena Ertameriketara: herri sozialistekin harremanetan jarri. Eta guretzat oso garrantzizkoak dira alineatugabeetara zabaltzea: USAk erosi ez digun azukrea Argeliak hartu digu; ukatu zitzaigun kredituaren ordeza Libiak lagundu zigun; Venezuelak petrolio moztu digunean, yankien bultzadaz, Iranek luzatu digu».

Saltzaile eta erosle ugariak edukitze honek garrantzia haundia du, emergentzia larrian dagoen Nikaragua honentzat. Ezin da pentsatu epe laburrera produzioa igotzerik. Baina programa sozialak jarraitu beharra dago: irakaskuntza, sanitatzea,.... Alfabetatzaren lortu dena esate baterako ia sinesgaitza ere bada, hain urte gutxitan %55eko analfabeto kopuru hura hainbeste apaltzea, helduen irakaskuntzarekin jarraitzen dena. Horretan, eta behar-beharrezko diren gaiak herri osoari eskuratzen dauka nahiko desafio iraultza sandinista honek.

Baina hirugarren atal bat ere badu Iparramerikarren erasoak: ofentsiba diplomatikoa Nikaraguaren hondo-

«Plan ekonomikoak beharrezko ikusten duena ez duzula egin nahi? Zapata italianoak egin nahi dituzula? Zeuk ikusi, baina ez dizugu exportazio baimenik emanen».

«USAk iturri guztiak itxi dizkigu. Eta esan behar izan dugu: jaunak, baldintza hauetan ezin dugu zorra ordaintzen jarraitu».

ratzea eta militarki ere eskua sartzeko ahalmena lortzeko. «Lasaitu ederra hartu genuen oraintxe aste gutxi, Seguritate Kontseiluan sartzeraz iritsi ginenean. USAk eskuindar guztiak erabili zituen, baina azkenean 104 estatu atera ziren gure alde. Horrek lejitimitate zabal bat ematen digu munduaren aurrean. Kubak ez zuen holako zoririk izan!»

Hala ere agresioak aurrera dirau, eta Nikaraguari izen txarra emateko eta demokrazia falta bat agertzeko lanak gero eta indar haundiagoa hartzen du. Baita gure artean dabilen hainbat aldizkaritan ere.

Baina kanpaina ez dabil nazioarte mailan bakarrik. Bada oposiziorik barruan ere.

NIKARAGUA BARRUAN OPOSIZIOA?

Alor honetan Elizaren papera azpimarratu digu Xabier Gorostia-gak. Aita Santuaren bidaia, Managuako artzapezpikuaren azpilana.... «Eskuinak ez dauka indarrik jendea atzetik eramango duen plataforma

bat aurkezteko. Eta lan hori artzapezpikuak betetzen du. Hain bait da kristaua Nikaraguako jendea!»

Alderdi politikoak, hala ere, badaude eta hamabi. Horietatik sei «Frente Patriótico» (Fronte Aberztzale?) batean bilduak, sandinistei laguntzen dietenak: Komunista, Sozialista, Liberal Independiente, Demócrata Cristiano Popular. Jakitekoa da komunistetaz esaten ziguna: garaipena baino piska bat lehenago arte ez zirela borrokan sartu, sandinisten betiko etsaiak izan zirela. «Baina orain ederki ari dira. Sindikatu komunistak indar haundia du eta paper polita betetzen du, sarritan ekonomizistegiak baldin badira ere».

Eta gero oposizioko alderdiak daude: Conservador, lehengo oligarkiaarena, legala eta orain ere Juntan postu bat daukana; Liberal; Demócrata Cristiano. Eta gero Movimiento Democrático Nicaragüense, Robelorena. «Ez daude erreprimituak, beren aldizkariak—eta dituzte. Baina ze eskainiko diote agintea hartu duen herriari? Orain, kanpoko laguntza haundia dute, jakina».

Prentsarena ere gauza kurioa da. Indarrik haundiena duena «La Prensa» da. Somozaren kontra aritzen, bere zuzendari Pedro Chamorro eskuindarrek hil zuten, eta hasieran sandinistei lagundu zien «La Prensa» horrek, baina gero oposiziora pasa. Orduan, langileetatik %80-k alde egin zuen, beste egunkari bat sortzeko, independentea, «Nuevo Diario». Eta hemen dago bitxikeria: Nikaraguako hiru egunkariak Chamorrotarrek zuzenduak daude. «La Prensa» eskuindarra Pedro Joaquín Chamorrok, aurreko zuzendari asesinatua, seme gazteak, zuzentzen du. «Nuevo Diario»-ren zuzendaria Chamorro asesinatua haren anaia da, eta sandinisten posturretan lerratzen da. Eta Sandinisten egunkaria den «Barricada»-ren zuzendari Carlos Fernando Chamorro da, asesinatua seme zaharrena.

Xabierrek garrantzia haundia eman nahi zion honi. «Nikaraguan prentsa askatasunik ez dagoela esaten didate. Esan diezadatela Latimeriketako erresuma bat, bat besterik ez, edozein, egunkaririk indartsuena oposiziokoa den erresuma bat. Ez dut esango prentsa askatasunaren eredu bat garenik. Gerran gaude, eta kontrolatu egiten da prentsa. Estatu Batuetan izan al zen prentsa askatasunik gerra garaian, edo Ingalaterran?»

Sindikatuak ere funtzionatzen dute, eta horietako bat, txikia, iparramerikarren aldekoa da. Nikaraguako esperientzia Kubakoagandik berezia dagoela ikusten dugu berehala. Eta Xabier Gorostia-gak lekuak eta garaia ezberdinak zirela esaten zigun, inperialismoaren aldetik garai agresiboagoak direla. «Kubako esperientziak asko erakutsi digu, baina gure baldintzak ere askoz ere aldrebesagoak dira».

INFORMABIDEAK TRAKESTUA

Interesik badu gaurko munduan holako esperientzia berezi batek, Batez ere inperialismoaren unerik egoskorrenean ipotx batek Reagan diganteari nola aurpegi ematen dion ikusitakoan. Eta hala ere gure arteko prentsan gero eta informazio bihurriagoak irakurtzen ditugu. Zenbat aldiz ez dugu irakurri alder-

diak galeraziak dauzkatela Nikaraguan?

«Hor gure errua ere badaukagu. Diplomazia mailan ez daukagula aski indar horri aurka egiteko. Baina zer gertatzen da? Herri txiki eta pobre bat garela sare diplomatiko sendo bat edukitzeko... eta gure enbajadore asko 24-25 urte dituzten gazteak direla, eta gure elementurik onenek ez dutela irten nahi Nikaragutik».

Estatu Batuek bestalde oso ongi montatu zuten kanpaina. Eta nabaritu zen, gaur egun ere nabaritzen den bezala, prentsako informazio eta artikuluko ugarik kontsignapean egirik daudela. Europa aldeko sozialdemokrata eta moderatuak ere epeldu zuten sandinistenganako berotasuna, ez bait zen berek espero zutena. «Baina izan dute denbora konturatzeko: prentsa askatasunik ez badago gerragatik dela, zorra ordaintzen ez badugu mediorik uzten ez digutelako dela, diru hondoak ukatuz, azukrea erostea errefusatzuz, gainera gerra bat boteaz».

USAREN gogorkeriak, gerrilari lotzarik gabe laguntzeak, erakarri du sektore askotan Nikaraguarrenganako begi ona Europan. Baina Europak duen arazorik latzena Williamsbourg-en ikusi da. Bilera horretan ez zen ezertarako agertu Ertamerika. Errekuperazio ekonomikoa, USA gidari eramango duena; nuklear arazoa; eta Europan jartzeko koeteak dira europarren prioridadeak, hiru horiek. Ertamerika ezkutatu egiten da egunkarietatik. «Salvador, begira ezazu, ez da ia aipatzen, eta unerik garrantzizkoen dago. Harmada gainbehera dator, politikoak sakabanatuak daude. Hainbeste milioika dolar gastatzen dituzte gringoek hor eta hala ere gerrilleroak gailentzen ari zaizkie. Harmarik gehienak ere ejertzitoari kenduak dituzte, edo zenbait erosiak, hainbestearinoko ustelkeria bait dago. Ala M-16 fusilak ere soviatarrek eman dizkietela esango dizazue?»

Informazioak hainbeste garrantzia ez duela esan liteke. Baina beti zaio beldur. El Salvadorreko ejertzitza lehen adibidez Estatu Batuetan bertan entrenatzen omen zen. Komunikabideetatik hori zabaltzeko zelarrik, orain Hondurasen irakasten diete asesore yankiek. Eta gogoratuko da irakurlea ez dela urte asko Hondu-

«Hamabi alderdi politiko daude, baina oposiziokoak ere. Ez daude erreprimituak, beren aldizkariak—eta badituzte. Egunkaririk indartsuena oposiziokoa da».

ras eta El Salvadorren artean gerra bat izan zela.

ALINEATUGABEEN ILDOTIK

Urruntasunagatik ahazteko tentaldia datorkigu europarroi baina garbi dago Ertameriketako istilu hauek esanahi berezi bat badutela, eta sakona. Desarme arazoak, gerra nuklear arazoak, zuzenbide internazional, arazoak hor daudela. Ea ba al duen herri txiki batek, sistemaren periferian dagoen batek, bere politika osoa libreki erabakitzeko eskubiderik: ekonomia, harreman internazionalak,...

Gorabeherak bistan dauka beraz bere neurri geopolitikoa. «Izan ere, eztabaida hori berehala aplikatu zenezake Ertameriketako 30 erresuma txikiengan. Bakoitzak boto bana duela ONU-n. Eta horiei Nikaragutarren etsenplua atsegin bazaie? eta non eta erraldoiaren etxeatzean? Eta Asiako eta Hirugarren Munduko beste zenbait naziori gauza bera egitea bururatzeko bazaio? Horregatik da interesgarri Nikaraguaren ez-alineatzea».

Horrekin zerikusirik badu Hirugarren Munduko estatuek Nikaraguari eman dioten laguntzak ere.

%48 hortik etorri omen zaie. Garbi dago beraz herri subdesarrolatuaren artean erreferentzia moduan agertzen dela Nikaraguako prozesua. Estatu Batuek horretarako oztopo guztiak jartzen badituzte ere.

Isolamendua da nola edo hala USAk lortu nahi duena. Komertzioa itxi. Kontsulatuak itxi... Helburu ekonomikoa baino politikoago batez: Kuba berri bat egin Nikaraguan, estuago herri sozialistei lotu eraziz. «Horrela berez beteko litzateke Reaganen profetia: ez al nizuen esaten beste Kuba bat zela? Begira! Berarentzat, Reaganentzat, bezain arriskugarri da joko hau. Aurten azukrea Arjeliak erosten ez badigu herri sozialistetakoren bati saldu beharko diegu».

Aide horretatik Xabier Gorostia-garen ustez erabat babestekoa da «Contadora Taldearen» ekintza. Lehen urratsa latinamemarrek eman dutelako eta bestalde USAREN erasoari nolabait frenu bat jartzen diolako.

Horrekin batera, dena dela, Europaren eta herri sozialisten kartak ere jokatu nahi dituzte. Herri sozialistekin harreman oso onak dituztela zioen. «Hauen laguntza materiala izan ohi da gehien bat: lehengaiak,

traktoreak, kamioiak,...» Eta Europan berriz oraintxe egin dute itzuli bat, estatuz estatu. Felipe Gonzalez-etaz ez zigun ezer txarrik esan nahi izan; ongi ikusia dagoela alegia Nikaraguan. «Madrilen ongi hartzen gaituzte, eta eskertzekoa da. Hala ere, ez da ahaztu behar Espainiako Estatuak zor haundia duela Nikaragurekiko: hainbeste urtetan ez zion laguntza makala eman Tacho Somozari!».

Baina beti ere, oroimenik maitakorrena Kubarentzat. Eskuetan zeukaten ere eman dietela: barkuak, tresnak, traktoreak, bi mila maisu alfabetatze lanean, ihazko ugaldeen ondoren brigada bat zubi guztiak berriro altxatzen,...

ETA MISKITOENA SORTU ZEN

Miskito indioen kasua mila aldiz aipatu izan da gure artean. Eta euskaldunok badugu holako minorientzako sentsibiltate berezi bat. Zer dakigu hemen? Beren lurretatik atera omen dituztela indio batzuk sandinistek. Eta Xabierri galdetu diogu.

«Gai zailenetako bat da, egia. Atlantiko itsas hegia kolonia ingelesa izan zen ia mende honetara arte; oraindik ere Victoria erreginarene erretratuak badituzte miskitoek. Eta ingelesez badakite. Somozak bestalde zapaltzeko ardurarik ez zuen hartu: baso eta urre-meatze lanetan ari ziren konpainia yanki eta kanadatarren esku zegoen. Guardia Nacional hura ere miskitoak ziren, konpainien mendekoak».

Hondurasekiko mugan bestalde. Eta berez, kultur diferentziagatik gorabeherak nahitanahiez sortu behar bazuten, hainbat gehiago muga izanik. «Mistikoak Rio Cocoren bi aldetara bizi bait dira, gu Bidasoarekin bezala». (Zenbat eskertzen den «gu» hori!). Eta inoiz esan ez dena: Miskitoen nazio kontzientzia alfabetatze kanpainarekin sortu zela; kanpaina horietan, lider naturalak enkuadratzen ziren agente egituretan. Horien artean Esteban Fador, unibertsitatetik pasatako miskito bakarra, iheslari nazi baten

«Miskitoena drama bat da. 100.000, sakabatuak; batzuk ongi integratu dira iraultzan; beste batzuk Esteban Fador-ekin, CIAk ordainduta. Konponbide zaila du».

semea. Esteban hori da independentzia oihua jaurtikitzen duena.

«Situatzeko pittin bat, jakin ezazue 100.000 inguru izango direla, eskualde izugarri atzeratu batean, biderik gabe, komunikabiderik gabe, telefonorik gabe. Egia esan, sandinistek ez zeukaten eskualde horren berri haundirik. Eta egun batean iristen da Daniel Ortega, ezagutzen du Miskito, Sunos eta Ramas taldeen arazoa, hiru taldeak bait dira. Eta pentsatzen du horiekin eskualde berezi bat egitea sandinismoaren barruan».

Integrazioa ongi, zaila izan arren aurrera joango zela dio Xabier Gorostiak.... gerra hasi zen arte. Ordurako Miskitoen eliza nazionalak, moraboak, ere nazionalismoa bultzatzen du. Beraz, politika bidez zail egingo zen arazoa gerrarekin ezinezkoa bihurtzen zen.

GERRAK IZORRATZEN DU DENA

Sandinistek Miskitoen informazio gutxi bazuten, antropologo bat bakarrik, yankiek ongi prestatua zeukaten, hamabost antropologok behintzat ongi ezagutzen zuten eskualde hori. Ordurako hasia zegoen zenbait maisu sandinistaren miskitizazioa baina... «kontra» deitzen direnek (agente iraultzailearen kontra) egin zuten lehengo sarrera herrialde honetan, jende garbiketa haundi batez. «Berrogei bat kilometrotako franja bat libre utzi beharra zegoen, muga garbi mantendu ahal izateko, handik zebiltzenak «kontrak» zirela eta ez Miskitoak segurtatzeko. Horrela badakigu hemendik daudenak direla... ez dizut esango zoriontsu direla, baina ez direla kontrak. Jakina, orain irtenbide militarren bila gabiltza eta,... zail dago gauza».

Reagan ere orain Miskitoen alde hasia zaigu jo ta ke. Siouxak amaren seme ez direla seinale. Eta ez da gogoratzen, ez bait daki, «sumos» eta «ramas» batzuk ere badirela. Baina Miskitoen dramak aurrera dirau. Hirutan banatuak: batetik nolabait iraultzan integratu direnak; bestetik Esteban Fador horren jarraitzaileak, CIAREN dirua atzetik dutela; eta hirugarrenik Brooklin Rivera-rekin daudenak, somozistekin ezer jakin nahi ez duelarik.

Gorostiakak berak ere aitortzen du hasieran ez zutela sandinistek behar bezain ongi egin lana. Inbertsioak beste inon baino gehiago egin dira zerbitzuetan eta abar. Alfabetatzen ere berehala hasi ziren, baina ikuspegi politikorik gabe, maisuen kontrolik gabe... konturatzeko arazoa «boomerang» bat bihurtu zen arte. «Arazoa, beti esaten da baina egia da, politikoa da. Sandinismoa miskitizatu egin behar da. Jende honek bere herrian iraultza bat kokatu behar du. Orain, nola eraiki independentzia bat 100.000-rentzat, eta leku horretan? Sumos eta Ramas ere hor daude. Bost hizkuntza dituzte. Subdesarroiloa erabatekoa da. Irtenbidea zaila dela ikusten duzue. Baina horiek eta erlijioa iraultza sandinistaren aurka erabiliz nori egiten zaio mesede?»

AMERIKAK BIZI BEHAR DU!

Kontinenteko herrian itxaropena dago jokoan Nikaraguan, egunetik egunera argiago ageri den bezala. Hirugarren munduko herri atzeratuei bai gizarte aldetik eta baita ekonomia aldetik ere irtenbide logikoak emateko eskubidea dago jokoan. Ea gure desarroilo ero honek miseriara kondenatu dituen jende horiek baduten bizitzeko eta desarroilatze deretxorik.

Hamar urte laister dira Chileko desastrea pasa zela. Oraingoan ordeak harmak dituzte Nikaraguatarrek eskuetan. Hau da hau justizia pakean lortzerik ez dagoela demostratzeko ahalegin zoroa! ■

«Orain prentsan El Salvador ez da aipatzen. Eta unerik garrantzizkoenean daude. Armadari gailentzen ari zaizkie».

Euskaraz HBri buruz idatzitako ia artikulu eta kritika guztiak, ehunendako 80 edo, esan liteke beti izan direla oso kritikoak. Bestalde, ausartuko nintzateke erderazkoak baino homogeneouskoak direla esatea. Oinarri oinarrian kidetasuna bat badutela esanen nuke. Eta kidetasun hori honetan datzala uste dut: Euskal naziotasunaren ideia trinkoago bat eta herri zapaldu eta baztertuaren oinaze biziago bat. Eta jakinik inork gutxik irakurriko digula, gure bakar-tatean, elkar hobeki konprenitzen dugu.

Eta bakartatea aipatu dudanez, bakartate horren exenplu bezala edo, ezin ninteke gera honako hau kontatu gabe: Azken hauteskunde ondoan, Eginen agertu zen Jon Ugarte delako batek sinatutako artikulu kritiko bat. Erdaraz zen eta dudarik ez nuen jartzen H.Bko buruen batek erantzunen ziola. Ba, bueno, biharamonean, bai jauna bai, biharamonean hain zuzen, HBko bozeramale den Jon Idigorasek erantzun, gogorra zuzendu zion. Zergatik binaramoean bertan eta gainera Jon Idigorasek? Ba, dudarik gabe, erdaraz zegoelako. Ba, dirudienez, erdara da gure polemiketako hizkuntza ia bakarra. HBko gidarientzat bai behintzat. Eta gero ez dakit zertarako ateratzen duten arrazoi hori: etsaiak gure kontuak ikasten dituztela eta: Badakizue? Etsaizentzat euskara oraindik kriptogama duk.

Orain, alderantziz gertatuko aipatuko dut: Urriko hauteskunondoren, «Arrastiri» delako batek izenpeturik, artikulu luze, mamitsu eta inportante bat agertu zen Egunonen. Zenbait ideia ausarten artean, HBren hainbat aurreiritzi eta uste faltsu agerian jartzen zituen. HBko buruxkengandik erantzunik espero zitekeen, baina nola euskaraz zegoen, inork ere ez zuen tutik ere esan. Dirudienez, gure hiru puntu estrategikoen hirugarren hori «...eta euskalduna» apaingarri bat besterik ez da. Ez da hala, Idigoras?

Bueno, ideia hauek borobiltzeko, pentsatzen dut, erresistentzia bortitza zen garaian, 1960ko hamarkadan eta, «Zeruko Argiak» eta beste aldizkari batzuk, beren ahulezia eta xumetasunean, kristoren garrantzia izan ba zuten oraindik erresistentzia berrian ere, Euskal komunikabideak

inork uste baino garrantzi haundia goa izanen dutela, bide batez, herri honen erdigune zail eta menperagaitzaren elikadura direlako.

Gogoeta hauek alde batera utzirik, HBri egin behar dizkiodan zenbait kritika jaulkitzen has nadin.

1.-HERRI BATASUNAREN NORTASUN ITXURAGABE TUA

Orain duela hogeita eta gehiago urte, ETA jaio zenean, Euskal Herriko bi korronteen bateratzea hasi zen: Euskal Nazionalismoa eta Sozialismoa. Baita ere, erakunde horretan eta bere ingurugunean jo zuen gorena Sabino Aranaren nazionalismoak, fuerismo aztarnak utziz eta autodeterminazioaren konzeptua txertatuz. Nazionalismo berriaren iturria.

«Demokrazia» delakoa ekarri eta ezarri zutenean, aipatu dugun mugimendu horretatik, egoera berrirako egokiago izan zitekeelako, Herri Batasuna sortu zen. Eta honen berrietasunak eta erakarpenak beste korronte batzuk ere bereganatu zituen. Hor daude Jeldismoa eta sozialismo hutsetik arrastatu zituen zatia. Ba, esanen nuke, oraindik ere, korronte guzti hoiek ez dituela eho eta gorpuztu HBk. Egin behar hori ez du askotan kontutan eduki.

Beste ikuspuntu batetatik begiratu eta izan duten eraginagatik, bi korronte azpimarratu nahi nituzke: oinarria, zimendua eta pareta nagusia den abertzaletasuna eta guregan hainbeste eragin izan duen iraultza berri baten korrontea. Eta iraultza korronte hori, ez dut esanen, deplauki, kaltegarri izan denik. Ezta urririk ere, zeren beste aportazio batzuen ondoan, traszendentzi ezaugarri bat eman bait dio euskal abertzaletasunari.

Guzti hori kontutan izanik ere, askotan gaizki entenditutako iraultza bat predikatu da.

Gehiegikeria eta handikeria aztarna batzuk gorabehera, ez zuen halako garrantzirik izanen guregan predikari fantasma horiek izan duten eragina izan ez balitz. Harri-

garria dirudi, hain minoritarioak izanik, horrelako eragina izatea abertzaleengan. Eta harrigarria esan badut ere, aitortu behar da ez dela hainbeste, zeren ETAn historia guztian ikusi izan ditugu beti, «teorizante-unibertsalistak» erakundea bera desagertzeko puntura eraman dutenak behin baino gehiagotan. Abertzaleok beti izan dugu halako konplejo bat Mesias hauen aurrean eta denbora batean ETAn espainolista ziren korronte likidazionista, gaur, HBn, korronte mesianikoak bihurtu dira. Munduan berehala datorren iraultzaren aintzindari eta predikari. Ole zuek

Guzti honen ondorioz edo jende mota honen eraginez, HB irristatu eta larratu da sasiraultzara, zeinetan beste faktore inportante bat izan da marginalismoarena. Bai, sasiraultza honek gure mugimendua marginalen leku bilakatu ohi du askotan. Eta nahiko ozen esan nahi nuke ez gara margina herri bat, Herri Margina, baztertu eta zapaldu bat baizik. Herri Batasuna ez dela margina-tuen alderdi bat, Herri margina-tuen, hau da, Euskal Herriaren askapenerako fronte politiko bat baizik. Independentziarako bide bakarra.

2.-TAKTIKAZ ETA BESTE (Inoren morroi?)

Nik ez datik zergatik, agian aurreko puntuan salatzen nuen sasiraultza horrek ere bere eragina izanen zuen, baina, esan beharra dagoela uste dut, Herri Batasunak eraman duen politika linea erabat desgokia izan dela bizi dugun egoera honetan.

Duela denbora pixka bat, HBko buruetako batek zera zioen, ETA «punta de lanza» zela. Eta, dudarik gabe, gure linea politikoak ondorio hori dakar, alegia, ETA «punta de lanza» izatearena. Eta nere galdera, analisis bat egin aurretik, hau izanen litzateke: Erakunde harmatu bat, prozesu politiko batean beti «punta de lanza» al da edo izan behar al du?

Egin dudan galdera horrek ezet borobil bat hartuko luke ene partez. Eta gauzak argitzeko, uste dut, Frankismo garaian eta Euskal He-

ESKUNDEAK N NAHI GENUEN TASUNA?

SALBIDERENA

rriko Prozesu politikoan «punta de lanza» izan zela, zeren gero eta jende eta indar gehiago biltzen baitzuen bere atzean eta gainera, lortu ahal izan zuen gure prozesua Espainiakoarekin ez nahastea eta ez ezabatzea. Azken puntu hau oso garrantzitsua izan zen baina, hala ere, esan behar da, ez zuela behar hainbat nabarmendu, antifrankismoaz gain, bere abertzaletasuna. Eta kontuz, ez diot honekin abertzale ez zela, baizik zenbait errurengatik Espainiako zenbait sektorek ETA eta Frankoren kontrato burruka parekatzen zuela.

Frankismo garaian «ETA punta de lanza» zela esatea, agia aitortzea besterik ez den bitartean, gaur egunez gauza bera aldarrikatea, uste dut Ezker Abertzalearen inportantzia gutxitzea eta gutxietea dela. Eta ez hori bakarrik, baita taktika ustel bat hartzea eta galbidean jartzeko ere. Zeren, nik uste dut oso kontuan hartu behar dela, «punta de lanza» izan behar bada, retaguardia sendo eta gero eta bizkontzenago bat behar dela atzean. Eta hori ez da gertatzen ez gaur eta ez hemen. Retaguardia murriztegia eta ahulegia da eta hortatik at, nahiko mementu larriak bizi dituen. ETA «punta de lanza» izatera iritsi nahi badu, behar beharrezkoa izanen du retaguardia hori zabaltzea eta hedatzea. Eta, zabaldu eta hedatu ahal izateko, nahi eta nahiezkoa beharko du autonomia osoa. Eta autonomia hitza azpimarratzen dut. Bestela errepresioak itoko gaitu.

Beraz, uste dut nazio baten askatasuna lortzerakoan, indar armatua ia beti behar beharrezkoa dela, baina indar armatua abertzale mugimendua eta masa mugimenduaren menean egon behar duela eta ez alderantziz. Gero, askatasun nazionalaren urbiltzen garen heinean, armada horrek, behar izanez gero, hartuko du aintzindarritza, etsaien armada desegiteko edo negoziaketa bortxatzeko. Beno, guzti hau nahiko urrun dagoenez, lanari lot gataizkion.

3.-BAKEAREN MAHAIAZ

ZERTXOBAIT

Hirugarren puntu hau, «Bakearen Mahaiarena», esan liteke aurreko puntuaren ondorio bat dela. ETAk uste izan du, Bakerako negoziaketak bortxatzen ahal zituela. Bestaldetik bake egarria dagoenez, asko idatzi da honetaz eta idazten eta eztabaidatzen ari da hauteskunde ondoren ere. Eta jendeak sinetsi egin nahi du bake negoziaketak posible direla.

Ba, nere partez esan nahi dut bake negoziaketak ezinezkoak direla. Inoiz baino ezinagoak. Behar bada, eta beste modu batez gertatu balira Espainian gauzak, orain hiru edo lau urte posible ziratekeen. Orain inola ere ez. Gehienez ere, gezurrezko negoziaketak izan litezke: «Zuk armak utzi eta nik preso egoera hobetuko dut edo askatuko ditut edo Estatutoa beteko dut». KASEko puntu minimoak onartzeko ez daude prest, ez Espainiako Indar Politikoak eta gutxiago Espainiako Armada. Beraz, Bake Mahai hitzetik hortzera erabiltzea geure buruak engainatzea dela uste dut. Euskal Herri desegin hau ez dago negoziaketak bortxatzeko egoeran.

Eta «Bakearen Mahai» afera honetan, PNVren zakurkeria ere salatu nahi nuke. Bake Mahaiaren esertzeko prest dago. Badaki «Bake» posible batean bera izanen litzatekeela irabazle bakarra. Estatuto erdi huts hori betetzeko edo. Eta Mahai hori osatzea posible ez balitz, abarrots guztia bere onerako izanen litzateke. Jakina, jendearen aurrean «Alderdia» prest baitago, Parlamentuan nahiz Parlamentutik kanpo, Bakea lortzeko. Eta H.B. afera guzti horretan esku hutsik atera da. Utz dezagun maiuskulazko BAKE MAHAI utopikoa eta lot gaitzen Euskal Herria, egunero, egunero, ERAIKITZEN, zeren behar bada, hemendik hogeitaz edo hogeitabost urtetara posible izanen baita.

4.-INSTITUZIOEN AUZIA

Instituzioetan parte hartu hala ez hartu, uste dut, puntu taktikoa dela. Instituzioetatik kanpo lana egin zite-

HERRIKO PLAZA

keen, egin daiteke eta egiten da. Hala ere, egin dena baino mila aldiz gehiago egin zitekeen alternatibak sortuz: sindikal mailan, kultura mailan eta abar. Eta esan beharra dago, HBk ez du alternatibarik sortu eta gutxiago landu. Bai, HBeko hainbat langile hor zehar ari da lan eta lan. Inork baino lan gehiago egiten dugu, adibidez, euskal kultura mailan, baina persona gisa. HB ez da inon ageri.

Partizipazioaren kontrakoek, hau da linea ofizialekoek, eta bereziki KAS erakundeek, ez dira kapaz izan ezer ere bultzatzeko eta, beste aldetik, lehiatu dira puntu estrategiko bat balitz bezala ez partizipatzea mantentzen. Jakina, orain arte eraman dugun burruka-estrategia aurrrera eramateko premiazkoa zuten. Morroi zintzoak bezala portatu dira. KASEko indar politikoek pertsonalitate falta izugarria erakutsi dute. Sasiraultzaileez kutsaturik dago eta ez dut uste HBko gidari bakarrak izan ditezkeenik. Hordagoa bota zuen eta galdu egin du. HB, zorionez, ez da KAS soilik. Oraindik ere bada esperantza.

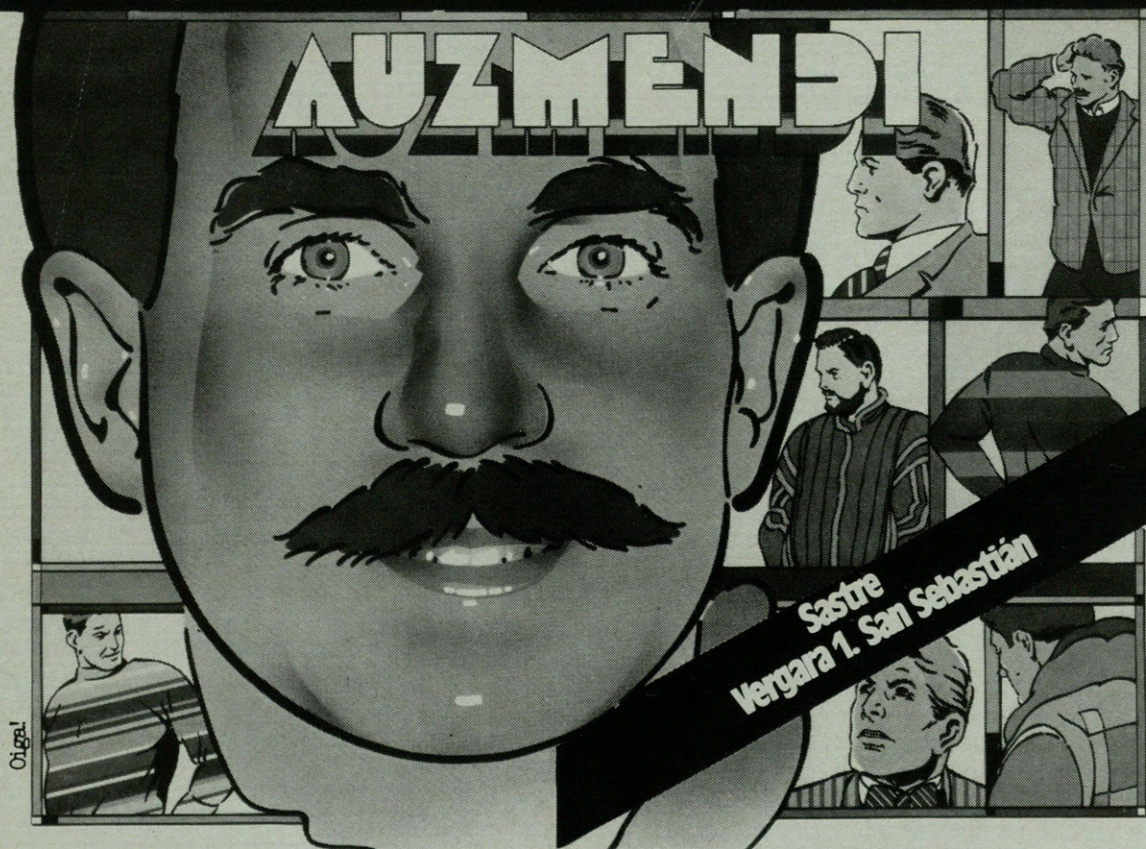
Bykatzeko, gauzak joan diren bezala eta iritsi garen puntua kontutan harturik, ez dago beste erremediorik parte hartu baizik.

5.Rmxehet sun bi.

Azken urte hauetako anka sartze, huts egite eta alferkeriak HBk zuen itxura eder hura galerazi dute. Zoritarrez, orain, itxura hori nahi badugu berreskuratu, nahi eta nahi ez, parte hartu beharko dugu. Ez dago beste alternatibarik. Parte hartzearekin itxura erresumindu hau pixka bat gezatuko dugu. Hala ere, parte hartzea ez da erremedio santua izanen eta gostako zaigu lehen genuen itxura distirant hura erdiestea.

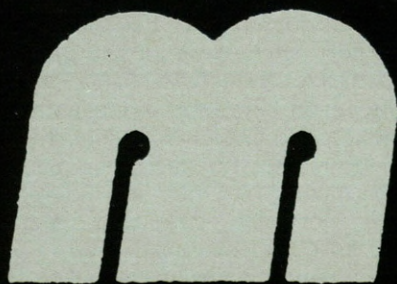
Parte hartzearen gain, zer egin liteke HBean? Ba, esan dudanez bezala, parte hartzearena ez da inportanteena, baina bai ezinbestekoa orain eta egoera horretara, parte hartu nahi ez zutenak eraman dute. Organizazio mailan ere esan dut KAS ezin litekeela izan gidari bakarra. Bueno, honetaz eta beste gauza batzuetaz ere zer edo zer esan litekeela uste dut. Hala ere, ez dut deus ere gehiago esan nahi. Beste batzuek dute orain hitz egin eta ekin beharra. ■

Horixe da Auzmendi. Bitxia. Berezia.

Donostiako estiloa.

**kirolzaleen
zerbitzutan**

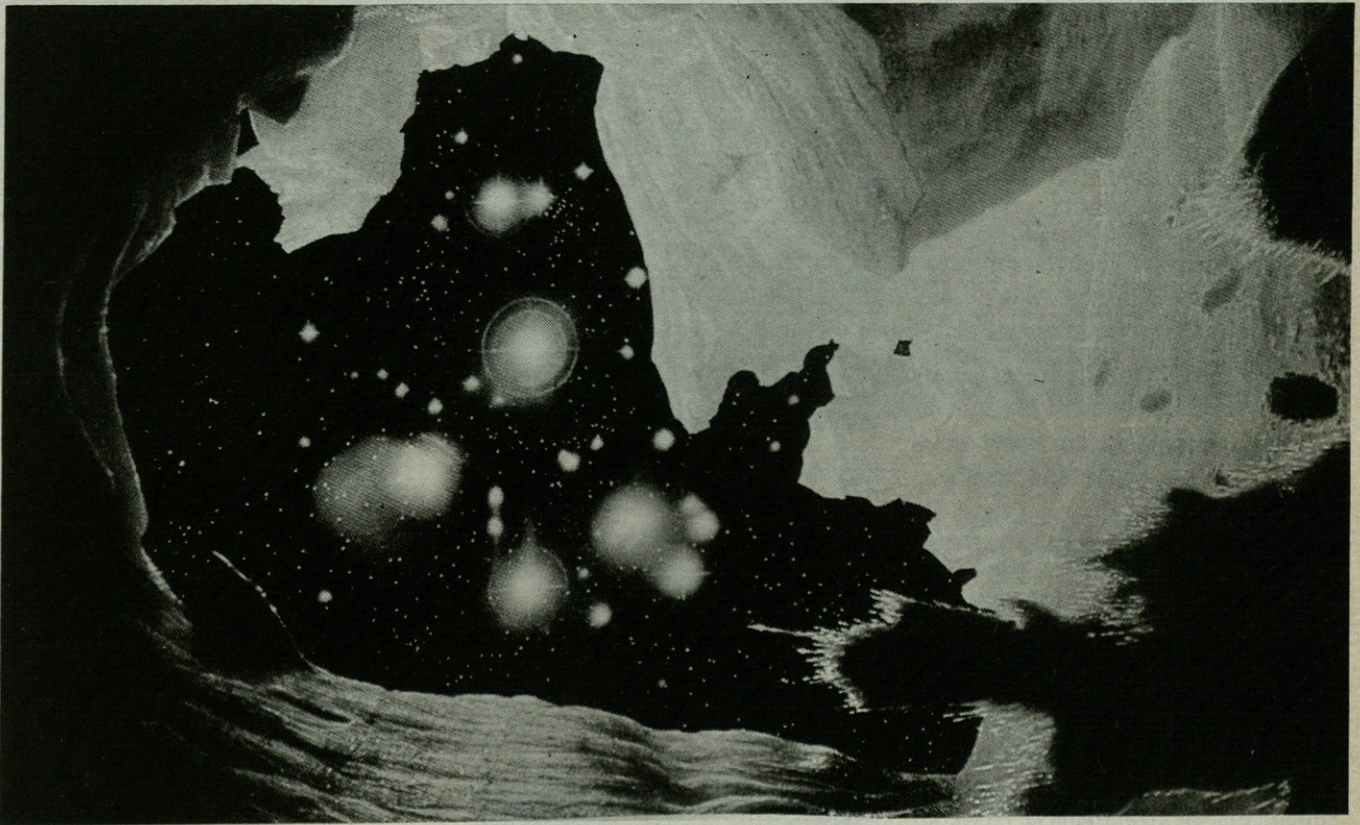

miner

donostia

271050 eta 270447

ANTIMATERIAREN BILA

Antimateriaren kontzeptu ausartiarekin 1930ean Dirac fisikari teorikoak zientziaren mundua zirraratu zuenetik egundaino egindako bidea, sakona bezain harrigarria izan da.

Gai erakargarri honetaz, zer dakigu gaur egun?

Antimateriaren izatea, materiarena bezain erreala kontsidera al daiteke?

XX mendeko lehenengo urteetan, bi teoria garrantzitsuk Fisika iraultzen dute osoki: Alde batetik Einstein-en Erlatibitatearen teoria, bestetik Mekanika koantiko deritzana.

Bai bata, bai besteak, Naturari buruzko fenomeno ugariak adierazten badituzte ere, elkarrekiko ezezagunak eta adiskide ezinak agertzen ziren.

Filosofia mailan, Erlatibitateak Unibertsoaz ematen duen irudia jarraia da, ez Mekanika koantikoak, ematen duena, honen arabera Unibertsoa desjarraia izango bait zen.

Bi teoriak elkartzeko saio asko egin ziren. Horrelako batean arra-

kasta lortu zen, eta irabaztearen ohorea lortu zuen zientzigizonak, Paul Dirac ikertzaile britaniarra izan zen.

1930 urtean Dirac-ek lan famatu bat aditzera eman zuen, non honez-kero ospe unibertsala hartu duen formula bat agertzen bait zen. Lan horrek uhin-mekanika erlatibista sor arazi zuen; eta mekanika horren bidez Erlatibitatea eta Mekanika koantikoa batu egin ziren.

Zientziarentzat benetako garaipen bat izan zen dudarik gabe.

Baina Dirac-en formula, zuzena izan arren, berehalaxe korapilo garrantzitsu bat sortu zuen.

Aipatutako formula hori, mekanika erlatibistaren gain eraikia zegoen, eta Mekanika horrek, matematikoki, bi mundu desberdin ahal-tzen ditu. Bata guk bizi dugun mundu positiboa izango litzateke, eta bestea guretzat arrotza eta irudimena oldartuko zukeen mundu negatibo bat. Matematikoki bi mundu, bi unibertso horiek posibleak ziren Dirac-ek asmatutako formulari.

Unibertso negatibo horretan, objektu guztiek masa negatiboa izango lukete, eta horrek esan nahi du objektu horiek zentzu batean bultzatuaz gero, alderantzizko zentzuan mugituko liratekeela. Horren bitxi den unibertsoan, aurrerantz

mugitzeko objektu bat, atzerantz bultzatu beharko litzateke, eta geldiarazteko aurrerantz bultzatzen.

Zer esanik ez, mundu hori, ahalbide matematikorik besterik ez zela, errealtatearekin ezein harremanik eduki gabe.

Baina Dirac ez zen horretan gelditu, eta izugarritzko ausardiaz jantzia eta, bere formula errealtatearekin bat zetorrela ustean, formulak adierazten zuen bezala, Naturan edozein partikula lagunkide negatiboa eduki beharko lukeela, aditzera eman zuen. Eta lagunkide horiek (antipartikula deritzatenak) ordu-raino detektatuak izan ez baziren, 1930 urtean Zientziak zituen mugapenengatik zela, zioen Dirac-ek.

Fisika modernoak, kosmosen orri misterioitsu eta ikaragarri bat zabaldu berria zuen.

Urrengoko urteek, Dirac-ek hain adoretzuz emandako aurrean, zein nolako informazio emango ote zuten?

Antielektroiaren aurkikuntza

1930. urtean hiru partikula subatomiko ezagutzen ziren: Protoia (masa handikoa eta karga positiboarekin), neutroia (masa handikoa eta karga gabea) eta elektroia (masa txikikoa eta karga negatiboarekin).

Hiru partikula horietan oinarrituta elementu guztien atomoak eraikitzen ziren. Eta atomo horien gain, materia.

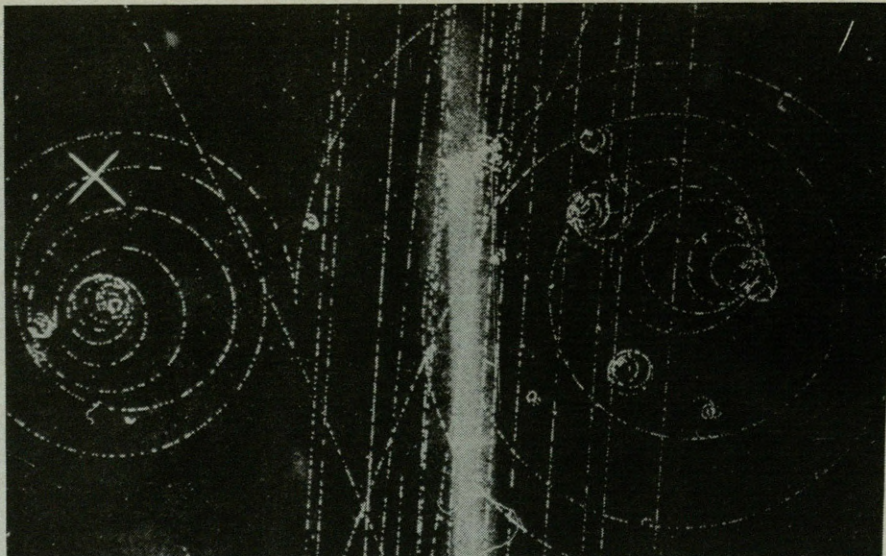
Gauzak honela zirelarik eta Dirac-ek bere hipotesia formulatu zuenetik bi urte bakarrik pasatuak zirela, fisikarien mundua gogor astindua gertatu zen egindako aurkikuntza berri batengatik.

1932. urtea da, eta Carl Anderson fisikari amerikarrak, energia handiko elektroiek bere laino-ganbaran uzten dituzten azarnak aztertzen ari da.

Batpatean, harriduraz, bere ganbaratik pasatzen diren elektroiekopuru erdia eskubirantz eta beste erdia ezkererantz desbideratzen direla, behatzen du. Hots, elektroierdi bat positiboki kargatua dagoela eta beste erdia negatiboki.

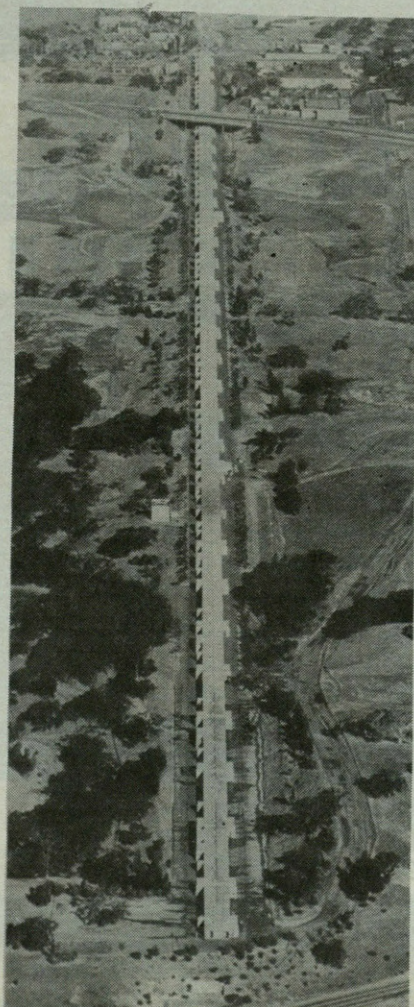
Aurkikuntza, berehalaxe, Ludi osoan zabaltzen da. Eta mundu zientifikoak bere sinesgogortasuna gaindituz, elektroiarri dagokion antipartikula aurkitua izan dela onartu behar du.

Berehalaxe hasten dira experi-

mentu ugariak egiten, sinestezi-nezko aurkikuntza egiztatzeko asmoz.

Experimentu guztietan emaitza berdina lortzen da. Elektroierdi positibo/negatibo bikoteak lortzen dira, eta sortuz gero elkarrekiko deuseztatu (materia eta antimateria alkarrekin ezin bait dira egon) energia irradiatuz.

Experimentu hauen arrakastak, fisikariak bultzatzen ditu Dirac-ek teorizatu eta oraindik faltatzen diren antipartikulak bilatzera.

Antimateriaren ehiza hasi da.

Antiprotoi eta natielektroien aurkikuntza

Antiprotoiaren bilakuntza askoz problematikoagoa azaltzen zen, zeren eta protoiaren masa, elektroia baina 2.000 aldiz handiago bait da, eta bere sorkuntzarako oso energia handiak beharrek bait dira.

Energia handi horiek lortzeko asmoz, bai Estatu Batuetan bai URSS-en hasten dira ikerketa-programakuntza bereziak prestatzen eta horien arabera energia handiko makina egokiak eraikitzen: Partikula-azeleratzaileen aroa jaio da.

1955 urtea da. Hogeitahiru urte iragan dira. Berkeley izeneko Californiako Unibersitatean lortu berria da makina berezi bat: Betatroia. Makina horren bidez, antiprotoiak lortzea posible izango da, existitzen bada noski.

Berehalaxe saiakuntzak hasten dira, eta berehalaxe ere saiakuntza horietan parte hartzen duten fisikariek hasten dira behatzen nola betatroiaren artean, partikula negatiboak azaltzen direla. Partikula horien masa neurtuz gero, elektroia baina 1840 aldiz handiago dela ikusten da; protoiaren masa hain zuzen. Protoi negatiboak lortu dira!

Protoi hauek, teoriak aurrean duenaren arabera, materia arruntarekin kontaktu hartzean lehertzen dira, energia norabide guztietara zabaltuz.

Ikaragarritzko makina berri haue-

kin, antineutroien aurkikuntza berehalaxe heltzen da, eta 1956 urtean detektatua gertatzen da.

Urte horretatik aurrera, partikula eta partikula horiei dagozkien antipartikulen zerrendak, luzatzea besterik ez du egiten. Horrela urte gutxiaren buruan, antimateriaren lehenengo irudia hasten da moldatzen zientzizigizonen buruetan.

Antiatomoen sorketa

Lehen aipatutako antipartikulak lortzea fisika experimentalarentzat izugarritzko lorpena izan zen. Baina materiak duen konplexutasuna kontutan hartzen bada, antimateria lortzeko oso bide luzea egin behar zen.

Eta bide horretako urrengo pausoa, antiatomo bat lortzea zen. Eta logikoki atomo errezenetik hasi beharke, hidrogenoaren atomotik aletia.

Hori gertatu zen 1965. urtean.

Urte horretan, Brookhaven-en National Laboratory-ren ziklotroian, Zientziaren historian lehenengo aldiz antiatomo bat lortzen da, bere barnean antiprototia eta antineutroia lotuta daudelarik.

Hemendik aurrera eta urte gutxitan, aurrerapauso izugarriak ematen dira.

Honela 1970 urtean Yuri Prokoshkin fisikari sobietarraren taldeak 50.000 antihelio-nukleo baino gehiago lortzen ditu bere laborategian; hots, hidrogenoa baino konplexuagoa den atomoa.

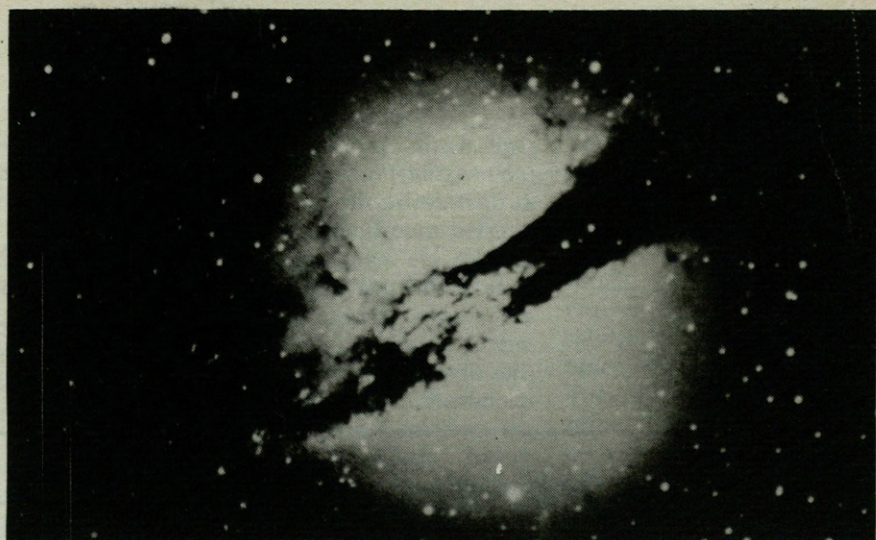
Antimateriarantz bidea zabaldua dago.

Antimateria bila

Lurreko laborategietan ikerkuntzak jarraitzen diren batera, zientzizigizonen buruetan galdera bat hasten da bueltaka: Edozein partikulak dagokion antipartikula badu, kosmoseko materia guztiari ere dagokion antimateria egon beharke luke. Eta gauzak honela badira, non aurki liteke antimateria hori, antikosmos hori?

Gure Lurran garbi dago, existitzen den materia, materia arrunta dela, honela izan ez balitz antimateriak eta materiak kontaktu hartzean ikaragarritzko leherketa sor araziko zuketean, desagertuz.

Era berean gure galaxiaren kasuan, arrazonamendu berdina egin genezake. Gaur egun gure galaxiatik ez da energia nahikorik heltzen, materia-antimateria desagertze prozesu

bat ematen ari dela pentsa arazteko. Orduan, gure galaxia, materia arruntaz osatuta dagoela esan dezakegu, dudarik gabe.

Baina gure galaxian ematen ez dena, agian gaur ezagutzen ditugun eta oso urruti-urrutian dauden galaxietan eman liteke.

Textuinguru horretan, teleskopio lurtarretan 15 mila miloi argi-urte-tara kokatua dagoen NGC 5128 deritzon galaxia ikusteak, ikaragarritzko garrantzia izan zuen.

Galaxia honek gurekiko duen distantzia eta bidaltzen duen energia kontutan hartuz, gaur egungo Fisikak nahiz Astronomiak dituzten lanabes teorikoekin ezin zen adierazi.

Eta kalkuluak eginez gero, oso erabaki espektakular batetara heldu zen. Galaxiak, hainbestearinoko energi-igorpena sortzea posible izango litzateke kasu berezi batean bakarrik: Galaxiaren materia osoa desintegrazio prozesuan egongo balitz.

Eta, nola zen posible hain ikaragarritzko prozesu bat?

Ia naturalki astronomoen artean, kolisioaren teoria sortu zen, zera, antimateriazko galaxia batek materiiazko beste galaxia batekin topo egiten badu, ikaragarritzko leherketa dela medio desagertuko lirateke, eta era horretan guk hartzen ditugun energi igorpenak posibleak izango lirateke.

Aurreko hau, NGC 5128 delako galaxiak igortzen duen energia adierazteko erantzun bat zen, baina hori izango litzateke benetan errealitatean gertatzen dena?

Fenomeno horren froga optiko bat behar zen.

Eta hori lortzeko aipatutako galaxia hasi zen aztertzen.

Galaxiaren azterketa optikoak sekulako zirrara eragin zion mundu zientifikoari.

NGC 5128 deituriko galaxia, galaxia esferikoa zen eta bere diamentroan zehar, nonbait beste galaxia zena, xafla bat bait litzan, esferikoa ebakitzen zuen, era horretan bi galaxien izugarritzko kolisioa gertatuz. Astronomiak, materia eta antimateriaz osatutako bi galaxien txokea lehenengo aldiz behatzen zuen.

LIZARDUI

HIZTEGIA

Jarraí = Continuo

UHIN-MEKANIKA = Mecánica ondulatoria

LAINO-GANBARA = Cámara de niebla

PARTIKULA-AZELERA-TZAILE = Acelerador de partículas

BETATROI = Betatrón

ZIKLOTROI = Ciclotrón

ARGI-URTE = Año luz

LANABES = Instrumento

ENERGI-IGORPEN = Emisión de energía

XAFLA = Cuchilla

OHARRA:

Gaur egun galaxien kolisioaren teoria ez da guztiz onartzen, eta galaxia batzuek bere eboluzioaren une batzutan lehertzen direla uste da. Beraz kolisio-teoria, leherketa-teoriak ordezkatu du

Hizkuntzaren borrokaren «galeusca»

Joan den alean ere, hizkuntzaren inguruan gure herrian ematen ari den borrokari buruz informazioa ematen genuen. Hizkuntza arazoa halaz ere ez dago Euskal Herriari bakarrik. Estatu mailan hor ditugu ere beste hizkuntz arazoak, eta nagusienak, katalan eta gailegoena dugu.

Hiru herri hauek, beste arlotan bezala hizkuntza mailan ere borrokan ari dira, eta hara non joan den uztailaren hasieran, 2. 3. 4 eta 5-ean Irunean, Larraoan hiru herri hauetan hizkuntzaren normalizazioaren alde borrokatzen ari diren pertsona eta taldeen harduradunak bildu dira, eta hizkuntz borroka mailan lehenengo «GALEUSCA» egin da. Bertan 25 bat lagun lanean bildurik egon dira, batez ere erreformak hizkuntz politikari buruz eman dituen ondorioak aztertzen eta

irtenbideak mamitzen.

Galiziatik, «Asociación Socio-Pedagógica Galega»-ren Lehendakaria den Antonio Gil Hernandez, Kataluniatik besteen artean, Soziolinguistika Elkarteko Interazionaloko Lehendakaria besteen artean, V. Aracil, Antoni Artigues Bonet,... eta Euskal Herriko beste batzuen artean, Jose M. Sanchez Carrio, Txillardegia, Kontxesi Pedroarena Elizagarai, Kike Amonarriz, Sagrario Aleman,...

Lau egun ondoren, denen artean, IRUNEKO AGIRIA izen burua daraman txostena kaleratu dute, eta ez dugu hemen osorik aipatzeko asmorik, baizik eta parte nagusiak.

Bi zati ditu agiri honek, lehenengoa egiaztatze bat da, denek egiten duten adierazpen bat da.

Lehenengo zatia dago-kionez:

Lehenengo puntua honela hasten da: «Azkeneko hogeitun urte honetan, argitzapenean eta eraikuntzan saiatzen diren herri-taldeak sortu direla gure herrialdeetan». Bertan Estatuak denen artean inposatu duen komunitate linguistiko bakarraren aurrean desberdintasunak markatu dituztela talde hauek, eta desberdintasun hauek gaurkoak ez direla adierazten da, betidanik egon bait dira.

Bigarrenak zera dio: «Diktadura frankistaren desgiteak, ordurarte maltzurki baztertuak egon ziren arazo publiko eta interesgarriak buruzko eztabaida librearen itxaropena zabaldu zuen. Baina espero zen aukera hori ez da mamitu. Europa alde honetan gaudenez, hizkuntz multzoen arteko erlazioaren birmoldaketa izan zen funtsezkoenetako bat. Segurutzat jotzen zen berrikusketa hori hizkuntzen sai-

lean, edozein demokratizazio egiazkoa izango bazen; eta horrek zuzengabekeria, gehiegikeria eta ustelkeria askoren konponketa ekarriko zuela». Afirmazio hau ez da gaurkoa, eta betikoa izango litzateke atzetik antolatzen ari den GALEUSCA hau ez balego, eta beraz afirmazio hau, ez da betiko erradikalen ahotik ateratzen, baizik eta Estatu mailan hizkuntz arazoa duten hiru herrietako pertsonalitateen ahotatik.

Hirugarrenak: aurreko puntuaren jarraipena da, «Eskubidezko xedeek, herriaren borondate onak, eta horren luzaz pilatutako sofrikario eta ahaleginek, behingoz eta betirako, lehendik legeztatutako egoeraren berrikusketa eskatzen zuten; (...) etorkizunaren zabaltzeak hori eskatzen zuen, baita egitura demokratiko bat. Sarkasmoan barrena, ordea, trufatu egin dira esperantza

horietaz; berdintasunaren antolaketan eta adierazpe-nean, hortara eraman ze-zakeen prozesu demokrati-koa baztertuz. (...) Esta-tuak bere izenez eta ofizial-tzat babesten eta inposatzen duen hizkuntza, bakar bat baita; bidenabar «Espanako gainerako Hizkun-tzak» zerraditu gabe eta defentsarik gabe uzten di-tuelarik. (...) Lotsaga-rriena beraz, hauxe da: anti-demokratikoa den printzipioa, demokraziaren gorantza zuzen-etsi nahi dela; eta aspaldidaniko diskriminazio zahar ber-bera, irtenbide berritzat proposatzen zaigula. Hots, arazoaren gakoa, diskrimi-nazio zahar horretan datza. Garbikiago esanez: berritoki hetsi da zirkulo ki-rats hura, aurrerabidea ezereztaturik geldituz».

Garbi dago beraz pertson-alitate hauen iritziz, erre-formak estatu mailan eman duen zabaltasuna ez dela nahikoa izan hizkun-tza mailan ere, eta gaurko egoera honetan eta marko juridiko honetan gure he-

rrietako hizkuntzek ez du-tela inongo etorkizunik; eta ez hainbestetan entzu-ten den. —inoiz baino hobe gaude— esaldi ho-riek adierazten diguna.

Laugarren puntua hain zuzen, arazo honi dagokio: «Egoera honek hitz batez, aurreko egoeraren trinko-tasuna eta inertzia berbe-rak ditu. Garbi agertzen da hori ondotik hartu den lege-arauketa guztian, baita beste mailetan hartu diren erabaki administrati-boetan ere».

Gauza berbera ez da gertatzen Europa mailan, eta hala diote hauek ere laugarren puntuan: «Gehi-kerien legeztapen hau era-bat dago urruti Belkikan, Suizan, eta Jugoslabian antolatu diren legeztapen motetatik».

Ondoren eta lehengo za-tiaren bostgarren puntuan, bukatzeko, politika honen ondorioak aztertzen di-tuzte, eta zera diote: «Zen-trifugazio honen ondorioak (eta sistemaren gogortasun orokor horren adibide), Estatuak berdintasunik

gabe antolatu duen hiz-kuntz eskualdekatzea da; nagusi ez diren mintzairak beren lurraldeetan beretan ere baztertutik eta zokora-turik geratu direlako. Lehen bezala orain ere —eta sekula baino naba-riago, egia esan— ezin dai-teke gaur normaltasunean bizi galizieraz, katanaz eta euskaraz. Inoiz baino haundiago da desoreka, eta deuseztaketa eta likidazio prozesuak azkartu egin dira, egoera zuzenago bate-tara iristeko bideak, gain—gainetik hetsi direlarik».

Hau guztia esan ondo-ren bigarren zatian ekiten diote bukaera gisara eta zera adierazten dute bi partetan:

1.— «Irtenbiderik gabeko zulo honetan sartu gai-tuzte. (...) Arazo ezin la-rriago hauek eztabaidatu eta sakondu nahi direnean, hildakotzat jo nahi dituzte batzuk». Hizkuntzaren lankide hauen helburue-tako bat garbi azaltzen da puntu hauetan zera diote-nean, «izugarritzko ilunta-

sun honetan argi-zirrinta bat bederen irazekitzeko asmotan».

2.— «Gaur egungo ezinta-sunak, arrazoibide zaha-rraren amaia eta hutsala salatzen ditu; eta arrazoi-bide berri baten sorrera iragarri behar luke. Arra-zoibide berri horrek iker-keta batetik, eta dinamika, jokabideak eta eguneroko praktika linguistikoak bes-tetik lotu behar lituzke. Badakigu pentsaerak, ekin-tzak, eta organizazioak elkarren beharra dutela, eta elkarren bultzatzaile gertatzen direla. Publiko egiten dugun Agiri honek, azkenik, argitasunerako eta eraikuntzarako bidean laguntzaile izan nahi luke; argitasunaren bidetik etor baitaiteke, eta ez besterik, guretzako esperantza za-bala eta eragilea».

Hau da beraz talde honen helburua eta nahia, gure aldetik aurrera jo beza, dena beharko dugu eta. Galeusca hau ez da-dila beraz ez azkena eta ezta bakarra izan ere.

JO.

ARGIAREN HARPIDEDUN IZAN NAHI DUT

IZEN DEITURAK

Helbidea

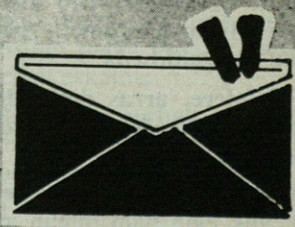
Herria Probintzia

Banku edo Aurrezki Kutxa

Sukurtsala

Zenbakia

SINADURA

ARGIA astekaria
Ramonenea etxea, behea.
Virgen del Carmen, z/g

Donostia (12)
T. 28 33 99

aldizkari berri bat euskal lurraldeetan

«ARMIARMA», HUTSUNE BAT BETE NAHIEAN

Duela aste pare bat (agian gehixeago) aldizkari berri bat jalgi zen plazara. «Armiarma» da bere izena, eta bertan era askotako artikulua aurki daitezke, gai aldetik nahiz forma aldetik. «Armiarma» egiten dutenak, oraingoz, hiru kolektibotan omen daude, banatuak hiriburu banatan bildurik: Iruñea, Donostia eta Bilbon. Aldizkari baten sorrera beti ere esamesa, proiektu eta txaskarriloetarako gai aproposa izan ohi da, eta honako aldizkariari buruzkoak, dagoeneko, kalean daude. Guk galdera guzti horien ispilu jokatu nahi izan dugu eta paper honetara ekarri. Ez zitzaigun gehiegi kostatu haiekin topo egitea eta bertako bi lagunekin eseri ginen grabagailua eta garagardo pare bat bitarteko zirelarik.

ARGIA.— Hasi baino lehen eskatu didazue definizioak geroko uztea. Ez badidazue horrekin hasten uzten, agian onena historia piska bat kontatzea izango litzateke. Ekin, beraz...

ARMIARMA.— Aldizkari honen sorrera behar bezala ulertzeko, aurretik izan ziren beste batzu aipatu behar dira. Esate batera, Iruñean «Mariblanca» eta Donostian y «Eta kitto» aldizkariaren esperientzia hor dago, eta hura abiapuntu bezala mamituz, Euskadi osoa hartuko lukeen aldizkari egitea okurrutu zitzaigun. Jendea biltzen hasi ginen, eta azkeneko hau gelditu da.

A.— Halere, arras desberdina da aldizkari lokala edo eremu nazionalakoa egitea...

ARM.— Bai, noski. Besterik ez bada, guk egin nahi dugun aldizkariak 5.000 irakurlegana iritsi behar du, eta horretarako askoz gehiago zaindu behar da produktua, askoz irakurgarriagoa egin.

A.— Zer motatako jendea inguratu zarete proiektu horren itzalera?

ARM.— Modu askotako jendea dago, nahiz eta guztiak halako inguru hausturazale eta alternatibo batetan militatu. Militantzia hori konk-

«Halako militantzia todoterreno batetan ibilitako jendea bildu gara proiektu honen inguruan».

retatuz, batzuk antinuklearretan dihardute, beste zambaitek antimilitaristetan, eta gero halako militantzia todoterreno batetan ibilitako jende asko, abokaturen bat ere hor tartean galduta dabilelarik. Pentsa denetara hogeitamarren bat izango garena hor gabiltzanak, eta horrela ezin gorde heterogeneitate handirik. Euskadin dagoen mugimendu subertsibo guztiazen ispilu izan nahi du aldizkari honen.

A.— Beraz, sektore baten ordezkaritza eraman nahi duela esan daiteke, ezta?

ARM.— Ez eta bai. Izan ere, guk ez dugu inongo talderen errepresentaziorik izan nahi, eta egon daitekeen jendearen ideologia da linea markatzen duena. Esate batera, ideia sortu zenetik zero zenbaki hau kaleratu arte, izugarritzko aldaketak izan dira. Pentsamolde desberdinetako jendea sartuz joan den naurrian, asmoa ere aldatuz joan da.

Lehen esan dizugu gauza askotan geure artean ere ez gaudela guztiz konforme eta tirabira horretatik sortzen da produktua. Hori uste dut piska bat toki guztietan gertatuko dela.

A.— Zer nolako eritziak jaso dituzue irakurri dutenen artean?

ARM.— Oso eritzi desberdinak entzun ditugu. Batzuk ladrilu bat dela esan digute, eta besteek, berriz, ez duela sakontasunik, arinergia dela. Halere, geure ustez gordinergia gelditu zaigu lehen proba honetan eta hurrengoetan arintzeko asmoa daukagu. Gai aldetik, batzuk salatu digute Euskadiz kanpoko gauzak gehiago ikutzen ditugula hemengoak baino... ez dakit, oso zaila da asmatzea. Halere, nik gehituko nuke horrelako hutsunerik balego inork ez dezala pentsa nahita eginda dagoenik, eta edozein sujerentziatarako zeharo adi eta prest gaituztela.

Armiarma

A.- Asmatzea zaila dela esan duzu. Ez al da hori aitzaki merkea?

ARM.- Alde batetatik irudi lezake beharbada baina nik uste dut ez dagoela dudarik hemengo militante irakurlea inongoa baino kritikoagoa dela, eta goiak eta beheak astintzeko ahalmen eta praktika gehiago daukala. Izan ere, hori ez da gurekin bakarrik gertatzen, gurea bezalako prentsarekin beste halaxe gertatzen da. Gainera, prentsa ezkertiararen irakurleago kritikoagoa da bestelakoa baino. Esate batera, «El Diario», «Deia» edo «Diario de Navarra»ko irakurleek askoz errazago tragatzen dute edozein gauza «Egin» edo «Punto y Hora»koek baino. Hori uste dut ez dela inongo txorakeriarik.

A.- Eta halako erretizentziarik nabaritu al duzue sektore politikoan artean?

ARM.- Jakina, hau aldizkari politiko eta subertsibo bat da, eta normala da gure jopuntu diren sektore politikoak kontrako jarretan hastea. Garbi dago egunkari eskuindarrak ez digutela lerro batere dedikatuko, edota batzokietan eta ezkertokietan ez dutela salgai jarriko. Halere, zenbait errezelo jaso ditugu ezker abertzalearen zenbait sektoreen aldetik, eta horrek min handia ematen digu. Izan ere, gu ez gara martxan dagoen inongo prentsa alternatibori konpetentzia egiteko jaio. Ezker ikuspegi batetatik ari diren komunikabideak hor daude eta guk ez diegu inongo kalterik egiteko arrazoia. Areago, osagarri sentitzen dugu geure burua dagoeneko martxan dauden beste aldizkari horiekin.

A.- Dena dela, ez al da normala gaur egun errezoloso samarra izatea?

ARM.- Guztiz konprenigarria da eguneroko errepresio honetan ezer berritaz ez fidatzea eta neurri batean guk ere espero genuen. Baina guk aldizkari mailan bete gabe ikusten genuen eremu informatibo bati erantzun baino ez dugu egin nahi izan. Eztabaida daiteke ea asmatu dugun ala ez, baina fede txarrik ez da egon. Halere, hilabeteetako martxarekin gauzak argituko direla ziur gaude.

A.- Partidu Berdearen itzala ere atzetik ez ote dabilen...

ARM.- Lehenago esandakoa: normala da susmotan ibiltzea eta agian beharrezkoa ere. Baina egia

- Especial ANTIMILITARISMO
- "NOS QUIEREN NORMALIZAR"
- Hazienda Engainatzea

«Armiarma», beste aldizkari alternatiboan osagarri izan nahi

esan partidu berdearen ezintasuna eta pitokeria ikusten ez duen gutxi egongo da guk uste... hemen ez dago horrelakorik egiterik.

A.- Honelako aldizkaritan maiz gertatu ohi da sortu eta zenbait zenbaki argitaratu eta gero pikutara joatea. Zuei ere ez al zaizue berdina gertatuko?

ARM.- Hori behin betiko garbi ikusi nahiean gabiltza, eta horretarako kaleratu dugu bolada honetan, hain zuzen, ale hau. Izan ere, sasoi hau saltzeko oso txarra da, baina bestaldetik udako parentesia zabalitzen digu eta tartegune horretan suskripzio kanpaina bat antolatzeko parada izan dezakegu. Pare bat mila harpidedun lortuz gero, eta bost milako tirada ziurtatzeko ahalmena ikusiz gero, hilero atereaz aurrera jotzeko problemarik ez genuke izango. Hori gaintitzean dago problema. Guk saioa egingo dugu eta udazkenean eukiko dugu azken erantzuna.

A.- Euskara aldetik beste aldizkari elebidunak baino aberatsago baina

halere nahiko panggal ageri da «Armiarma». Asmorik?

ARM.- Asmoa dugu heren bat euskaraz ateratzea, 30% gutxi gorabehera. Lehen honetan gutxixeago atera zaigu azken mementuan ustekabeen orrialde kopurua handitu egin zaigulako, baina hurrengoetarako hitzartua daukagu agindutakoa beteko dugula. Halere, euskarari nortasun osoko lekua eman nahi izan diogu, portzentaia numeriko horren muga estuan baina erderazkoen pisuko zerbait eskainiz.

A.- Bukatzeko zerbait esan behar duzue, honelako elkarriketetan nahitaezkoa izaten da eta...

ARM.- Hasteko, barrikadaren barnean gauden guztiok irakurtzera bultzatu nahi genituzke. Bigarrenik, kritikatzera. Eta azkenik, ahal den neurrian kolaboratzera. Esan nahi bait da lehen saio hau horrela atera da bildu garenok egin ahal izan duguna horixe izan delako, baina norbaitek inguratu nahi balu zita jartzea besterik ez lukeela izango. Besterik ez. Adio bada. Osasuna eta askatasuna.

Erakunde antolatzaileak hauexek ditugu: Adarra, Gordailu, Bizkaiko Ikastolen elkarte (Federazioa), Gipuzkoako Irakasleen Elkartea, eta Bergarako Gabinete Psikopedagogikoa.

Orain arte hiru ikastaro antolatzen ziren bost talde horien artean: Bizkaiko Federazioak berea, Adarra eta Gordailuren artean beste bat, eta azkenik Elkartea eta Bergarako Gabineteak antolatutakoa.

Aspaldidanik genbiltzan ahalik eta jende gehiena batu nahian. Ez da zentzuzkoa milaka ikastaldi izatea, erakunde bakoitzak berea antolatztea. Horregatik bildu gintuen hasiera batean Adarra, Gordailu, Elkartea eta Gabinetea Ihardunaldi hauek antolatzeko. Bizkaiko Federazioa ere apuntatu zitzaigun gero, eta tira...

Dena dela garbi utzi digute talde hauek ez direla elkartu Ihardunaldi hauek antolatzeko baino.

Ikastola gehienetan bai, beharrezkoak dituk. Ikastola gehienetako juntek behartzen dute irakaslea ikastaro hauek egitera. Uztailaren erdia libre ditek beste erdian lan eginez gero. Orduan, batzuk lan egin ordez ikastaroak egiten dituzte. Lehenbiziko astean lan egin eta hurrengoan ikastarora. Lana baino nahiago ditek.

Halaz eta guztiz ere ez datoz guziaz bat eritzi honekin. Irakaslea propioki ez dago behartuta ikastarotara joaten.

Eta «beharrezkoa» behartu bezala entenditu ondoren, bakoitzaren beharrak betetzeko «beharrezkoa» galderei honelatsu erantzun diote:

Beharrezkoak dituk ikastaro hauek arazo puntual batzuri erantzuten dioten neurrian. Hor arituko da irakasle mordo haur erdaldunekin zer egin jakin gabe. Horiek erantzunaren beharra daukate.

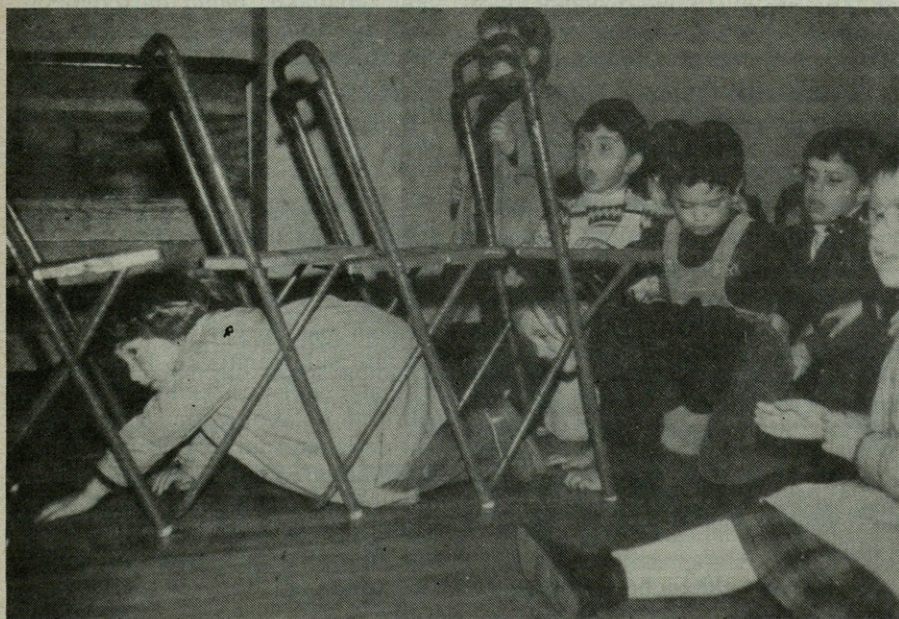
IRAKASLEAK DAKIENA BERRITU EGIN BEHAR DU

Baten batek galdetuko du ea zertarako diren ikastaro hauek. Ea zein helburu dituzten. Ea kanpotik ikusten den bezala ondo pasatzeko besterik ez ote diren. Beharrezkoak ote diren azken finean.

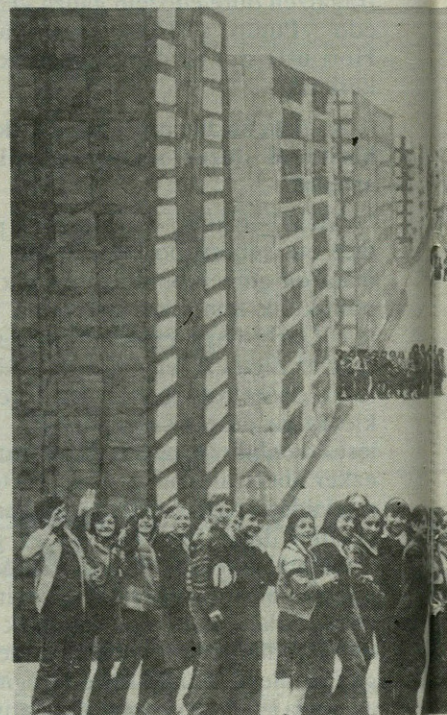
Bestalde zera, eskola estatal askotan ere euskara sartzen hasi da, eta horko irakasleek ere badute beharra norabaitera jotzeko ea beren kezkek konpontzen dituzten.

Horrelako asko egongo dituk—dio batek—datorren ikasturtean aplikapena bilatuko diotenak orain emandakoari. Baina horiezaz aparte, bazeudek beste ikastaro batzuk aplikapen zuzenik gabekoak nahi baduk,

«BOST ERAKUNDEREN ARTEAN ANTOLATU DITUGU AURTENGO IHARDUNALDIAK»

Euskal Herria Ihardun IRAKAS IKAST DOAZE

Duela zazpi urtetik hona guztiak. Uztaila inguruan Irakasleen Ikasturtean. Iruñean zela, Donostian eta Ibañeta taldeak plazaren batean alcorcón eta Ibañeta. Igual txistua jotzen zela eta siko ziren.

Eta begiak kuadroka geratu zuten da?, galdetuko zenuen. Eta gaituk, ikastaro bat diagu» erantzun esango zenuke zure baitan aurreko lekura bueltatu denaren irriparketa.

Aurten Oiñatik jendeak izateko hil honen 11tik 16ra. Honez gero ihardunaldiak. Dena dela ADARRA erantzun egon gara alde aurretik erantzun izateko.

iko Pedagogi naldiak ASLEAK TERA ENEAN

guza harrigarriak ikus zitezkeen
kataro hauek antolatzen ziren toki-
ela hor ikusiko zenituen irakasle
de las patatas jolasten, edota pa-
zen batek eta besteak dantzan ha-

zitzazkizun noski. Zer gerta-
ta baten batek «maisú-maestrak
atzutean, «ah!, maisú-maestrak»
ra segituz guzia berriro ere bere
utez.

du antzekoak ikusteko aukera
go amaitzeaz izango dira Ihardu-
R eta ELKARTEko jendearekin
portaitxo hau zuei eskain ahal

bainan pertsona aberasten dutenak.
Expresio mailakoak esatebaterako...

Eta hala da, bi maila horiek, ematen dituzte ikastaroek. Beste ikuspuntu batetik begiratuko bagenu ordea irakasleak bere jakitearen berritze bat behar duela ikusiko genuke. Hau da, erreziklajea. Urtez urte egokitu beharra dago metodo eta programa berritara. Urtero urtero topo egin behar belaunaldi berriekin...

Bainan ez hori bakarrik. Ikastaro hauek eskolaren berritzeak zer suposatzen duenaren adierazle bat dituk. Ildo horretatik doaz. Ez dago egitaraua begiratzea besterik. Estatu mailako jenderik aurrerakoiena izango diagu gure artean.

Berriro ere ikastaro hauen funtziora itzuliz Korok agertu du esandako guziaz gain hor dagoela, eta seguruasko garrantzirik handiena izango duela jendearen arteko Topaketak. «Jendea bildu, elkar ikusi, esperientziak komentatu... Elkarrekin egon, klase batzuk jaso eta festa giro bat sortu». Horratx bi hitzetan Ihardunaldien funtzio nagusiak inolaz ere ahaztu gabe noski ikastaro hauek sortzen diren lan taldeak, gero urtean zehar lan egingo duten taldeak hain zuzen ere «Bai, badira, bainan ez hainbeste, eh! —osatu dit—. Abuztua eta Iraila datoz ondo-

ren eta... Bainan ba, batzuk sortzen dira!»

IRAKASLEEN EGUNERO KO ARAZOAK

Beti aipatzen du eskola ematen duen edozein irakasle milaka arazo dituela eskola emateko orduan. Bainan zeintzuk dira arazo hauek? «Haur kopurua duk hoietariko bat. Orain bertan 30 hurreko gelak dituk subentzionatuak. Orain ordea haur erdaldunentzat 35ekoak subentzionatu nahi dizkitek. Eta inposiblea duk. Ezinezkoa. Inork ezin dik ez hurrekin lan egin, ez kontakto pertsonalik eduki, ez ezer ere!» Diote-nez hau da frakaso eskolarraren arrazoirik nagusia. Nahiz eta ofizialki aitortu %50era iristen dela frakaso zergatik honegatik, frakasoe-tarik %60ra irits daitekeela diote. Gure denboratan ordea, ba izaten ginen berrogeiren bat lagun gela ba-koitzean... «Bainan nork bukatzen zuen orduan batxillerra? Zenbat jende hasten zen lanean 12-14 urtere-kin? Lehen nor zen dislexiko?» Gure sasoiari, egia da, ba al zegoen fraka-sorik? Egon egongo zen, noski. Ton-tolapikotzat hartu izan ditugu beti. Eta bestea, zer esan nahi du gaur fra-kasoak...? Gaur gero eta maila han-diagoak eskatzen zaizkie ikasleei gero eta posibilitate gehiago emanaz noski frakaso hori gehitzeko. Listoia

«TOPAKETAK, IKASAIIOAK ETA FESTA GIROA NAGUSI»

metro beintean dagoenean justu justu pasatzea balekoa da. Bainan uno treinta jartzen denean eta pasa ezin denean... frakaso, nahiz eta oraindik ere metro beinte hori saltatu.

«Bazeudek beste zenbait arazo. Pedagogi taldeena duk bat. Koordinazio ezarena. Ekipo pedagogikoen falta. Eta bestea duk metodo falta. Orain arte ikastolatan eman diren testuak erdaratikan itzulitakoak izan dituk. Bata bestearekin loturik zihoztek».

Eta guziaren azpian zera dago: ba al dago Euskal Herrirako proiektu pedagogikorik? Zer proiektok erantzungo dizkie gure herriko beharrei? Itzultzen segi behar dugu beti? «Ez dago batere garbi zer izan daitekeen... Uff! Oso zaila da. Zer lortu nahi da? Zeri erantzun behar dio pedagogiak? Eta oraintxen bertan montruosoak dituk dauden programak. Momentu honetan seigarren batxillerrean ematen den kimikak karrerako lehenengo kurtsoa edukia betetzen ditu!». Eta diotena, ez dakitela irakasleek nondik nora dabiltzan. Programak luzeegiak direla; eta inork ez omen daki nondik hasi laburtzen:

Zer utzi, eta nola esan gurasoei «hau ez dugu emango, honegatik, honegatik, eta honegatik. Eta puntu». Bainan honetaz konturatzeko ez omen dago irakasle gehiegirik, eta

arrazoituz defenditzera ausartzeko are eta gutxiago.

Guk orduko gure maisuen erreferentzia eginaz Ihardunaldi eta ikastaro hauen berritasuna azpimarratu nahi genuke. Orduan, nik dakidanik, ez zegoen horrelakorik. Maisu bakoitza hor konpontzen zen bere liburu eta zigor klase diferenteekin. Gero ordea ikastolak eta ailegatu ziren, beste zenbait gauza ere aldatu zen, eta hauetako maisu eta andereñoek badauzkate beren erreziklajerako ikastaroak. Estataletan ordea? Eta pribatutan?

«Estataletan, —Korok hartu du hitza—, Uztaila eta Abuztua libre izaten dituzte. Jai izaten dute. Orduan erreziklaje kontuak bere kasa doaz. Bakoitzak berea. Pribatuena izan da beti problema. Hauek lan egiten dute Uztailean eta ez zaie denborarik gelditzen ikastarotara etortzeko. Ez dira libre alde horretatik».

Beste datu bat ere badago, Ikastoletakoa izatea ikastarotara doan irakasle kopururik handiena. Ikastoletako junta askok diru laguntzak, errezitasunak, eskaintzen dizkio irakasleari, edota ordaindu egiten dio ikastaroa.

EIKE-EEPAREN ARAZOA ERDI-ERDITIK DAGOELARIK

Ezin ahaztu ikastoletan azken urte

honetan dabilen istilu latz hau. Han ere, Ihardunaldietan ere, ez dute hantziko seguruenik. Horrezaz gain Eskola estatal edo transferitutakoek ere izan zituzten bereak ikasturte honen hasieran. Hor topatuko dira irakasleak. Batekoak eta bestekoak.

«Nahiko larri ibili gaituk aurten arazo guzioriekin, bainan ba zirudik konprenitzera goazela irakaslegoaren problematika berdintsua dela Euskal Herri mailan. Urtetan ibili gara bakoitza gure aldetik. Bi mundu ezberdin balira bezala gertatu da. Eta poliki poliki batera jokatzera goaz, nahiz eta gauza puntual askotan ezberdintasunak izan».

Askotan atera da kalera bi sareen eta sare bakarraren arazoa azken hilabete hauetan. Leikena da bakoitzak dagoeneko bere postura garbi ikustea. Ez ote da gertatzen ordea jende askok oraingoz nahiko informaziorik ez edukitzea? Irakasleen elkarreak, esatebatera ez du postura hartu bataren edo bestearen alde. Batera ala bestera jotzen duten irakasleak dauzkate barnean. Alderdi politikoen artean PNV agertu da EIKeren alde, EE eta PSOE kontra jarri direlarik, eta HBko jendea da gehienbat EEParen alde atera dena.

EIKE-k urte askotan ez duela irauongo diote. Transitorioa dela bai-zik. «Planteamentu horretan EIKE ezin bestekoa dela esaten da, nahiz eta Euskal Eskola Publikoaren aldeko pauso bat bezala planteatu. Eta hor ikastola asko sartu da. Do-

«HAUR KOPURUA DA ARAZORIK NAGUSIENETAKO BAT»

haintasuna eskaintzen zaie gainera... Bainan transitoriotasun hori ez da posible».

Arazoa hortxe dago. Zaila da erabakitzen. Eta une honetan badirudi punto muerton geratua dagoela. Ez batera, ez bestera. «EPPAk lortu nahi zuena ez dik lortu. Hori garbi zegok. Ez ditek aglutinatu irakaslego guztia eta junta denak. Orduan erdibideko zerbait gertatu duk. Ikastola batzuk garbi geratuko dituk pribatu bezala. Beste batzuk EIKE eraberritu horren pean, orduan lortuko dute urte batzutarako...» «Baina hik ez duk konprenitu—moztu dio bere lagunak— hori ez duk aurrera aterako. EIKE hemengo parlamentuan onartu ondoren Madrilera eramango ditek sozialistek. Tribunal Konstituzionalera. Inkonstituzional! Eta PNV-k ba zekik. Eta bera ari duk hori probokatzen».

Eta jarraitzen dute arrazoinketan: ea ze partidu dagoen Madrilen hau onartuko duenik! PSOE baino progresistarik? Hauek ez dutela onartuko... Garbi dago gurekin hizketan ari direnak ez direla EIKE proiektorearen aldekoak. «Hor, eta oso bitxia duk kontua, ikastolak ente pribatu batzuk dituk eta diru publikoa jasoko ditek. Gurasoek kontrolatuko ditek irakasle bakoitza. Gurasoena duk ikastola. Guztien dirua jaso eta beraiek manejatu nahi duten eran. Irakasleen kontratazioan esatebaterako. Ikastola bakoitzeko gurasoek aukeratuko dizkitek irakasleak. Nahikoa duk bata «gorria» izatea, ez dakit zer izatea, beste ikastola baten beste esperientzia berrizalaren bat egina izatea... ez ditek hartuko. Kontutan

hartu zenbat purga egin diren dagoeneko ikastoletan». Kexu dira diru publikoa jasoko duen ente batek kontratazio publikoa ez izateaz. Eta horrekin batera, diotena, irakasleak ez duela inolako parterik ikastolan. «EIKE horretan ez duk inon ageri irakaslea. Ba zirudik irakaslerik ez dagoela».

Seguru gaude hainbat irakasle bilduko den tokian gai hau pil-pilean egongo dela. Ez dute alde batetara utziko.

1.200 MAISU—MAESTRA

Mila lagun apuntatu omen da dagoeneko ikastaro hauetara. Halaz ere beste berrehun bat edo apuntatzea espero dute Oñatin bertan ja Ihardunaldiak hasterakoan. 130 ikasle izango dituzte. Horietatik bostetik bat euskaraz. Lan ordutatik kanpo antolatu dituzte beste hainbat ekitaldi atsedenerako, nahiz haurerentzat nahiz helduentzat. Eta ez bakarrik ikastarotara joan diren maisu maestrentzat, baizik eta Oñati bertako jendearentzat ere. Hauen artean ORAIN, TXONTXONGILO, LIBELULA, KARRAKA... antzerki taldeak; RUPER kantaria; Amuriza eta Lopategi Eskoriatzako bertsolari gazteekin; Oñatiko dantzariak...

«Herriak berak ere parte har

dezan nahi genuke. Horri begira antolatu ditugu hainbat eta hainbat gauza. Horri begira aukeratu dugu bestalde herri txiki bat, giroa sortzeko. Hiri handi batean besteala dispersioa gertatzen da».

Mila eta berrehun maisu eta andereño edonun nabarmentzen direla deritzogu gure aldetik. Beraz Oñati bezalako herri batean pentsa ezazue konturatuko diren ala ez. Bertako jende askok gainera parte hartu omen du jada gainera antolaketa gauzetan. «Kristo guztiak zekik Ihardunaldi hauek izango direla. Udaletxekoek, tabernetakoek, dendetakoak... deneri tokatu zaie zer edo zer».

Badira ordea beste zenbait arrazoi aurtengo ikastaro pedagogiko hauek Oñatin izan daitezen. Aurreko urtean, eta arestian esan bezala, Bizkaian antolatzen zen bat, Gipuzkoan beste bat, eta hirugarren bat Euskal Herri osorako behin batean beste behin bestean. Aurten erdigune batera ailegatu nahiean edo aproposa iruditu zaie Oñati. Geografikoki hortxe dago erdi erdian. «Bestalde, —osatu digu Juanjok— Oñatin badago azpiegitura honelako antolaketa bati erantzuteko. Esan nahi dut, hor nahiko komentu dago jende guziau sartzeko».

Joxe Mollarri

«HAUR KOPURUA ERDITUZ GERO FRAKASOA ERE ERDIRA GUTXITUKO LITZATEKE»

EUSKAL TELEBISTA DELA ETA

Bada denbora luze euskalzaleen ahotsak eta lumak euskarazko telebista baten behar gorria aldarrikatzen hasi zirenetik. Azkenik, denok desiratzen genuen haurra jaio zaigu: Euskal Telebista. Jaio aurretik, makina bat artikulua eta idazlan irakurri ahal izan genuen iristear zegoen delako telebista berriaz. Haietan, idazle batzuen mesfidantzak, besteen itxaropenak eta denen kezkek agertzen direlarik.

Orain, berriz, haurra jaio eta badirudi gurasorik ez daukala. Ez bait dago inor bere semeaz hitzegiten duenik. Ez egunkarietan, ez aldizkarietan ez eta komunikabideetan ere. Kamustu ote dira gure idazleen lumak? Mututu, agian, euskalzaleen ahotsak? Dena dela, lozorrotik esnatzeko garaia heldu delakoan nago. Ea ba zeuen eritziak plazaratzen dituzuen! Premia dago eta!

IKUS DAITEKEENA ZER NOLAKOA

Programak aztertu aurretik (eta azterketa global bat besterik ez dut egingo) puntu batzu kontutan hartu beharrekoak iruditzen zaizkit.

Euskararen erabilpena.— Euskaraz ez dakiten pertsonekin egiten diren elkarrizketak kenduz gero, (eta azkeneko bolada honetan PNV-PSOE eta AP alderdi politikoek egin duten permititu beharko ez litekeen erdarazko propaganda lotsagarriaz aparte) euskara hutsez ari zaigu E.T.B. Beraz, E.T.B.n euskara erabiltzen ari den kuantitate edo portzentaiari begiratu, ez naiz batere kezu. Bestalde, euskara batu eta aski garbia entzun dezakegu. Euskararen kalitatea ere, nolabait esateko, ona iruditzen zait.

Erdarazko itzulpenak.— Dakigunez, filmeak euskaraz entzun arren, erdaraz azpiidatzirik ager-

tzen dira. Ez dut uste joera hori euskararen onerako denik. Alde batetik, euskaraz dakigunok, hitz bat entzuten ez dugunean edo zerbait ulertzen ez badugu, erdarazko textuari begiratzeko halako tentazioa izaten dugu eta baita begiratu ere. Halakoetan, euskararen haria galdu besterik ez dugu egiten. Bestaldetik, ulertzen ez dutenek erdaraz lasai asko irakurri eta ez dute ikasteko batere ahaleginik egin beharrik. Mesede gutxi egiten die horrela E.T.B.k euskaldun berriei. Zein ote da, ba, azpiidatzi horien alderdi onuragarria? Ezin nik jakin.

Ondorioz, azpiidatzi horien praktikotasunik eza ikusirik, kendu beharko liratekeela uste dut.

Azentuazioa.— Nahiz eta euskara garbia entzuten dela esan dudan, azentuazioari dagokionez, ez da oraindik arau irmo eta finko bat nabaritzen. Behin baino gehiagotan hauetako azentuazio aldaketak

entzun ditzakegu: dāgo/dagó; di-túgu/ditugú; etorri al da?/etorri dá? Beste adibide mordo bat jarri liteke noski, baina arazoa garbi dagoela deritzat. Hori dela eta, aisa konturatzen gara filmeak Galda-kaon ala Donostian bikoiztu izan diren, era bateko ala besteko azentuazioa entzuten bait da. Guztiau gainditzeko, azentuazio arau bakar eta zehatz bat egin beharko da. Ahalik azkarren, araua egin eta praktikan jar dadila!

Ikuspegi orokor hori eginda, programak nola ikusten ditudan azalduko dut ondoren.

MARRAZKI BIZIDUNAK

Orain arte bi eratako marrazkiak ikusi ahal izan ditugu: a) hitzez osatutako marrazkiak. b) hitzik gabekoak edo marrazki mutuak. Batak zein besteak zoragarrak iruditu zaizkit gehienetan. Baina, hala ere, gure hizkuntza egoera ikusirik, E.T.B.n entzuten

dugunari garrantzi handiagoa eman behar diogu ikusten dugunari baino. Horregatik, marrazki mutuak, politak izan arren, ahalik eta gutxiena bota behar direla uste dut, ez bait digute euskara bizkortzeko batere mesederik egiten eta gainera, errazkeria bideetan erortzeko (marrazkiei ahotsa jarri beharrik ez) arrisku nabaria eskaintzen bait dute.

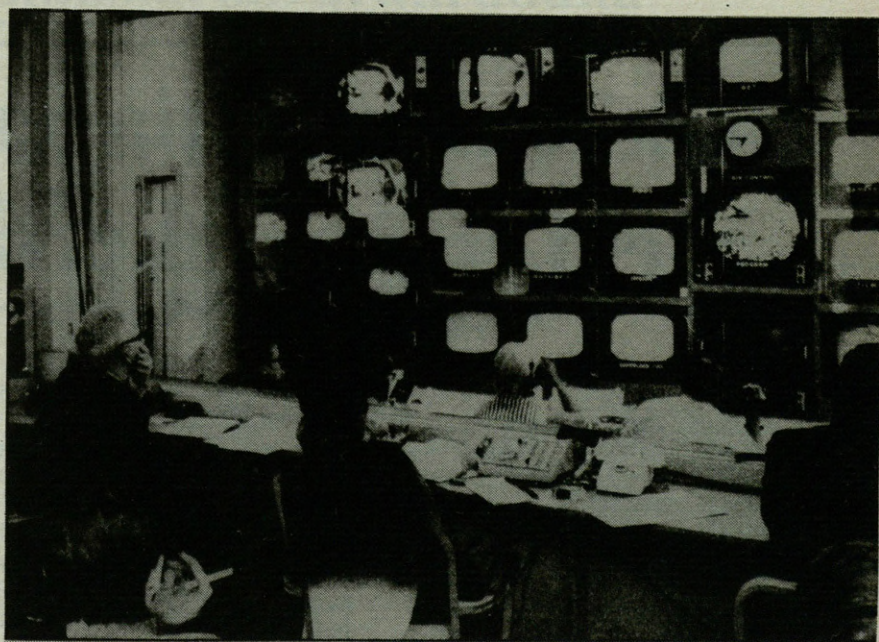
TELEFILMEAK

Oraindik denbora asko ez dela, batek baino gehiagok, «Itsasoan oporrak» delako programa euskaraz grabatzen ari zela entzun eta barre maltzur bat egingo zukeen. Orain, berriaz, halakoa, guzti hori ere beharrezkoa dugula konturatuko zen, euskara salbatuko bada behintzat. Horrekin ez dut esan nahi dauden programa guztiez erabat konforme nagoenik. Soil-soilik, kalidade eskaseko telefilmeak ere, oraingoz, gauden gaudenean, beharrezkoak ditugula berresaten dut eta, nire eritziz, telefilme horberik eskatu baino lehen (eta eskatu egin behar dira noski) premiazkoagoa iruditzen zait telefilmeen bikoizketa lanari dagozkion bi atal hauetan arreta jartzea:

a) **Beti ahots berak entzuten dira.** Arazo hau, telefilmeetan bakarrik ez, baizik eta marrazki bizi-dunetan ere nabari daiteke. Adibidez, telefilme batetan artzain bati jarri zaion ahotsa, hurrengo telefilmean polizia bati jarritako ahots bera da, hurrengoan marrazki bizi-dunetako edozein panpinari e.a. Hori sarritan bereizten dugu (eta horretarako belarria ohiturik eduki gabe) eta egia esan, gogaikarri gertatzen zaigu.

Zein ote soluzioa horrelakorik gerta ez dadin? Nire aburuz, ezin errazagorik izan: bikoizketa lanerako askoz jende gehiago kontratatatu eta kito. Baina, hain soluzio erraza baldin bada, zergatik ez da burura eramaten? Puntu honi buruz, E.T.B.n lanean ari diren guztiek dute hitza. Beren erantzunak, ikuspegiak, argibideak, e.a. estimatuko genituzke.

b) **Sarri askotan telefilmeetan entzuten dena «sinesteak» lanak ematen dizkigu.** Hauxe esan nahi dut: harridurazko esaldiak, tristuraz-

koak, alaitasunezkoak, e.a. entzun entzuten ditugu, baina baita entzutean harri eta zur geratu ere. Izan ere, entzundakoak ez digu belarriara ongi ematen. Eta, halakoe-tan, pentsatzen dut: euskaldun peto batek, harriturik, goibel, alai, e.a. dagoenean, sentimendu horiek adierazteko zer tonu erabiltzen ditu? Askotan, E.T.B.n entzuten ditugunetatik oso tonu ezberdinak.

Ez dut uste berehalako soluziorik eman dakiokenik arazo honi. Oraingoz entzuten ditugun esaldi, hitz eta tonu faltsu guztiak, lanaren poderioz, ekinaren ekinez gaudituko direla uste dut. Lanak emango duen emaitzean itxaropena izan behar, besterik ez.

DOKUMENTALAK

Entretenigarriak izateaz gain oso pedagogikoak. Gainera, euskara naturaltasun handi batez erabiltzen da. Dauden programetatik hauek ditugu onenetakoak, (onenak ez badira) zalantzarik gabe. Jarrai-ildo horretatik, programa horiek interesgarriak dira oso eta!

GAUR EGUN

Artikulu oso bat beharko litzateke programa honi buruzko kritika zehatz bat egiteko. Izan ere, aurkezle bakoitzak bere lana nola betetzen duen aztertu, ematen diz-

kiguten albisteak eztabaidatu eta seguraski, beste hamaika xehetasun ere kontutan eduki beharko litzateke behar bezalako kritika bat egitekotan. Baina, nire asmoa apalagoa denez, puntu bat bakarrik jorratuko dut, hain zuzen ere programa honetan egiten diren erdarazko elkarrizketeei dagokiena.

Begi bistan dago, era horretan erdaraz tartekatzeak oso inpresio txarra egiten duela eta gainera, hori, E.T.B.k izan behar duen helburu nagusiaren aurka doa, hots, euskara hutsezko telebista bat izatea.

Zer egin honetaz? Neuk bi posibilitate hauek ikusten ditut: a) erdarazko elkarrizketak pantailatik kendu eta haietan hitzegindakoa euskaraz komentatu. b) elkarrizketako pertsonaiak pantailan agertu, baina, gaztelaniaz esaten dutenaren euskal itzulpena entzun dezagula, hau da, ingeles edo aleman bati elkarrizketak egiten zaizkien bezalaxe.

Badira aipatu ez ditudan programa batzu, hala nola, eguraldia, kirolez kirol, e.a. Baina artikulu honen xedea ez da izan programa guztiak zehatz-mehatz aztertea, baizik eta, lehen esan dudana bezala, Euskal Telebistaren ikuspegi orokor bat azaltzea eta besteen kritiketarako bide bat urratzea.

Xabier GARTZIA

Iñaki Garmendiaren «Elika» dela eta, arinkeria batzu

Ondorioz, elkarren artean lotura handirik ez duten 13 atal ateratzen dira, kronologiazko elipsi nabarmen batzurekin, eta zenbaitetan gaiarekin lotura funtzionalik ez duen pasarte luze batean gaudela dirudi (errepidea zeharkatzen duen otsoaren eta Kepak auzitegian duen epaiketako atalak lekuko).

Ez dirudi bakoitza bere aldetik doan gertaera hauekin garaia dagokion bizkarrezurra duen kontatera dagoenik, atal askok benetako autonomia dute istorioarekiko. Atal askoren barnean oroipen txertaketak ematen dira, baina askozaz ere ugariagoak dira pertsonaiak une jakin honetan inguruan duenaz egiten dituen oldozketa sakon, zail eta amaigabeak. Hariaren abiada oso motela bihurtzen da, oldozketa eta gertaera xume bakoitzak beste berri bat idarokitzen dio pertsonaiari, akziorik apenas ematen da eta narrazioak etengabe jarraitzen du, Eli nagusiaren aurrean dagoeneko pasartearen asko luzatzen dira kontatera eta elkarrikteta istorioari gauza berririk eskaini gabe, agian, hitz gutxiagotan gauza bera lor zitekeela dirudi, laburragoak ere balio izango zukeela.

Kontaearen astuntasuna arintzen duten zatiak ere badira, hala nola epaiketaren zatian antzerki eran mamitutako tirabira komikoak, 9. atalean ematen diren eszena aldake-

tak, 8.ean hipnotizatzen gaituen Eliren barne oldozketa jario lotarazletik bat batean esnatzen gaituen telefono txirrinaren hotsia ia benetazkoa...

Iraupen erreala beraz, bi pertsonaia nagusien umezarotik helduarora doan denborak osatzen du, bertan beste hiru pertsonaien gertaeren txertaketak ematen direlarik.

Pertsonaiak nobelaren narrazioa aurrera doan heinean sakonagotzen zaizkigu, narratzaileak esandakoek eta beste pertsonaiek pertsonaia jakin bati buruz esandakoek laguntzen digute jendea ezagutzen. Aipatzeko litza-teke pertsonaien arloan zenbaiti buruz datu ezak eta elipsiak sortzen duen ulerketa oztopoa (Ionen haserako ama eta berebi-lak jotzen duena bat bera al da?, bestalde ere Eliren bilera garaia izkutatu egiten dizkigu egileak; ez ote Ion Elirekin gogorregi eta Eli Ionekin biguinegi? Azken honetan zer esanik badago, batak bestearen-ganako duen jarrera ulertezina baita.

Narratzaileak bere lekua gordetzen du denbora guztian, istorioaren ibilera ulertzeko beharrezkoak zaizkigun zernolakoak ematen dizkigu soilik, besterik gabe. Gutxitan ematen digu gertatzen ari denari buruzko iritzia, eta nobela guztian pertsonaien nondik norakoa narratzeari, elkarriktetak bere hartan (denak ez hala ere)

emateari eta gertaerak narratzeari ekiten dio. Zenbaitetan elkarrikteta, narraketa eta barne gogoetak lotu egiten ditu zein den zein adierazi gabe: horrelakoetan lortutako erritmu bizitasun eta komikotasuna ere aipatzekoak dira.

Ukitzen diren gaiek ez dute garrantzia handiegarik, hor azaltzen zaigu amatasuna, zahartzaroa, frustrazio eta larritasunez betetako umezaroa, maitasunaren zailtasunak...

Idazteko eraz luzaz eta astiro hitz egin liteke, ezin bestekoa da Garmendia baten liburua eskutaratuz gero. Bere lehenen liburuan bezala, Garmendia-ren lumak egon daitekeen morfosintaxizko makina sortzailerik zailena dirudi, gaizki ohitutako euskal irakurleari merezi duen jipoia ematera datorrena. Oso hotza egiten da irakurketa, hiztegiaren beharra unero nabarmentzen da, nekagarria bihurtzen da, sintaxi zaila darabil, askotan behin eta berriro irakurri behar izaten da hainbat pasarte. Baina badiu honek bere hobariak, oharkizunak exaktoak dira, anbiguitaterik ez dago, hitzen esanahien nahasketak bukatu egin dira Garmendiarekin, esan nahi duena eta ez besterik adierazten du, euskal lexikoa azkeneraino lantzen du erdararen menpetik askatzen gaituelarik, euskal narratibari bide berri bat (oso zaila egia esan)

irekitzen dio, betiko arruntekerietatik urruti gelditzen dena. Hitz jokoak oso onak eta zehatzak dira, sintaxia ere aberasten du (gerundioen alderaketa eta deklinaketak), aditz trinkoa bere erorialditik salbatzen saiatzen da. Oso landua eta aztertua du hizkuntza, aberastasun handiagoa du nahi duena nahi duen bezala adierazteko.

Hala ere, berriz diot, ordaintzen duen salneurria oso oso garestia da, ia irakurlearekiko lotura hausterainokoa, hizkuntzaren bizitasuna zeharo itzaliz, farmazian formula zehatz baten bidez lortutako textua dirudi, irakurketarako gogoia kenduz. Hala ere, ez dakit ohituragatik ote den, baina erdialdetik aurrera gauzak errazago ulertzen dira, hiztegia ahazterainoko autonomia du irakurleak.

Liburu honek beraz, «Halamiren»ek bezala, bide berri bat irekitzen dio euskal narratibari hizkuntzaren aldetik; teknikaren aldetik gauza bat argi gelditzen da: edozein gertaera xumetatik, kontatera luzatuz eta barne zabuka eta gogoeta guztiak aipatuz, narrazio luze eta sakona lortzen saiatzen da egilea, zertzelada bakoitzaren aukerak zeharo aprobetxatuz. Baina irakurleak higitasun minimoa eta akzio pixka bat ezinbestekoa duela argi dago.

Iñaki KAMINO

FELIX IBARGUTXI: PRENTSA DIDAKTIKOAREN NAHI ETA EZINA

Azken garai honetan —euskara hutsezko egunkaria dela eta— sarritan entzundako izena da Felix Ibargutxirena. Izan ere, Gipuzkoako Diputazioak egunkari posible baten estudioa egitea eskaini zion duela hilabete batzu, baina prentsaren munduan lehendik ere dexente ibilia da Felix eta guzti horretaz harekin mintzatzearren hurbildu gara Kontxako Badiaren mirado-rea den bere despatxura.

Justu justu bere urtemugaren egunean harrapatu genuen, hogeitazazpi urte beteberriak: Legazpiako gizon honekin elkarrizketatu ondoren eguna ilundu baino minutu batzu lehenago kalera irten ginenean halako gozameneko sentimendu bat geratu zitzaigun barnean. Asmatuko al dugu guk sentimendu berdina sortzen irakurleari!

ARGIA.- Eta zuri nondik etorri zitzaizun kazetari sartzeko zera hori? Zeren zu «Zeruko Argia»n idazten hasi zinen, ezta?

FELIX IBARGUTXI.- Beno, beharbada piska bat atzera jo beharko genuke, eta hasi kazetaritza ikasten hasi nintzenetik. Ni mundu horretara iritsi nintzen egunkariak irakurtzea asko gustatzen zitzaidalako, nazioarteko orrialdeak batez ere, eta hortik sortu zitzaidan zale-tasuna. Iruñera joan Opuseko fakultadera, eta lehen kurtsoan hasi nintzen neure kasa euskara ikas-ten. Oso metodo anarkikoa, hiztegiekin eta neure aldetik. Hala piskanaka piskanaka ikasi nuen.

A.- «Zeruko Argia»rekiko kontaktua nola hasi zenuen?

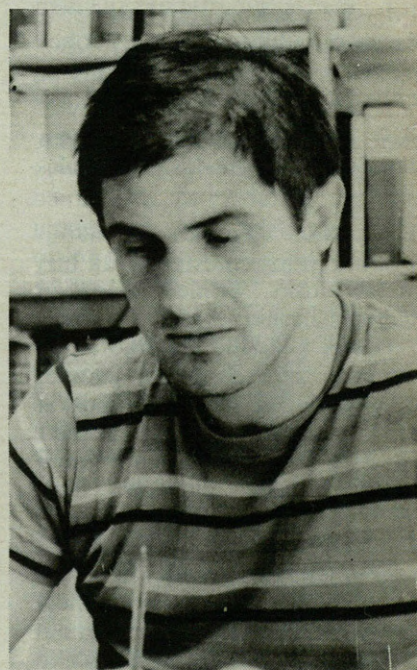
F.I.- Orduan bostgarren kurtsoan nengoen, duela hamar urte,

eta Txema Larrea etorri zitzaidan berarekin batera ni «Zeruko Argia»ren korrespontsala izateko proposata eginez. Banekien noraino eman nezakeen, nire trebeziak nolakoak ziren, baina hasi egin nintzen eta... lehenengo artikulua izugarri kostatu, folio t'erdiko albistea egiteko sei ordu eman nituen makina aurrean. Hartan, ni «Egin»en ere banenbilan...

A.- «Zeruko Argia»n baino lehen?

F.I.- Bai, bai. Txema Larreak ezagutu ninduen «Egin»eko langilei euskarazko klaseak ematera joaten zelako. «Egin»en dena erderaz egiten genuen, eta tartean gordetzen nituen «Zeruko Argia»ko kronikak bidaltzeko. Oso lan nekosoia hasera batetan.

A.- Nola eman zenuen erredak-

«Txikitan egunkariak irakurtzea asko gustatzen zitzaidan».

zioan sartzeko pausua?

F.I.- Korrespontsal bezala sartuz eta sei hilabetera hasi nintzen iadanik Donostiatik agertzen, eta erredakzioko martxan sartzan ere bai. Halere, utzi behar izan nuen soldaduskara joateko eta handik bueltan Alustizak utzi zuela eta, niri eskaini zidaten haren postua, zuzentzaile lana. Baina ez nuen zuzentzaile lan soila egiten. Gainera, oraingo perspektiba batetatik ikusita, pentsatzen dut nire lana ez zela oso itxurazkoa izango baina tira, norbaitek egin behar lan hori. Bestela, erdiko orrialdeetan agertzen ziren erreportaia eta elkarrizketa luzeetakoak egiten nituen.

A.- Baina zuk ez zenuen zure izenez sinatzen, ezta?

F.I.- Ez, Migel Otermin izenez sinatzen nuen. Firma horrek ba-

dauka bere historia. Txema Larrea eta biok elkarrekin aritzen ginetik dator, biok batera egiten genituenak izenpetzeko. Orduan, bakarrik geratu nintzenean, firma horrekin segitu nuen.

A.- Noiz arte iraun zenuen erredakzio barruan?

F.I.- Ni urtarrilan sartu nintzen, eta udara arte, zazpi hilabete gutxi gorabehera.

A.- Nik ideia neukan ez ote zen denbora gehiago izan...

F.I.- Ez, ez, kontutan hartu euskararen mundura ere ia ia jaioberria naiz, arraultze kaskaketik irtenberria.

A.- Zein oroitzapen gordetzen duk «Zeruko Argia»ko garai haie-tatik?

F.I.- Nik, «Zeruko Argia»ren boom haren azken estertoreak bizi nituen. Noski, Francoren azken urteetan «Zeruko Argia» informazio aldetik kalidade handiko aldizkaria izan zen. Transizio garaian ere, gogoratzen naiz nola Euskal Herriko alderdietaz eta, zerbait jakin ahal izateko askotan irakurri beharra zegoen aldizkari hau. Guk, gure garai hartan, garai zahar haren moldea mantentzen saiatu ginen. Gero, azken mementuetan, gauzak ikusteko bi ikuspegi izan ziren. Nire ikuspegiz orduan oraindik ere posible zen halako magazin tipiko bat euskaraz egitea, eta magazin tipikoa esaten dudanean zera adierazi nahi dut: beste aldizkari normalek, Estatu Espainolekoek etabar, gai aldetik tratatzen dituztenak ikutzea, gizarte, kultura, etabar. Bestalderetik, baze- goen beste ikuspegi bat «Zeruko Argia»k aldizkari aintzindaria izan behar zuela pentsatzen zuena, beste aldizkarietrik tratatzen ez dituzten gaiak, marjinatuak, zokoratuak, eta politika mailan ahotsik ez zeukaten sektoreei eskaini. Hori da behintzat nik daukadan oroitzapena.

A.- Zerk bultzatu zintuen uztera?

F.I.- Beno, ni nahiko sartube- rria nintzen, baina pentsatzen dut han urte batzuek eman ondoren gutxi kobratuz, zure baitan penalidade hori sufritzen duzu, penalidade ekonomikoa, neke psikologiko hori... Gainera, euskarazko mundu honetan beti izaten dira horrelako kezkak, hau da, ea nik

idazten dudanak benetako eragin sozialik baduen ala ez. Areago joa- nez, kezka horietatik aparte, me- mentuko egoera pertsonala ere hor dago. Nik mementu hartan ez nuen lanpostu fijo baten beharra, oraindik ere gaztea haiz, eta ba- nuen erretiratzeko aukera, orduan erretiratu egiten naiz garai hobeak etorri arte piska bat panorama des- pejatu arte. Duda horiek alde ba- tetatik eta gero, zuk besterik nahi baduzu ere, hor gelditzen da iskan- bila horrek uzten duen hondakin hori, poso hori, eta gero laneko harreman pertsonaletarako ez zara hain animoso geratzen. Eta orduan erabakitzen duzu erretiratzea, eta modu horretara erretiratu nintzen.

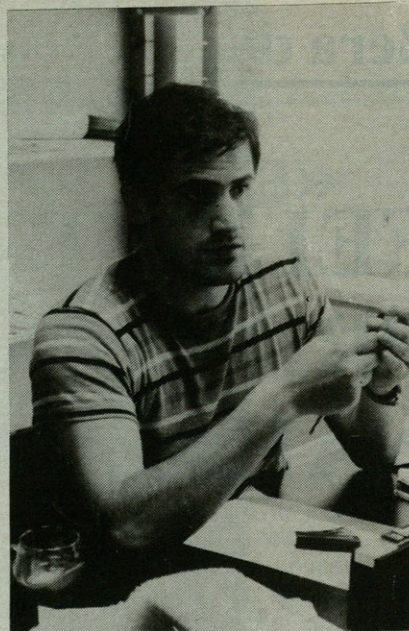
A.- Hurrengo pausua zein izan zen «Zeruko Argia» utzi eta gero?

F.I.- Legazpin geratu nintzen, jaioterrian.

A.- Aspaldiko partez, ezta?

F.I.- Hori da, bai. Gainera, uste dut sekula ez naizela handik irten. Beti bueltatzen ari naiz sekula irten gabe. Hori da, hain zuzen, nire problemetako bat.

Orduan, han egonda, badirudi beti zerbait egin behar duzula, dirua atera behar duzula, eta orduan hasten zara pentsatzen «beno, zer egin dezaket». Gizona da animalia bat lanik gabe gera- tzen ez dakiena. Eta garai hartan izan zen deialdi bat lizentziatuen- tzat inbestigazio lanak egiteko. Nik euskarazko sarlari ekin nion, eta iruditu zitzaidan prentsaz egin behar nuela. Hor badago aspaldi- tik gainean daukagun Damoklesen Ezpata bat, euskarazko prentsak behar duen lexikoa alegia, ea kaze- tariok zer nolako hizkuntza erabili behar dugun, eta hortik abiatu nin- tzen. Halere, asunto hari haseratik beretik nahiko muga estuak ipini nizekion, zeren ezin da inbestiga- zioa planteatu arazo horren salba- tzaile bezala. Hizkuntza periodisti- koak hizkuntza guztiak hartzen ditu, politika edo zientziatzko hiz- kuntza teknikoak ere behar dituzu. Orduan, mugatu beharra ikusita kazetaritzak daukan arazo espezi- fiko batetan sartu nintzen gehiago,

«Didaktikotasun aldetik gauza batzuek hobetu beherra dugu».

alegia, alde batetik euskarazko prentsak lehendik dakartzan akatsak eta bestetik prentsak berak bakarrik erabiltzen dituen zenbait esamolde edo lokuzio. Azkenean, azterketa izan zen, batez ere «Deia» eta «Egin»eko euskarazko testuak hartu (baita «Zeruko Argia»ko batzuek ere), eta aurkitu nituen akats guztiak apuntatu nituen. Hori izan zen, piska bat, nire ikerketaren nondik norakoa.

A.- Inbestigazio lan hartatik gaur arte dagoen tarte guztia, oker ez banago, «Habe» aldizkarian egindako lanak bete du. Nola sortu zitzaizun lanpostu berria?

F.I.- Izan ere, aurreko inbesti- gazio horretan zuzendari Amatiño izan nuen. Hurrengo pausua hor hasten da. Egun batetan esan zidan proiektu batekin ari zirela, «Habe» proiektua, eta tartean aldizkari bat ateratzeko asmoa ze- goela. Postua eskaini zidan eta nik baietz esan.

A.- Zer berritasun ekarri zizun «Habe»n lanekin behar izateak aurrekoekin alderatuz gero?

F.I.- Hasteko izugarritzko exi- jentzia da lanaren aldetik, batez

«Urte batzutan, filologiako fakultateak kaze- taritzakoek baino kazetari gehiago eman ditu, eta hori guztiz kezkagarria da».

ere hizkuntz eskakizuna. Ni hizkuntz aldetik libre zen, komunikabide batetatik nentorren, eta hori izan zen nire esperientzia. Horretan hasi nintzen nire estiloa lantzen, eta orduan lehen mementuan txokea izan zen, zeren «Habe» prentsa didaktikoa da tituloz, eta didaktikotasunak dakar berarekin haserako premisa eta ezinbesteko bezala hizkuntza zuzena erabili beharra. Idazkera korrektua eta gainera maila handiko jostaketa eta esamolderekin... hori guztia zaindu behar. Ni ez naiz lehenik arlo horretan izugarri trebatu naizen kazetari bat, eta zailtasunak aurkitzen ditut. Halako reziklaje bat hasten da niretzat, eta zuzentzaileak zuzentzen dizuena begiratu behar. Baina aldi berean horrek lanaren aldetik dinamika zoro bat ekartzen du: folio asko idatzi behar pertsonal aldetik nahiko urri gabiltzalako, baina aldi berean maila handiko hizkuntza erabiliz.

A.- Lan gehiegi agian pertsona bakar batentzat...

F.I.- Honetara bakarrik dedikatua dagoen bakarra ni naiz, baina badago HABE barruan jende gehiago lan honetan. Alde batetatik nik koordinazio lana eraman behar dut, eta guk daukagun korresponsal arrunta, batzaz beste, euskara aldetik nahiko pata dabil. Orduan, lehenengo, lan horiek itxuratu behar ditut eta ez bakarrik euskara aldetik, estilo aldetik ere baizik, artikuloe beren atraktiboa behar dute eta. Bestetik, nire lana lartikuluak idaztea da ere. Eta guzti horrek dinamika handia eskatzen du. Gero, aldizkari hilabeteakari izatetik hamabostekari izatera pasatzen da, eta horrek askoz lan handiago dakar.

A.- Lehen «Zeruko Argia»ko esantziari buruz mintzatu zarenean eragin sozialari buruzko dudak agertu dituzu. Nola ikusten duzu arazo hori «Habe» baitan?

F.I.- Alde horretatik, duda handi bat daukat. Alde batetatik, nolabaiteko behintzat, produkto didaktiko bat egiten ari zara, baina nire ustez didaktikotasunaren aldetik «Habe» oraindik ere askoz gehiago landu daiteke. Asuntoa da «Habe»k produkto bat eskaintzen duela kantidade aldetik, baina gertatzen da didaktikotasun aldetik gauza batzuek hobetu beharra dagoela. Alde batetatik, hirugarren eta laugarren mailako artikulua asko dago elako, eta bestetik ikasten ari

den jendearentzat egin nahi baduzu beste zenbait lagungarri metodologiko eta didaktiko experimentatu beharra dago elako. HABE aldizkaria nola erabiltzen den ikasgeletan ere ez dahigu, eta horrek garrantzi handia du.

A.- Askotan «Habe»k halako informaziozko aldizkari baten itxura hartzen duela iruditzen zait...

Informazio orokorreko aldizkari arruntek gaurkotatua lantzen, zaintzen, saiatzeko dira. Nire ustez, HABE aldizkariak gaurkotatun minimo bat behar du izan, noski, baina horren morroi izan gabe. Lan hori beste aldizkarietara utzi behar zaie.

HABE aldizkariak euskara lantzen gastatu behar ditu gehiago indarrak. Lehen esan dudana bezala, behe mailetakoa euskara-ikasleentzat gauza gehiago egin behar ditugu.

uluak erabili, gauza orijinalak egin behar dituzu. Orduan, «Habe»k lortu behar du benetako prentsa didaktikoa izatean ez bakarrik artikulua idatzi, baizik eta ondoren artikulua nola erabili ere adierazi behar duzu. Horrek lana mantsoago egitea eskatzen du.

A.- Irakaslearen papera ere horixe egongo litzateke.

HABEko artikulua poliki idatzi behardira maila zainduz, euskara erraztuz. Exijirnyxis honi gaurkotatua ondo mantentzeko exigentzia erantzen badiogu, idazkera aldetik galdu egingo dugu. Seguru aski, dinamika horrek sortzen duen presatik.

A.- Zuk nola ikusten duzu zeure burua postu horretan? Gustora?

F.I.- Nik beti borroka bat eraman izan dut nire ofizioarekin. Hau da, ni prentsa tradizional batetatik etorri naiz, baina ni ez naiz inondik ere kazetari tipikoa izakera aldetik. Ez naiz batere hirizalea eta kazetari tipikoak nahitana hiez hirian integratu beharra dauka. Nire ametsa ez da egunkari batetan erredaktore izatea. Dena dela, ikusten dut idazteko beste batzuek baino trebeago naizela, badaramatzat urte batzuek horretan eta egia esateko gero eta gutxiago kostatzen zait idaztea edo albiste baten mamira iristea. Eta nik hemen, HABE bestelako prentsan ez dauden ala de on batzuek aurkatu ditut, ordutegiaren erosotasuna, bizimodu lasai, euskararen

«Ni ez naiz inondik ere kazetari tipikoa izakera aldetik».

munduaren inguruan egon ahal izatea. Ezin esan kazetari bezala errealizazio osoa aurkitu dudarik, baina ez zen hori nire asmoa.

A.- Gaurko prentsaren egoerara pasata, nola ikusten duzu? Sortzen al da kazetari berriak?

F.I.- Euskal Herriagn bi fakultate daude, Iruñean eta Bilbon baina nire ustez hortik datorren jendea ez dago gertatuta euskarazko prentsa bat desarrolatzeko. Zergatik? Karrera erderaz egin dute, eta euskarazko informazioa beste mundu bat da eta jende hori ez dago trebatuta. Orduan, atzera beste reziklaje bat egin behar dute, oso reziklaje gogorra da, trebetasun batzuek ikasi behar dituzu, oso lan nekoso da, bigarren karrera egin behar duzu urte erdian... orduan horretarako azkarra izan behar eta oso borondate handikoa. Batzuek porrot egin dute reziklaje horretan. Urte batzutan filologiako fakultateak kazetaritzakoak baino kazetari gehiago eman ditu, eta hori guztiz kezagarria da.

A.- Bukatzeko, zein aukera ditu euskarazko prentsak aurrera jozteko? Badakizu, egunkariarena eta beste...

F.I.- Alde batetatik ez dakit noraino daukagun egunkari batetarako irakurlegoa, baina bestalderetik garbi dago egin beharra dagoela. Garbi dago oso eskola ona izango litzatekeela kazetariak sortzeko, eta bestalde ere aldizkarietan eta ibili garenon artean egunkari bat egiteko plantila badago (agian ez gehiagorako). Orduan, pausua eman egin behar da, nahiz eta gauza asko garbi ez eduki.

A.- Hizkuntza periodistikoa hainbesteko problema al da?

F.I.- Hori baino gehiago euskararena berarena dago. Begira, euskara txukuna egiten nahiko lan izango dugu iadanik, eta txukundade hori maila teknikoaren gainetik dago.

Oporretan best-sellerrik ez, mesedez!

Udatiarrak normalean hiruzpalau liburu pilatzen ditu udaran irakurtzeko —oso optimista—, eskas geldituko zaizkiola pentsatuz. Geroztik eta uda bukatzean, horietarik bat bukatu baldin badu, aski egin duela onartu beharko dugu.

Baina bereiz ditzagun alde zuretik, udako oporrek pasatzeko bi modu desberdin. Batetik, toki lasai batetan pasatzea, lasaiki eta patxadaz. Kasu honetan irakurtzera dedika gaitezke, oztopo handirik gabe.

Hauentzat bereziki, urtean zehar irakur ezin daitezkeen —atenzio handia esijitzen baitute— liburu edota autore hauek errekomentatzen dizkiegu: PROUST, Thomas MANN, Gore VIDALen **Juliano el apóstata**, Patricia HIGHSMITH, Joan Mari IRIGOIENen **Poliedroaren hostoak**, Lawrence

DURRELlen **Cuarteto de Alejandría**, eta beste halako «makrolanak».

Bestetik, badugu ere udako oporrak pasatzeko beste modu bat, jende gaztearengan hedatuagoa, hots, bidaiak egitea: luzeak zein laburrak, poltsikoaren edo gogoen arauera.

Turista guztiek amets bat izaten dute; eta ez zaie berau sendatzen esperientzia ugari ukan arren. Imaginatzen dute beren bidaietan zehar, zenbait irakurraldi egiteko astirik izango dutela. Agian, eta Frantziatik hamabost egunetarako bidai batetan, maletan DESCARTESen **El Discurso del Método**; edo Italiara hogeitun egun pasatzera doazenean DANTERen **Obras Completas** eramaten dute. Eta beren etxetara itzultzean, harrituraz konturatzen dira, **Discurso del Método**aren

kapitulu erdi irakurri dutela edo DANTERen **Infernu** aren berrogeitamabi lerro.

Baina berdin da, hurrengoan bidai bat prestatzean berdin egingo dute, ez dago erremediorik.

Aldous HUXLEY segituz, arau hauek errekomendatzen dizkizuegu bidai batetarako liburuak aukeratzekotan:

«Bidaiarako liburu baten ezaugarri funtsezkoenak hauek lirateke: edozein orrialdetan zabalduz gero, aurkituko duguna interesgarria izango dela ziurtasuna behar dugu, gai bakoitzak berezko osotasuna behar du, eta denbora gutxitan irakur ahal izatea. Atenzio luzea eta buruaren esfortzu etengabea eskatzen dizkiguten liburuak ez dira bidaietarako aproposenak. Zeren eta bihurtzen dugunean, denbora libre eskasa izaten da eta gehiene-

tan nekatuta aurkitzen gara».

Aski ezaguna da, bestalde, Huxley jaunak bere bidaietara «Enciclopedia Britannica»ren tomo bat eramaten zuela, «... de orach, o espinaca de las montañas, pasa uno directamente a oracles...» «El que uno no se vuelva loco o se convierta, mientras va leyendo la Enciclopedia, en una mina de inútiles e inconexos conocimientos se debe al hecho de que uno se olvida de las cosas. La mente tiene una vasta capacidad para el olvido»

Mania pitxi hau alde batera utzita, hauek lirateke aholku horien arauera bidaietan irakurtzeko egokiak: poesia antologiak; halaber, aforismo edo maximen liburuxkak, eta azkenik, ipuin bildumak, adibidez, X. KINTANAREN **Nazioarteko Ipuinak**, Anjel LERTXUNDIren **Aise eman zenidan eskua** edo **Tristeak** konsolatzeko

**makina, «Susa» aldizka-
riak, J.L. BORGESen El
Aleph, Ficciones,...**

Bestalde, eta bidaia zein
tokitara egiten dugun kon-
tutan izanik, komenigarria
da oso, toki horrekin zeri-
kusirik duen zerbait ira-
kurtzea. Zerbait hori
astuna bada, lehenagotik;
eta adibidez, poemak bal-
din badira, bertan gaudela-
rik irakur ditzakegu.

Esaterako, eta egungo
literaturaren ezaugarri na-
gusi bat idazlea eta haria-
ren arteko sinbiosia dela-
rik, Dublin-a baldin ba-
goaz, JOYCEren «Uli-
ses»a irakurtzea ezinbeste-
koa dugu, honek gure bisi-
tari ikuspegi askoz abera-
tsago bat emango baitio.
Halaber, Londres ezagu-
tzen dugun bitartean, T.S.
ELLIOTen poesiak irakur-
tzen baditugu, hiria hobeto
ezagutzeko bidean geun-
deke. Bai eta, KAFKA
irakurtzea Praga-ri doa-
kionean, etab.

Ildo beretik segituz,
Henry MILLERen **El co-
loso de Marusi** irakurri
behar da, Greziara joan
aurretik. Eta bertan gau-

delarik, HOLDERLINen
El archipiélago poema li-
burua, ezin hobe dugu.
Atera berria da, eta idazle
famatu batek eginda, Law-
rence DURRELlek ale-
gia, **Las islas griegas**, ez da
literatura baina bai oso po-
lita inguru haiek hobeto
ezagutzeko.

Bai Grezian eta bai Ale-
jandrian, Konstantinos Pe-
tros KAVAFISen poesia
nahitaezkoa dugu, eta hiri
horri jarraituz aipaturiko
Lawrence DURRELlen
**JUSTINE, BALTAZHAR,
MOUNTOLIVE** eta
CLEA, aldeztu aurretik ira-
kurtzeaz. Egiptoko hiria bi
aldiz dastatuko genuke,
dudarik gabe, eta ez dakit
zeinetan hobeto.

Literatura eta kon- tsumoa

Nolanahi ere, gizarte
honek inposatzen dizkigu-
nak kontutan izanik,
«Udako liburu»etaz hitz
egin beharko dugu. Lehe-
ngo eta behin, argi dago
marketing kanpaina lotsa-
garri bat baino ez dela, eta
merezi duen ezer gutxi
aurkituko dugula udan
argitaratzen diren liburuen

artean. Udak, gaurko gi-
zaki hiritarrari astia ema-
ten omen dio, eta asti ho-
rretan irakurriko duelako-
aren esperantzaz, edito-
reak agresiboki aritu dira,
gehiago saldu nahaian.

Baina ez gaitezen en-
gaina, honek ez du kultu-
raren aberastea ekarriko,
azken batean liburuak
kontsumitzea, liburuak
erostea baino ez da, inork
ez du aipatzen irakurtzen

den ala ez. Ez dago gehien
irakurtzen diren liburuen
HIT PARADERik, gehien
saltzen direnena baino.

Bata bestearen ondorio
logikoa dela esango digu-
zue, baina tamalez, ez da
horrela.

Hotzikara ematen du
egunotan promozionatzen
diren liburu zerrendak
ikustek: Fernando VIZ-
CAINO CASAS, Harold
ROBBINS, Frank
YERBY edo antzekoak
sartu nahi dizkigute. Aza-
lezko literatura, faltsuke-
riaz beterik, non aliena-
zioa gehiago lantzen den
ezaguera baino. Helburua
saltzea da, soilik. Hori bai,
publizitatean eta mass-
medietan apoiaturik egun-
doko bonbardeoa dela
medio.

Edonola ere, irakurtzea
berez ez dago txarto. Zer-
gatik ez irakurri folletinak,
edo Estefaniaren nobelak
edo best-sellerrak? Bai,
ongi dago. Baina Kons-
zienteak izan behar dugu.
Ez ditugu nahastu behar
JOYCE eta ROBBINS, ez
eta M. YOURCENAR eta
ESTEFANIA, ez mese-
dez! Bakoitzari berea, eta
literatura guztiontzat.

**Antton
AZKARGORTA**

«TOLERANTZIA LORTZEA EZ DA GUTXI»

ARTASO

«Izen polita dik irratiri horrek, halazankoa!» izan da gure aitaren komentario bakarra. «Requete» boluntario frankozale haien aipamenak berehala mintzen bait ditu gure zaharren oroimenak. Eta hala ere, legez onartuak dauden irratien artean hau da euskaraz zerbait egiten duen bakarra. Joan den urteko «Argia Eguna» zela eta elkarrizketa bat luzatu ziguten Iruñetik; eta merezi zuen basamortu bilakatu nahi duten Nafarroa horretan ari diren irratia-ahots bakanak ezagutzea. Mikel Bujanda eta Josune Aranbururekin mintzatu gara.

«Requeté» izanaren mantentzea galdetu behar lehenik, jakina. «Irrati honek bere berrogeitahamargarren urtehurrena ospatu berria dik. Hasieran «Radio Navarra» huen, baina gero gerratean aldatu. Bazirudik agian «Radio Pamplona» jarriko ote dioten. Baina historiak pisu haundia dik, eta jendea izen batera ohitu denean...» Bai, izenaren esanahia baino soinua ere gehiago erasten dela entzuleen belarrietan. «Diario de Navarra» argitaratzen duen enpresak, gainera, «Radio Navarra» izeneko bat antolatua du, eta ezin berriro titulu hori eskuratu. «Requeté» izaten jarraitu beharko du, beraz; lokutore (nola da euskara berrian? «aurkezle» horrek saioak aurkezteko besterik ez du balioko, ala?) batzuk «Aquí EAJ-6» esanaz jarraituko dute, eta beste zenbaitetik berriz «Zuekin REKETE irratia».

HAMAR URTEZ GOITIKO BIDEA

Euskarak Requete irratian duen presentzia ez da gaur eguerdikoa. Hamar urtetik gora bait dira gure hizkuntzari txoko bat eman zizaiola. «Hemen bada erredaktore

Arrazola, Gotzon Pereda, Delia Yarnoz,... Joxe Bernardo Jauregi ere hemendik pasea da...»

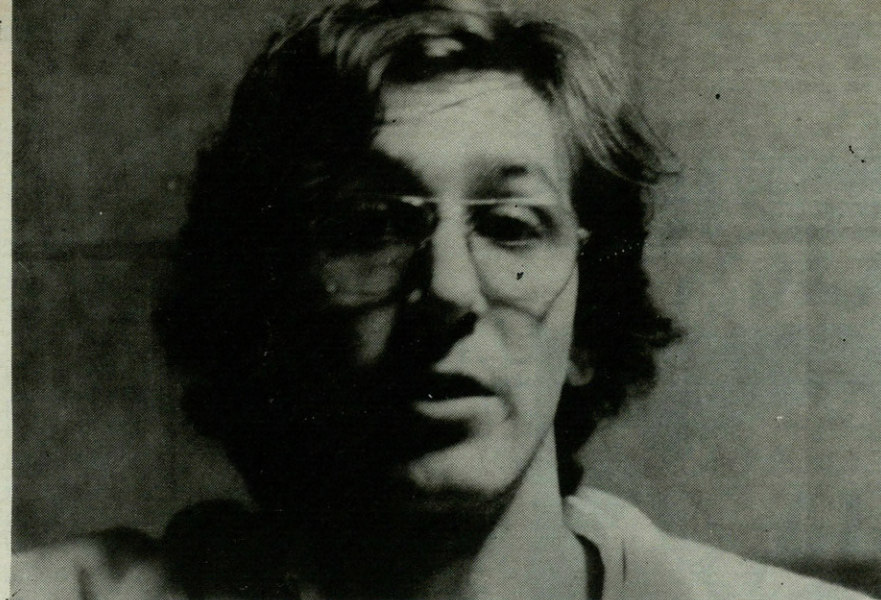
Garai hartan hasi zen Mikel Bujanda ere, eta minutu batzuk egiten zituzten, txandaka egunero: berriren bat, komentarioren bat. Ondoren informatiboetan euskara erabiltzeari ekin zioten. Ez minutu luzez, baina bai berrien laburpen bat hasieran euskaraz emanez. «Jabier Pagola informatiboetan zebilenez geroz, bera ahalegindu zen hori sartzera. Eta badu bere balio funtzional oso garrantzizkoa: erdara sartu aurretik berriak euskaraz eskaintzea».

Jende gehiago ere ibili zen «Batzarre» izena duen informatibo horretan, batzuk joan besteak etorri. Gaur Yeseriasko espetxean atxiloturik den Miren Egaña ere hortik pasea da. Eta horrela, lanean Joxe Bernardo Jauregi ari zelarik, iritsi

bat, Jabier Pagola, eta horri askozor diogu; tipo euskaltzale bat da, serioa, eta beti izan du euskararen ardura eta kezka. Eta orain dela hamarren bat urte, edo gehixeago, hasi ziren irratia honetan lehenengoz Josemari Satrustegi, gero Patxi Zabaleta. Eta geroago talde bat sartu ginen: Joxe Manuel Aleman, Ander

zen proposamen berri bat: euskaldun bat sartzea, egonkor gisa, plantilla barruan; baina baldintza baten pean: lanik gehiena erdaraz eginen zuen, eta egokitzen zenean euskaraz ere bai. Eta horrela sartu zen Mikel Bujanda. Josune Aranburuk berriz sei urte darama irratian.

Gaur egun Requete irratan entzun daitekeen euskara ez da oso ugaria. Goizeko informatibo lokalean hiru edo lau minutu; goiz erdian beste hiru edo lau; eguerdiko «Batzarre» informatibo horretan berrien laburpena; eta ilunabarreko bederatzietatik bederatzitzi t'erdia arte euskal musika. Astelehenetako elkarrizketa ez da egiten, SER katearekin lotu behar delako, Requete horren asoziatua delako. Eta igandeetan haurrentzako «Solas-jolas» saioa daukate, hoge minututakoa. Zerbait berezia denean (UEU, Bertsolari txapelketa,...) zerbait gehixeago sartu. Ez da ikaragarritzko pila, ezta.

ERDAL ITSASOAN EUSKARAZKO UR TTANTTAK

«Irrati hau non kokatua dagoen konturatu behar duzu. Eta gutxienez bada lortzen ari garen gauza bat: entzule erdaldunen aldetik tolerantzia bat. Eta lana eman dute, Bi minutu euskaraz egin eta jendea berehala telefonoz hoska, zer zarete rusoak ala? Oraindik ere bai noizean behin, atentaturen bat denean-eta. Tolerantzia behintzat lortu. Batetik entzule euskaldunari zerbait komunikatu, eta hala bada erdarazkoaren aurretik. Eta bestetik, erdaldunak ohitu daitezela, jakin dezatela komunitate hau elebiduna dela, berak nahi ala ez, euskaldunok ere bagarela».

Euskaldunak ez dira asko, egia: 10.000? 15.000? Baina Bilbokoak ez dira gehiago proportzioan. Hala ere, euskaraz hitzegiteko dagoen erreparoa edo lotsa aipatzen zigiten Requeteko euskaldunek, banan bana bilatu behar direla Iru-

ñean. Ez dela, alegia, errealitate sozial bat. Hala ere noizean behian jasotzen omen dute deiren bat, zerbait kontatuz-eta. Zenbatek entzuten dituen ezin jakin, beraz. Dena dela, irratiak eginiko inkesta bateko ondorioa harrigarria izan omen zen: %20k ulertzen omen zituela euskarazko saioskak. «Ziurrenik politegi atera ginen argazki horretan».

Ulertzekoa den bezala, euskaldunak urri izateak eta euskararen balio sozial eskasak mugatzen du euskarazko publizitatea. Nork egingo du bada Nafarroan publizitatea euskaraz? «Korrika» egin zenean ikusi genuen. Zenbait dendarik zera esaten zuen, berak dirua emango zuela, eta gustora, baina mesedez bere izenik ez plazaratzeko». Dendariak ezin zikindu aurpegirik.

NAFARTARRAK BASKONGADETARA; NAFARRORA GIPUTZAK

Josune nafartarra da, Iruñekoa. Baina Mikel Donostiarra, Iruñean 11 urte badaramazki ere. Ikasketak bertan eginak, sorterritik urrutiegi ez, adiskideak,... bertan bizi. Eta militantzia zentzu bat ere bai, nolabait. «Hemen gaude-nak beharrezko gara. Ez gu geu hain onak garelako, baina bai alde egin dutenek hutsune latza utzi dutelako. Badirudi Gipuzkoa aldean euskararen gauza horiek hobeki dabilzela, eta duela bi urtetatik honuntza euskal giroan emigrazio bat nabari da. HABE dela, Euskadi Irratia dela,... Ez dira asko izango numerotan, baina zein gutxi garen ikusirik...»

Kezka hori bestetan ere entzun

dugu Nafarroan. Hainbeste izerdiren ondoren elementu interesgarri batzuk lortu dituzu eta... kanpora doaz beren fruituak ematera. Baskongadetara lanera doazen nafartarrek alegia (euskararen inguruan dabilzenek) aurrerapen gutxi ematen diotela Nafarroako egeari. Bizi behar dela arrazoa askotan esan digute; baina esan beharra dago, norbait mingarri gertatu arren, «kaltea» eta «nolabait trazio bat» hitzak ere entzun izan ditugula behin edo behin. Eta gipuzkoar batzuk bitartean Nafarroan.

Beren bakardadea, irrati langile bezala, aipatzen zigiten Requete-koek. Irrati hau ez da Iruñeritik kanpo entzuten. Tafallan behar bada, Lizarra aldean zerbait, baina mendi aldean eta Erriberan deus ez. «Hor Baskongadetakoak askoz hobeki harrapatzen dituzte. Eta guk berdin: euskarazko irratiarik ezin dugu entzun. Horregatik zailantzan egoten zara askotan, ze hizkuntza erabiltzen duzun, besteak zertan ari ote diren,... Nahiz eta hemen ere irrati hizkeran aurrerapen politak egin ditugun».

ETA HERRI IRRATIAK DEUS ERE EZ

Beste zenbait Herri Irrati aspal-ditik ezagutzen dugunok harritu egiten gara horrekin baina hala da. Lehen ba omen zegoen saio bat bazkal ondoan («Kasualitatea izango da baina guk «Batzarre» egiten dugun ordu berean jarri zuten; eta «Batzarre» oso programa entzuna da»). Baina geroztik bat ere ez. Dirudienez diru arazo larriak omen dituzte. «Eta pentsa ezak Herri Irratiko zuzendaria, Iraizoz, apaiz euskaldun bat dela. Baina eskuindar amorratua». Requeteko zuzendariak beste ikuspegi bat omen zuen. «Argi eta garbi esan zidan: bazekiela entzulego potentzial bat bazegoela, euskalduna, eta besterik ezean gure-gana etorriko zela».

Beste irratiez ere aritu gara: itxi dituzten «Paraiso» eta «Eguzki» irratiak. Lesakan euskara hutsez oraindik ere martxan ari den «Koskonte» irratia... Baina beste kupeleko sagardoa dira horiek. Eta pare bat argazki aterata, bertan utzi ditugu, estudioan haurrentzako ipuin batzuk grabatzen, Mikel Bujanda, Josune Aranburu eta Jokin Pastor. Ilunabarra fresko dator Iruñean. ■

lehen aldiz antzerkia U.E.U.n

ANTZERKIA UNIBERTSITATERA

Antzerkiaren gainbehera perzibi ezinean noizbehinka buztankada susmaezinez harritzen gaitu piztiak. Gaurko hau esperientzia polita iruditzen zaigu, antzerkiak zaletasuna eta jakinmiña edonon zabaldu beharra bait du. Eta zein leku hobea unibertsitate ezberdin den U.E.U. sendotu horretan baino. Euskal Antzerki Taldeen Biltzarrearen eskutik iritsiko da antzerkia unibertsitatera uztailaren 18tik 29ra. Euskal Herriko antzerkia ataka txarrean dago; gazteleraz aritzen diren antzerki taldeak zail-dute profesionaltzea, zeresanik ez euskal antzerki taldeei buruz. Beraien plazek, eszena-tokiak, geografiaren eremu handiegian pospoloaren argi xumea ematen dute. Tradizioan murgildu, geroan kokatu bista, orainean dauzka euskal antzerkiak arazoak.

Aurten, lehenengo aldiz Udako Euskal Unibertsitatearen egitarau barnean, ANTZERKI sailak toki berezi bat izango du. Lehen ikastaro honetarako eratzailerek gai berri hau hiru arlotan sailkatzea erabaki dute. Lehen sail batean antzerki tankera ezberdinak ikuituko lirateke, bai teoriarik eta baita praktikan ere; antzerki tankeren arloan hauek lantzeko asmoa dago: mimoa, ahotza, interpretazioa, gorputz espresioa eta jolas dramati-

koak. Bigarren «Antzerki tresnak, plastika» izena daukan arloa genuke; oso tresna ezberdinak landuko dira, arlo hau praktikarengatik interesgarri bihurtuz, adibidez, maskarak, txotxongiloak, makilaia, janzkerak, eta argien erabilera aipa daitzke. Tresnak egiteaz gain (egin behar direnean), erabiltzea litzateke bigarren urratsa, erabilpen horren bidez interpretaziora iristeko.

Hirugarren arloa, gure

herria hain aberats den parateatral formak deiturikoez osatuko da. Dagoneko izenez behintzat ezagunak ditugun artazuriketa, xaribariak, pastoralak, toberak eta maskarak aztertuko dira.

Egitarau aberatsa

Goian aipaturiko hiru arloan egitarau zehatz batetan gauzatzen dira. Txalogarri da E.A.T.B.ren eginahala, bertakoak bait dira lehen ikastaro piloto hau eskeiniko duten ira-

kasleatariko gehienak. Bi astetan banatzen da U.E.U.ko antzerki ikastaroa. Lehen astean, hau da, uztailaren 18tik 23ra, «Gorputz espresioa» eta «Plastika» landuko dira. Gai guztiak emango dituzten irakasleak euskal antzerki taldeetakoak dira: «Gorputz espresio metodoa» irakatsiz GOAZ antzerki taldeko partaide den Koldo Larramendi arituko da; «Gorputz espresio erritmikoa» irakatsiz berriaz, TAUPADAKO Edur

ne Lasa eta Jose Mari Larrañaga izango ditugu. Bi talde horiek goizez. Arratsaldez «Plastika» gaia eskeiniko dute MASKARADAKo Peio Gutierrez eta Imanol Agirrek.

Bigarren astean, uztailearen 25etik 29ra doanean, goizez «Mimoa», «Txotxongiloak» eta «Ipuiak», eta «Ahotsa» arratsaldez, izango dira jorratuko diren gaiak. «Mimoa» Peter Roberts, Euskalherriratutako mimo eskoziar ezagunak eta Iosu Etxebestek irakatsiko dute. «Txotxongiloak», Euskal Herriko giñol talde zaildu eta haurren artxiezagun den «Txotxongilo» taldearen esku egongo da; eta «Ipuiak», oraindela aste batzu astekarari honetako orrialdetan (ARGIA 973) ezagutzera eman zen Koldo Amestoiek, KIMALAXO, antzerki taldeko partaide bakarrak eskeiniko du. Arratsaldeko gaia, «Ahotsa», INTXURRE taldeko zuzendari den Iñaki Begiriztainedek irakatsiko du.

Antzerkiak unibertsitateira egiten duen lehen hurbiltzea izateko nahiko egitarau interesgarria eratu dute E.A.T.B.koek, beraien esperantzak argi agertzen dituzte behintzat. «Sail honen antolaketak urtean zehar, eta bereziki aurrerantzeko urteetako U.E.U.ko egitarauan, gune garrantzitsu bat izango duela espero dugu». Eta horretarako, berriki zehaztu dugun egitarauaz gain badago beste zeozer.

Beste zenbait ekintza

Ezin ahanzi bideoaren garaian bete-betean murgildurik gaudela eta ANTZERKI sail honen barnean bideoak ere izango du bere lekutxo. Bideo emanaldi batzu eskeiniko dira alde batetik. Horretarako eguneroko lanak bilduko dira bideoan eskeintzeko beste antzerki lan ezberdin

batzurekin batera. Bestalde, bideoak antzerkiarekin dituen loturak ere aztertuko dira.

Bideoaren hilkortasunaz aparte beste ekintza biziagorik izango da aurtengo U.E.U.n. Uztailearen 20ean Ondarruko TXO!! Antzerki Kolektiboak obra bat eskeiniko du. «Isogai Umila» izeneko japoniar antzeslana ikusteko aukera edukiko dugu. Honela aurkezten du TXO!! taldeak kolektiboki egindako obra hau: «Antzerki obra hau japoniar kondaira batetik hartu dugu, oriental sinismena guk, okzidentalok,

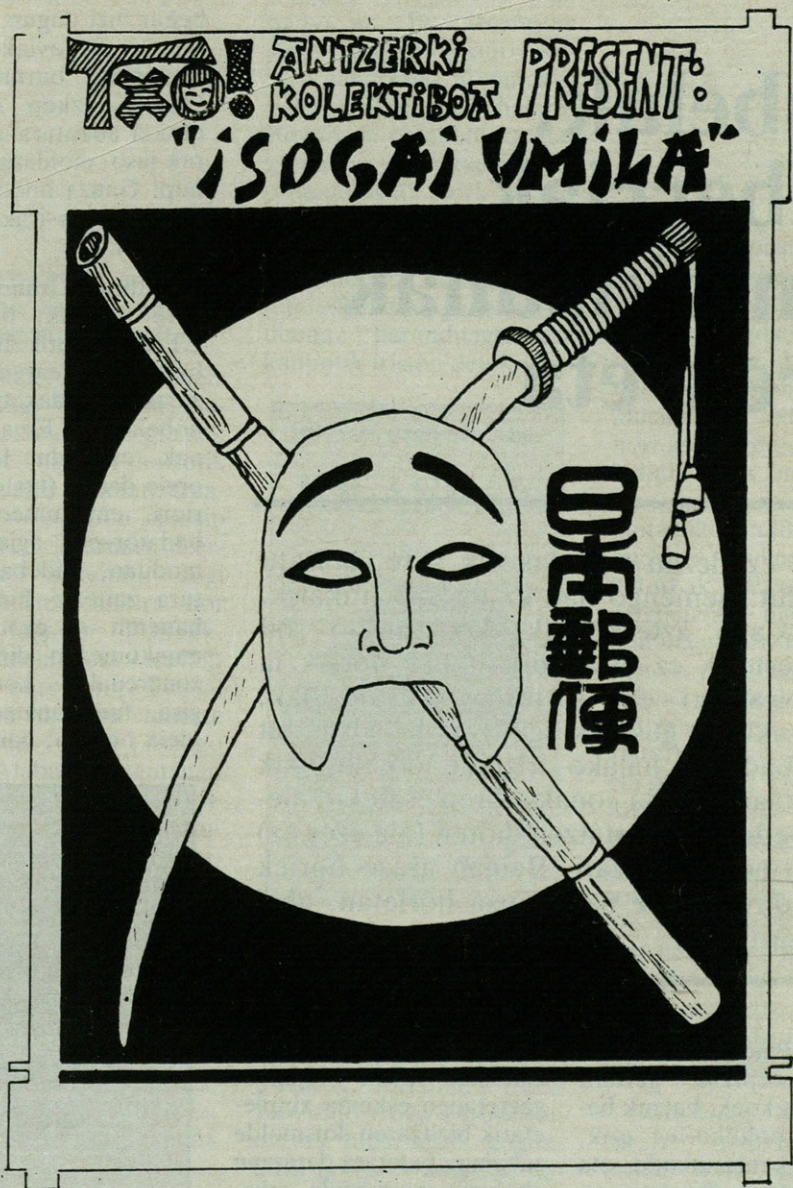
hartzen dugun moduan, guk Euskal Herritik ikusten dugun bezala, eta gure problematika ere azalduz, kondaira hori gure ideiekin osotu dugu». TXO! Antzerki Kolektiboaren oinarria Kamiñazpiko (Ondarroako auzo bat) gazte talde bat da. 1980.ean sortu zuten taldea Ondarroako gazte hauek eta afizionatu moduan aritzen dira, beraiek dioten legez, «honek dakarren ondorio guztiekin, txarrak eta onak».

Uztailearen 27an antzerkiari buruzko mahainguru bat ospatuko da. Gaia

«Antzerkia Kultur Munduan» izango da eta hizlari moduan programatuak Euskal Herriko antzerki munduko izen ezagun batzu aurkitu ditugu: Daniel Landart, Patri Urkizu eta Lukas Dorronsoro.

Aurten Larraonako etxe tzarra antzerkiaren kolore eta bizitasunaz alaitua ikusteko aukera dugu, nahiz eta azkenaldi honetan antzerkiaren koloreak nahiko ilunak izan, beltzak ez esatearren. Dena dela, «Aurtengo ediziora antzerkilari guztiak gonbidatuak daude». Han izango gara.

M. A.

Nobelak, elaberriak, kontakizunak direla eta

Inork ez dezan bestelakorik uste, abisatu egiten dut: hemengo hau ez da ez kritikarik, are gutxiago azterketarik; komentario soil batzu besterik ez dira: hiru liburu horiek ia batera irakurri eta sorturiko burutazioak. Nere (irakurle) gustoak agintzen du. Uste dut halere badirela halako irizpide objektiboak obrak «txarrak» ala «onak» diren esateko, alegia, zer edo zer aportatzen dioten (ala ezer ez) (euskal) nobelagintzari. Bainan arazo horiek larriak direnez, ez naiz gauza horietan, ahal badut, sartuko.

«Gran Placen aurkituko gara» sorpresa gertatu zait: politikoak, batzuk behintzat, politiko ez ezik, bizitza, pentsamendu eta sentimentuak dituzten pertsonak direla konturatu bait naiz. (Ez dut ezer politikoen aurka, bainan...).

Beno. Lasagabaster jaunak behin eta berriz aldarrikatu duena, eta arrazoi osoz nere iritziz, hau da, Barojaren bidetik joan beharra, edo bestela esanda, euskal nobela errealista eta «normal» batena Grand Placen mamitzen da (Abangoardiak oso ondo daude, bainan zerbaiten abangoardia direnean). Izan ere, guztiz errealista dugu nobela hau, baina ez noski modu merke batean: errealista errealtateak izan lezakeen konplexutasun eta nabardura guztiekin. Uste dut hori dela

hain zuzen neskaren pertsonaiak duen funzioa, gaztetango eskema ximpletatik bizitzaren ikusmolde zabalago batetara daraman eboluzio pertsonala adieraztea. Eta epistola teknika —beste bati mintzatzeko aitzakiaz norbere kontzientzia argitu— guztiz egoki deritzat eboluzio horren adierazpena lortzeko.

Uste dut ba dela beste gauza bat ere azpimarratu beharra: Euskal Herriak eskaintzen duen materiale guztiz nobeleskoa aprobeztatzea. Batetik, idazleek bai bait dute hemen zer ikusi-entzun-irakurririk beren lanetarako, ezer asmatu gaberik; bestetik, gure historia guzti horrek merezi du, ez dakit, «inmortalizatzea» gehiegi da, bainan bai ez galtzea behintzat. Eta azkenik, ez al

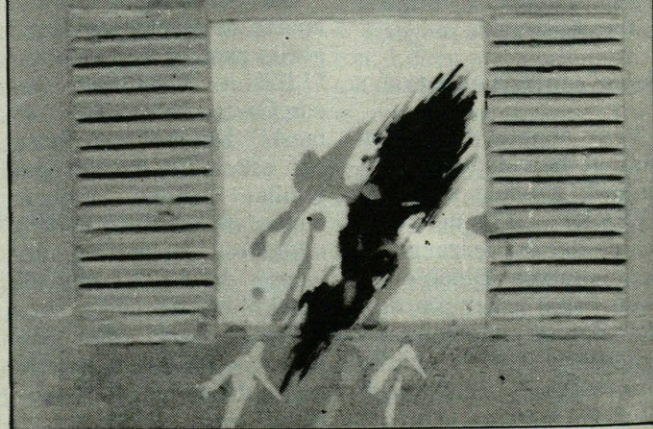
diogu bada etekinik atera behar bizi dugun zalaparta honi? «Segoviako ihesa» ekarri dit burura Grand Placek: azken urteetako euskal abentura—desbenturak jaso, moldatu eta hale-hop! Gauza ondo bukatua eskaini ikus-irakurri nahi duenari.

Baditu Grand Placek bere akatsak; badakizue, ETako mutil baten eta bere emaztearen burutazioak txandakatzen dira nobelan. Emakumearenak, esan dut lehen oso ondo daude (txalo bat Mariori, emakumeon garaia badator—eta agian, froga moduan, bidebatez kontura zaitezte hiru nobela hauetan protagonistak emakumezko direla). Gizonarenak kontrapuntu gisa funtzionatzen dute, ideia ona da; bainan aipa-

turiko akatsak gizonarenak dira (nolabait esateagatik). Noizean behin sekulako roiloak sartzen dizkigu, tekniko—artistiko—arkitektonikoak batetik eta politiko—ideologiko—iraultzaileak bestetik. (Esan behar dut halere liburua hasten duen deskribzioa oso polita dela). Dena dela, eta neskak berehalaxe moztzen baitio, oso gustora —eta jakinminez, hau oso inportantea da— irakurtzen da.

Eta gero «Jolasean» irakurri nuen. Ze pena. Larunbat arratsaldea pasatzeko hori, eta azken Susa supererotikoa hartu, terrazan eseri, tabakoa eta ardo goxoa aldamenean... Eta gaizki, nahiko gaizki. Eskerrak Susako xantuei. Susako desmadrea baztertu-

**ANJEL
LERTXUNDI
hamaseigarrenean,
aidanez**

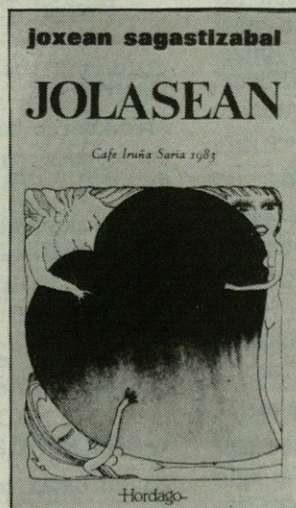
rik, Jolasean ez zitzaidan gustatu. Alde batetik, ez nuen ezer espero, irakurria bait nuen autoreari egindako elkarrizketa batetan euskal-elkarrizketa ariketa batetik sortua zela, eta ez zuen beraz pretensio handirik. Bestetik ordea, halako esa-mesak sortuak zituene liburuxkak, oso ondo zegoela eta... Zergatik ez zitzaidan gustatu? Inkoherentziak: giro guztiz errealista batetan —ez, agian ez errealista, «reala» baidzik—. Ernesto eta Joneren ixtorioa bezalako bitxikeriak azaltzen dira; elkarrizketa galde-erantzun labur-xinple-superfizial baten barruan, «egiazko iraultza nolakoa den» diskurtso luze-mamitsu-traszendentea botatzen dio mutilak Unamuno Laurari. Estilo soil horrekin kontraste izugarria sortzen duelarik ere, Soleren ixtorioak sortzen duen erreakzioa. («Esan behar zuenak eztarria urratzen dio, negarra borborka eta daldarrak hartzen du (...) airea negar zotin eta intziriek betetzen dute...») arraro xamar gertatzen da. Jolasean kontakizun osoan zehar eta bukaera berriz (ia) trajikoa.

Ez nuke suntzitzaile izan nahi. Aipaturiko elkarrizketa xinpleak nahiko politak dira. Ongi eraikiak daude, baina euskara +

elkarrizketa + erotismoa formulak ez du, besterik gabe, literaturarik egiten.

Idazleak zer eta nola esan jakin behar du; horiek, beste gauza guztiak bezalaxe, ez dira hutsetik sortzen. Eta honekin, transparenterik gabe, lotzen natzaio hirugarren liburuari, Lertxundiren azkenari: ongi asko ikusten baitira horidazle lanaren fruituak. Obra borobila eta «brillante» da nere ustez. Euskal «Crónica de una muerte anunciada» dela esango nuke. Alabantza zentzuan diot, kontuz. Horrelakorik egiten bagenek, a ze txoi-loa! «Ene Jesus» Saizarbitoriaren (zoritxarrez) azken nobelan Bécketten erreferentziak ezin argiago ziren bezala, hemen ere kronikaren oihartzunak liburu osoan zehar nabarmentzen dira, maila askotan: historian, egiturari, estiloan (konpara adibidez, bi liburutako lehen esaldia —errepikatua bietan—. «Ez zuen leihorik ireki behar izan gertatuko zitzaidana ezagutzeko» «El día en que lo iban a matar, Santiago Naşar se levantó

a las 5.30 de la mañana...») Bi ixtoriotan dago etorkizuna aurreikusia; zehatzago Crónica-n baina berdintsu halere. Bietan da halabeharra, fatalidadea, ukaezinezko protagonista: inork ez dio heriotzari itzuri egiten. Eta bietan, distantzia hartzen duen pertsona bakarra, fatalidadeak bereganatzen ez duena, beranduago eta kanpotik iristen den konta-

laria, «ni» fantasma hori dugu. García Márquez-ek bere historia egiazko gertakizun batetan oinarritu omen zuen. Hori bera egin duela A. Lertxundik iruditzen zait: froga ditzakegun datuez inguratutako dagoe-larik gertaera nagusia, heriotza, nahiz eta sineskaitz gertatu (neretzat behintzat) egiazkoaren itxura guztia (eta trajikoa) hartzen bait du. Entzuna nion

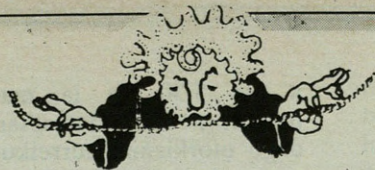
nik amari apustuak hondamendia besterik ez ziola ekartzen Euskal Herriari... Hego Ameriketako «lo real maravilloso» ba du, ba dela hemen ere «lo real alucinante» edo. Bainan hori kontatzen asmatu egin behar; sortu, nobelak sortzen duen giro errealista-fantastiko-trajikoa. Esan dudanez, erabat lortzen du autoreak. Eta bi gauza azpimarratu nahi nituzke: erabiltzen den prosa-naturala, flexiblea, bortxa gabea, eta suspensea mantentzen duen nobelaren egitura guztiz konplexua eta aberatsa; kronikan bezala, badakigu gertatuko dena, haseratik deabru gaiztoak dantzan dabilta trajeria prestatuz; eta hala ere, suspentsea areagotuz doa azkeneko klimaxa iritsi arte: perspektibismoa, ikuspuntu ezberdinen jokua ere badu zer ikusirik tentsio honetan.

Nere ustez, erdal literaturaren mailakoa dugun euskal obra bakanetakoa da 16. an. Eta honelako transzendentsiarik nahi ez bada, benetan gustora irakurtzeko obra.

Koro E.

**hurrengo
orriko
gurutzegramari
erantzuna**

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
1	K	A	X	I	X	•	G	A	U	Z	A
2	I	•	T	X	A	B	O	L	A	•	N
3	T	A	•	T	R	E	N	A	•	R	A
4	A	I	H	I	M	•	B	I	D	O	I
5	U	L	A	•	A	G	I	•	I	K	A
6	•	A	I	A	G	A	D	N	E	S	•
7	A	Z	T	•	A	I	A	•	G	E	I
8	I	T	Z	A	R	•	P	A	U	M	A
9	B	I	•	E	R	U	E	N	•	A	P
10	A	•	A	R	I	G	N	I	Z	•	A
11	K	I	L	O	A	•	A	M	U	T	S

Seguritate sozialeko istorioak

Inoiz Intseguritate Sozialeko Anbulatorioetara joateko beharra eta zortetxarra izan baduzue, konturatuko zineten han gertatzen direnekin humore beltzeko liburu mardul bat idatzi daitekeela. Azken bolada honetan horrelako lekuetara joan beharra izan dudalarik, eta hor zehar maiztxo dabilen jendearekin hitzegin dudalarik, hemen doazkizue, zenbait anbulatorioetan gertatutako istorioak.

Zientzien aurrerapena

Eskubiko eskuan zauritutako gizon bat medikuarengana doa. Sendatzen duen bitartean galdetzen dio medikuari:

—Aizu! Sendatzen naizenean kitarra joko al dut?

—Ez duzu ba joko? Noski baietz!

—A zer nolako aurrerapenak egingen dituen zientziak!, zauria egin baino lehen ez nekien Kitarra josten!.

Ez zen hil

—Baino zer gertatu zen azkenean Arantxakin?— galdetzen du batek

—Ba dirudienez bihotzeko atake bat eman zion, eta bere onera ez zela itzultzen ikusi zutenean hilda-

kotzat jo zuten eta heriotz-agiria zabaldu zioten

—Eta...?

—Ba hilerrira iritsi zirenean norbaitek kaxa irekitzea proposatu zuen, azken agurra emateko, eta orduan oraindik bizirik zegoela ikusi zuten.

—Seko moztuta geldituko zinen!

—Pentsa! Ehun mila pezeta zor nizkion!

Mihia

Medikuaren kontsultara gizon berri-
tsu agoantaezin hoietako bat sartzen da.

—Erakutsiko al didazu mihia?
—esaten dio medikuak

—Baina ez daukat horretarako beharrik eta.

—Erakutsiiezadazu! Nahiago dut ikustea, entzutea baino!

Gaitz sendatezina

Lagun batek mediku bati galdetzen dio:

—Aizan! Zertan bukatu huen, amnesia jeta zegonan hire gaiso hura? Erabat sendatu al huen edo?

—Ba motel, ez zekiat, ez zekiat! Baina faktura bat bidaltzen diodan bakoitzean badirudi berriro gaiso-
tzen dela.

Ilearen gorabeherak

Buruan oso ile gutxiko gizon bat medikuaren kontsultan sartzen da. Gizarajoa zearo arduratuta dago gelditzen zaion ile apurraren etorkizunaz.

—Baina mediku jauna, zer egin dezaket daukadan ilea kontserbatzeko?

Medikuak begirada sakon bat eman ondoren zera erantzuten dio:

—Kaxatxo bat erosi!

Oinez ibili beharra

Honako hau Bilbon gertatu omen zen. Bi lagun kalean dihoazela, baten medikua aurretik pasatzen ikusten dute.

—Nik mediku horri zor zionat orain oinez ibiltzea.

—Bizia salbatu al zizun edo?

—Ez hainbeste, baino berak egin zidan operazio bat ordaintzeko autoa saldu egin behar izan ninan.

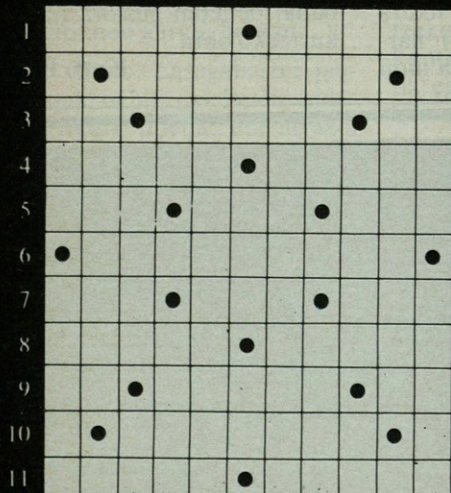
Kontsolatzeko edan

Mediku batek berak zaindutako gaiso bat aurkitzen du taberna batean erabat mozkortuta. Inguratzen zaio eta:

—Bainan zuk ez al zenidan esan senargaia ahazteko edaten zenuela? Ez al duzu oraindik ahaztu edo?

—Bai, aspaldi ahaztu nuen, orain hori ospatzeko edaten dut.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

erantzuna aurreko orrialdean duzu

LUZETARA:

1.— (ald.) Perretxikoetan preziatuenak (herri.). Izaki bizigabea. 2.— Iodoaren sinbolo kimikoa. Etxola. Kontsonantea. 3.— Eta (afesia). Burdinbideetako garraioa. (ald.) Ez eme. 4.— (ald.) Mingaina. Latazko ontzi. 5.— (ald.) Emakumezkoen seksu. denean, itxura duenez. (ald.) auna, neka. 6.— (ald.) Sendagailua. 7.— (ald.) Multzoa adierazten duen atzizkia. Gipuzkoako herria. Zubereraz, gai. 8.— Esna, iratzar. Baxe-nafarreraz, oilo-papoa: bere kolore eta lumaje ederrengatik ezaguna den oilo familiako hegaztia. 9.— Bizkaiko autoetan. (ald.) Posesibo (ald.) Haur hizkeran, musu. 10.— Lehenbiziko bokalea. (ald.) Lintzura, aintzira. Bokalea. 11.— Gorua, iruteko tresna. Ez zorrotz.

GOITIK BEHERA:

1.— Bizkaieraz, kitatu. (ald.) Habia, txori eta hegazti jaioberrien bizitoki. 2.— Bokalea. (ald.) Ilundua, argirik gabea. Bat. 3.— (ald.) Euskarazko fonema. Arroka handi. Aluminioaren sinbolo kimikoa. 4.— (ald.) Bizkaieraz, utzi. Bokalea. (ald.) Urez eta irinez egindako nahastura trinkoa. 5.— Guztiz ederra. 6.— Berilioaren sinbolo kimikoa. Egoki: gauz izan' (ald.) Izenorde pertsonala. 7.— Gonbitea. 8.— Alegera, umore oneko. Nitrogenoaren sinbolo kimikoa. (ald.) Oinazea. 9.— (ald.) Urrearen sinbolo kimikoa. Ukan aditzaren indikatibozko forma. Izenorde pertsonala. 10.— Kontsonantea. (ald.) Ameslari. Kontsonantea. 11.— Ahaide. (ald.) Gela batetan goiko alde.

(enbido)

CARABANCHELGO MUTILEI BERTSOAK

BERTSOAK

J.S.

Aurten mila bederatzireunda
larogetairugarrena,
eguratsean maiatz ferdea
hozkirri eta gardena;
baina gu zigor zeldetan
gaude,
noiz arte gabe gaudena,
Carabanchelgo motinagatik
hauze da gure kondena.

Ez da aspaldi gertatu eta
ez dut galdu memoria,
bertso berritan kantatuko
dut
motinaren historia,
euskal herriek jakin dezaten
zein den presoan zoria,
gorra ez denak entzun dezala
hau da gure melodia.

Hamabi egun zuen maiatzak
Carabanchelen geundela,
gau ilunean esan ziguten
Puertora gindoazela;
baina infernura joateko ez
dugu
geuk sinatuko papera,
ez goazela esan genien,
halan helduko zen gerla.

Funtzionario denak gozoki
irtetzera gonbidatu,
hertsu genuen ate handia
tipiak ere zarratu,
zaborra batu eta atetan
koltxoi tzarrekin pilatu,
galeriako jabeak ginen
goiza zenean argitu.

Goiza argitzean gu zain
geunden han,
gastelu hertsian sartuak,
eta orduantxe etorri ziren
polizia harmatuak;
baina sarrera ez zuten aisa,
ateak ondo lotuak,
harresiak hautsi ezin eta han
zeuden arduratuak.

Soldadorekin hubildu ziren
burdinezko atetara,
baina burdina ireki orduko
zaborrak hartuugarra;
kehe beltz hura dena estaliaz
igotzen zen barra barra,
arnasa hartu ezinik denok,
hura zen ito beharra.

Zapi buziak ahoan eta
eztulka aide ilunean,
ez dakit zelan ez ginen ito
laino beltz haien artean;
komunak ere itolarrian
kolpeka zeuden atean,
zabaldur behar izan genien,
itoko ziren ostean.

Laino zikina iragan zenez
bista genuen berriro,
harma muturrak ikusten
ziren
gero eta gehiago;
gu barandilan gertu ginenda
onik ezin zen espero:
orduan mintzatu zitzaigun
bat
eta bestetxoak gero.

Traxe gizon bat lehendabizi
negoiatzeko heldurik,
baina mintzatzen hasi orduko
besteak tiroz behetik;
horrela hasi zen gerla eta,
hitzak iadanik alferrik,
hango tiroek hango oihuek
guzia zuten gorturik.

Alde batetik goma pilotak
eta gas minen poteak,
beste aldetik ohe burdinak
eta gainerako tresnak;
ordu betean aide lohian
gurutzatuaz guziak,
baina apurka haiek ugaldur
ahuldu ziren gureak.

Heurak nagusitu zirenean
gu, berriz, babes gabarik,
ostiko eta kolpeak hartzen,
hain bait geunden gu loturik.
Defenda ezinezko kolpeak,
ez da mingarriagorik,
haiek ez ditut inoiz ahaztuko
irauten badut bizirik.

Furgoian sartu gintuztenean
binaka kaiola hestutan
esan genion Carabancheli:
luzaro egon naiz zutan,
agur hirugarren galeria,
utzi zaitut erraultsetan,
Puertora banaramate ere
laster utziko dut zutan.

Hemen Puerto de Santa
Marian
zigorturik hingatzea,
hoge lagunok zelda banatan
bakar bakarrik ahitzea
guretzat ez da errenditzea,
damutzea da galtzea,
finale onik oraindik ezin
beharrezko segitzea.

Hamalaugarren bertso
honetan
emango dut akabantza
gorantzi emanaz beste pre-
soei:
ea gogo hori altza!
Libre daudenek orain
prestatzen
gure aldeko ekintza,
askatasuna heltzear dago
eta gora Euskal Iraultza.

NONGO HIRIBURU ETA ZEIN TEATRO MOTA

Mikene ANTZOLA

BILBAO CAPITAL DEL TEATRO EN AGOSTO

BILBAO (Efe).— Primeras figuras de la escena actuarán en Bilbao durante las fiestas de agosto, lo que convertirá a esta ciudad en la capital del teatro.

Las representaciones se iniciarán el día 10. María Fernanda d'Ocón y Gerardo Malla interpretarán la obra «Yo me apeo en la próxima, ¿y usted?», de Adolfo Marsillach.

Cinco históricos actores del teatro español, como Lola Herrera, Enma Penella, Vicente Parra, Arturo López y Juan José Otegui integran el reparto de «Juana del amor hermoso», de Manuel Martínez Mediero, cuya puesta en escena se inicia el día 15.

Otros intérpretes que acudirán a Bilbao son Amparo Rivelles, Javier Excrivá, Ismael Merlo, Marta Puig, Esperanza Roy, Fabiana Gabel, etcétera.

Destaca también en la programación teatral «El cementerio de los pájaros», de Antonio Gala, cuyo estreno mundial se llevó a cabo precisamente en Bilbao. En el elenco figura otra vez Encarna Paso, ahora más estrella tras la obtención del «Oscar» de Hollywood.

Ez da oso atraktiboa krisiari buruzko elukubrazioak egiten hasten den artikulo bat. Garai batean krisiari buruz hitzegiteak eztabaidak sor bazitzazkeen,

gaur egun krisiaz hitzegitea aszensoretan eguraldiaz hitzegitea bezain arrunta gertatzen da. Guztia dago krisian, eta horretaz konbenziturik gaudenez gero, egunerokotasunari iruzur egiteko hurrengo urratsa «boom»etaz eta igoaldiaz hitzegitea da. Amildegiairen sako-nean gaude, beraz hemen behean egiten dugun edozein saiok geure burua zoriontzeko parada ematen digu.

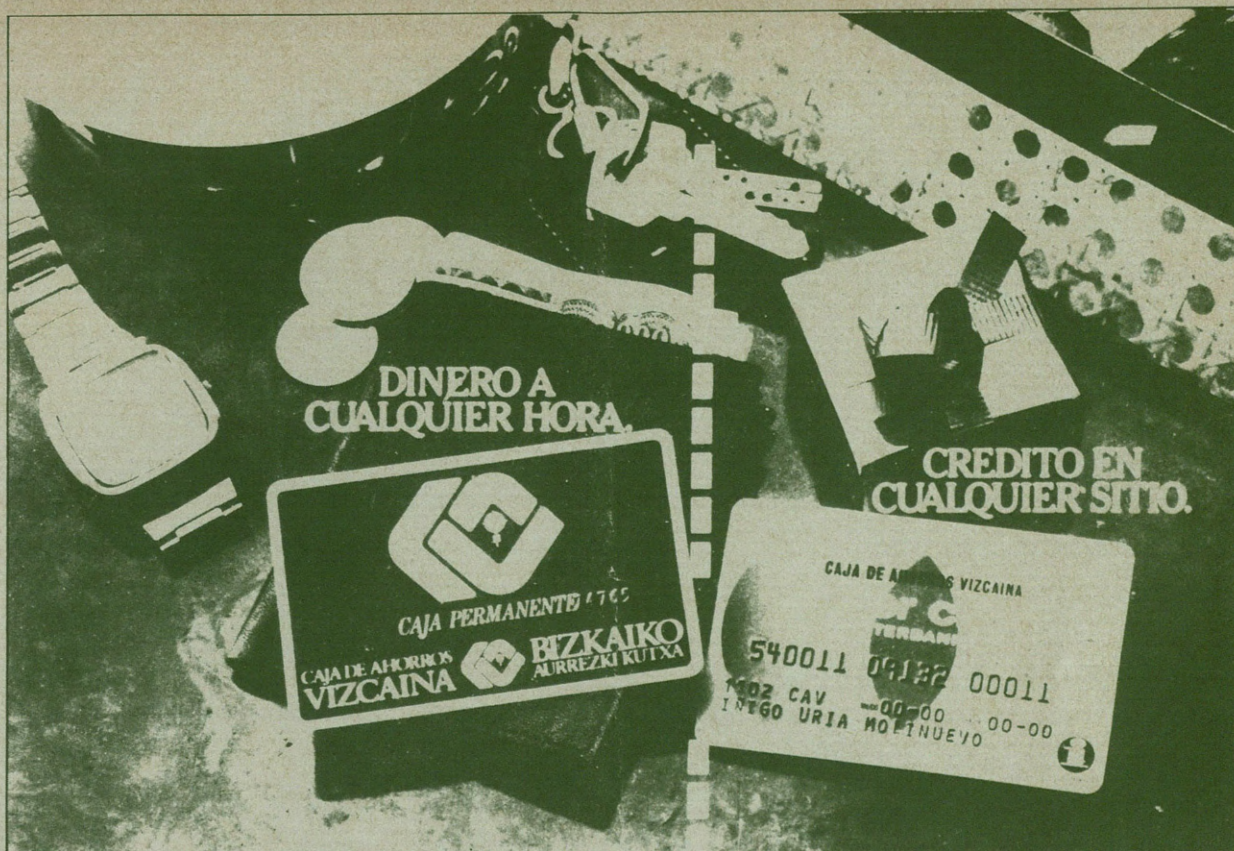
Teatroaren krisiari buruz hitzegin da, baina gutxi, hain dago krisian inor ez dela arduratu ere egiten. Zaila da teatrora joatea, zailagoa antzerkira (Denbora gutxi barru hain zaila izango ez dena antzerki museotara joatea izango da: «Urtean behin zatoz antzerkia ikustera, oso interesgarria da eta»). Hortik abiatzen dira hiriburuak arte ezberdinen «kapital» egiteko asmoak. «Gasteiz izango da ANTZERKIAREN KAPITALA. Donostia izango da ZINEMAREN KAPITALA, edota, hobe, KULTURAREN KAPITALA».

Guzti horregatik, teatroaz arduratzen garenok harritzeko aukera dezente dugu egunkari batetan honelako titularra irakurtzen dugunean: «Bilbao, capital del teatro en agosto». 1983ko ekainaren 26an agertu zen «Egin» en, «gure egunkarian». Desperdiziorik ez dauka «Efe» agentziak zerbitzatu eta «Egin»ek argitara emandako berriak: «Primeras figuras de la escena actuarán en Bilbao durante

las fiestas de agosto, lo que convertirá a esta ciudad en capital del teatro».

Urte asko daramazkigu Madrilera konpainien erasoak jasaten. Beraien «abuztua» egitera datoz. «Probintzitarra». Ikusi gabe ezin hitzegin eta behin edo behin joan izan gara teatro mota hori ikustera. Konpainia eta eszenako figura nagusi horiek espedientea betetzera ere ez datoz. Baina jendea badoa teatrora, teatro horrek oraindik ere bere funtzioa betetzen duelako, ez hainbeste pitxi erakusketa modura lehen gertatzen zen bezala (lapurren beldur jendea nonbait), baina bai bizitza sozial garrantzitsu baten erakusgarri bezala. Eta ikusle preziatuek txalo egiten dute. Eta komentarioak, bla, bla, bla, etabar. Udatiar eta turistentzat eskeinitako teatroa; eta, nola ez, urte guztiko kultur gabeziaren ondorioz egarri diren «hemengo»entzat eskeinitako errepresentazioak.

Eta abuztuan Bilbao izango da teatroaren hiriburu. Ez da izango, noski, Euskadiko hiriburu, eta ez eta ere Euskadin egindako teatroaren hiriburu. Bilbao abuztuko festetan teatro komertzialaren hiriburuetariko BAT izango da. «Egin»en agertutako berria montaiak komertzialaren beste propaganda modu bat da. Edozein teatrolari amorratzeko modukoa dena hau da, «gure egunkaria»k gure antzerkiari kasu handiegirik egiten ez dionean horrelako tranpetan erortzea. Bi egun lehenago Donostiako «Antzerki»n, Baionako Xirristi-Mirristi taldeak ezin izan zuen bere antzeslana agertu partaideetariko bat definitua izan zelako, baina horretaz ez da inor enteratu. Eta ezta enteratuko ere. Errazago enteratuko gara Encarna Pasori («Ahora más estrella tras la obtención del «Oscar» de Hollywood») garitxo bat atera zaiola sudurzuloan.

DIRUA ORDU GUZTIETAN

Ordu guztietan Kutxaren zerbitzuak zure mesedetan daude.

Hemen duzu gure Txartel Berdea. Txartel Berdearekin eragiketa guztiak, diru ateratzea, diru sartzea, etab. edozein ordutan egin dezakezu, gauean edo egunean, lanegunetan edo eta jaiegunetan. Txartel Berdeak ez du ezagutzen jairik.

Erlojua begiratu barik, behar dituzun soluziobideak zeure eskuetan daude:

- Edozein unetan dirua ateratzen.
- Dirua sartzen.
- Zure saldoa berehala ezagutzen.
- Taloi txekoak eskatzen.

KREDITUA EDOZEIN TOKITAN

Bidai agentzietan, hoteletan, jate-txetan, dendetan, erostetxe handietan.

Bizkaian 2.000 toki baino gehiagotan.

Munduan zehar 2.600.000 tokitan.

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartela erakutsirik NONAHI, txakur txiki bat ere gabe, erosiko duzu.

Horrela, ez duzu gainean dirurik eraman behar ez eta konturik atera behar.

Gauzez gozatzeko ez duzu itxaron behar. Pagatzeko itxaron behar duzu, gure kreditu osoa duzu eta.

ETA 5.000.000 TAKO SEGURU DOHAIN BAT

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartelarekin harantz honuntz ibiltzea ez da bakarrik eroso. Segurua baita.

Abioiez, trenez edo eta itsasuntziz egindako bidaiak txartelaz abonatzen badituzu, zuek eta zeure etxeok

istripuen kontrako aseguru bat duzue. 5.000.000 pztako asegurua hain zuzen. Dena debalde.

Horregaitik ere Bizkaiko Kutxaren Master Charge-a eduki eta erabili behar duzu.

Seguru gaude.

CAJA DE AHORROS
VIZCAINA

BIZKAIKO
AURREZKI KUTXA

30 segunduren buruan zeure eragiketak eginik daude.

"Tarjeta 24 CAP" txartelaz
gure Kutxazain Automatikoak
erabiliaz dirua atera, dirua sar,
taloi edo txeke, zure
kontuaren laburpena
eska, talonari berri
bat eska eta hori
dena
herrenkan
jarrita itxoin
beharrik gabe,

denbora asko aurreztuz.
30 segunduz behetik, eta batere
konplikaziorik gabe, Gure
Kutxazain Automatikoak
egunaren 24 ordutan
zerbitzeko

baitauzkazu, nola
funtzionatzen
duen pausoz
pauso azaltzen
dizute.

Kutxazain Automatikoa

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA
GIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA